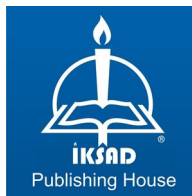

**TÜRKİYE'NİN MİLLİ GÜVENLİK STRATEJİLERİ
VE ABD'NİN ALGISI:
S-400 KRİZİ VE MEDYA YANSIMALARI**

Ahmet AYKUT
Doç. Dr. Osman Vedüd EŞİDİR

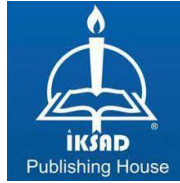

TÜRKİYE’NİN MİLLİ GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE ABD’NİN ALGISI: S-400 KRİZİ VE MEDYA YANSIMALARI

Ahmet AYKUT

Doç. Dr. Osman Vedüd EŞİDİR

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.15164025>

Not: Bu çalışma yazarlardan Ahmet Aykut’unn; Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doç. Dr. Osman Vedüd Eşidir danışmanlığında hazırlanan “*Türkiye Milli Güvenlik Stratejilerinin ABD Tarafından Algılanışı: S400 Krizinin Medyaya Yansımaları*” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Copyright © 2025 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses
permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2025©

ISBN: 978-625-378-212-2

Cover Design: İbrahim KAYA

March / 2025

Ankara / Türkiye

Size: 16x24cm

YAZARLAR

Ahmet Aykut

Lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde, yüksek lisans öğrenimini Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim dalında tamamladı.

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-4220-770>

Doç. Dr. Osman Vedüd EŞİDİR

1977 yılında doğdu. Lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde, yüksek lisans öğrenimini Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi programında, doktora öğrenimini İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik programında tamamladı. Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı’ndan (ÜAK) doçentliğini Gazetecilik ve Medya Çalışmaları alanında aldı. Aralarında 32. Gün, Pana Film, TRT İstanbul Haber Merkezi, Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bilimleri Üniversitesi’nin de bulunduğu farklı yerlerde çalıştı. Halen Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-2029-475>

İÇİNDEKİLER

YAZARLAR	1
İÇİNDEKİLER	3
KISALTMALAR	4
MATERYAL ve METOD	6
MİLLİ GÜVENLİK	7
Türkiye’de Milli Güvenliği Tehdit Eden Unsurlar	12
Sınır Güvenliği Kapsamında Komşu Ülkelerin Mevcut Durumu	20
Suriye iç savaşının Türkiye’ye etkileri	30
S400 Hava Savunma Sistemleri	36
Küreselleşen Dünyada Stratejik Ortaklığın Önemi	38
Stratejik Ortaklık Bağlamında NATO Ve ABD	41
SOĞUK SAVAŞ	45
Soğuk Savaş	45
Soğuk Savaş Sonrası ABD-Rusya İlişkileri	49
Türkiye’nin S400 Krizi Sonrası ABD ve NATO İlişkileri	53
Tehdit Dili Ve Silah Ambargolarının Türkiye Üzerindeki Etkileri	56
Yerli Savunma Sanayinin Önemi	60
YÖNTEM	69
Araştırmanın Modeli	69
Çalışma Kümesi ve Verilerin Toplanması	72
Verilerin Analizi	73
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	90

KISALTMALAR

TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri

EGM : Emniyet Genel Müdürlüğü

MSB : Milli Savunma Bakanlığı

NATO : Kuzey Atlantik İttifakı (North Atlantic Treaty Organisation)

SIPRI : Stocholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (Stockholm International

Peace Research Institute)

CAATSA : ABD'nin Düşmanlarına Yaptırımlarla Karşı Koyma Yasası
(Countering America's Adversaries Through Sanctions Act)

SFGS : Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi

ÖSO : Özgür Suriye Ordusu

YPG : Yekineyen Parastina Gel (Terör Örgütü)

PKK : Partiya Karkeren Kurdistan (Terör Örgütü)

PYD : Partiya Yekitiya Demokrat (Terör Örgütü)

IŞİD : Irak ve Şam İslam Devleti (Terör Örgütü)

GİRİŞ

Terörizm (Lamborg, 2022) kullandığı yöntemler bakımından finansal olarak düşük maliyetli olsa da ortaya çıkan ekonomik ve sosyolojik sonuçları devasa miktarda olabilmektedir. Maliyeti düşük silahlarla gerçekleştirilen terör eylemlerinin maliyetleri yüksek değerde olabilmektedir. 2001-2008 yılları arasında dünyada terörle mücadeleye harcanan para yaklaşık olarak 70 milyar \$ olarak hesaplanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti uzun yıllardır terörle mücadele etmektedir. Aziz Aslan’ın Anadolu Ajansı için derlediği habere göre 1984-2020 yılları arası 15 binden fazla sivil PKK tarafından düzenlenen terör eylemlerinde hayatını kaybetmiş ve binlerce kişi de yaralanmıştır (Aslan, 2022). Devletler aldıkları tedbirlerle bu ihtimalleri düşürmenin peşinde iken terör örgütleri de sansasyonel eylemler aracılığıyla toplumda bir korku yaratarak terörizm amaçlarını gerçekleştirme peşindedir.

Amerika’nın Irak devletini işgali sonrasında Ortadoğu’nun kuzey kesimlerinde başlayan istikrasızlık; Suriye iç savaşıyla birlikte iyice bölgeye yayılmış ve terör örgütlerinin daha fazla yayılım alanına sahip olmalarında imkân tanımıştır. World Vision ve Frontier Economics’in (Frontier Economics & World Vision, 2021) yayınladığı rapora göre Suriye iç savaşının maliyeti 1.2 trilyon doların üzerinde olduğu ve 55 bini çocuk olmak üzere 600 bin civarı insanın öldüğü belirtilmiştir. Terörizmin ortaya çıkardığı sosyolojik ve ekonomik sonuçlar; küresel çapta etki yaratmaktadır. Terör örgütlerinin ideolojik amaçlarını gerçekleştirmek için ortaya koyduğu eylemler; küresel çapta askeri harcamaların artmasına ve bu eylemlerden etkilenenlerin farklı yaşam alanlarına doğru göç etmelerine neden olmaktadır. Suriye iç savaşı sonucunda evlerinden olanların sayısı yaklaşık olarak 13 milyon kişiyi bulmuştur.

Suriye topraklarındaki otorite boşluğu, terör örgütlerinin bu topraklarda organizasyon yapılarını güçlendirerek geniş etki alanlarına ulaşabilmelerine ve terör eylemlerinin şiddetini artırarak bölgedeki huzursuzluğu arttırmasına sebep olmaktadır. IŞİD ile mücadele gerekçesiyle ABD tarafından Türkiye’nin terör örgütü olarak tanıdığı PYD, YPG gibi oluşumlara yapılan askeri yardımlar iki ülke ilişkilerinde sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu süreç sınırlarında bir terör devleti kurulmasını istemeyen ve mültecilerin göçlerini tersine çevirmek isteyen Türkiye’nin, sınır ötesi operasyonlar yapmasına ve çeşitli tedbirlerle sınırlarını güvenilir hale getirmesini sağlayacak hamleler yapmasına neden olmuştur. Havadan gelebilecek tehlikelere karşı savunma sistemini güçlendirmek isteyen Türkiye; Rusya devletinden S-400 hava savunma sistemleri alımı için anlaşmaya varmıştır. NATO üyesi bazı ülkeler ve ABD

yönetimi tarafından tepkiyle karşılanan bu alım çeşitli politik krizlere neden olmuştur. ABD, S-400 alımları yüzünden Türkiye’yi F35 protokolünden çıkarmış ve teslimatı gerçeğeleştirmemiştir.

Ortadoğu’daki karışıklıkların uzun yıllardır devam etmesi Türkiye devleti için kalıcı çözümlerin gerekliliğine ihtiyaç duymaktadır. Yapılacak olan çalışmada Türkiye Cumhuriyeti’nin milli güvenliğini ilgilendiren konularında müttefik olarak adlandırdığı ABD ve NATO yetkililerinin açıklamaları söylem analizi yöntemiyle incelenecektir. Çalışma problemi olarak ulusal çıkar çatışmalarının ortaya çıkması halinde kullanılan söylemlerin stratejik ortaklık ve müttefiklik olgusu kapsamında nasıl şekilleneceği, aynı zamanda kriz yönetimi anlamında atılan adımların ikili ülke ilişkilerinde ne tür sonuçlar doğurabileceği ve medya yansımaları S400 krizi bünyesinde incelenecektir. Bu kapsamda çalışmanın milli güvenlik, soğuk savaş, stratejik ortaklık üzerinden genel açıklamalar yapılacak daha sonra yapılan söylemler yumuşak, ılımlı ve sert olarak gruplandırılarak analiz edilip değerlendirilmelerde bulunulacaktır.

MATERYAL ve METOD

“Türkiye Milli Güvenlik Stratejilerinin ABD Tarafından Algılanışı: S400 Krizinin Medyaya Yansımaları” isimli çalışmada söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Söylem analizi; dilbilim, edebiyat, psikoloji, sosyoloji, felsefe gibi çeşitli disiplinlerden beslenen ve bu disiplinlerin teorik bakış açıları üzerinden söylemlerin analizinin yapıldığı, heterojen bir analiz tekniği olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz & Arıca, 2020). Söylemler içerisinde barındırdığı anlamlar, söyleyenlerin temsil ettiği makamlar, altında barındırdığı mesajlar (sosyolojik-psikolojik- ekonomik) farklı disiplinler üzerinden incelenmiştir.

Türkiye ve Rusya arasındaki alım satım süreci içerisinde yapılan açıklamalar (Ağustos 2017 tarihinden Haziran 2021 arası) tarihine kadar kronolojik olarak “VOA Türkiye/ Amerika’nın Sesi” isimli internet haber sitesi kaynağından derlenmiştir. Bu çalışmada ABD ve NATO yetkililerinin Türkiye Cumhuriyeti’nin Rusya’dan satın aldığı S-400 hava savunma sistemleri üzerinden yaptıkları açıklamalar VOA Türkiye haber sitesindeki yaklaşık 800 haber incelenerek ve yumuşak, ılımlı, sert olarak gruplandırılarak söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. VOA News olarak 45’den fazla ülkede ulusal dilleri ile yayın yapan ve ABD hükümeti tarafından finanse edilen medya kuruluşu ABD’nin en büyük multimedya haber kuruluşudur. 1942 yılında kurulan ve Amerikalıların vergileriyle finanse edilen medya kuruluşunun yayınladığı bildirgenin 2. Ve 3. maddesine göre: “Amerikalıların bir bölümünü değil tümünü temsil eder ve Amerikan yönetiminin politikalarını açıkça ve etkili bir biçimde yansıtır ve bu politikalar kapsamında sorumlu tartışmaları ve

görüşleri yayınlar: (VOA Türkiye, 2022). Bu çerçevede S400 krizi bünyesinde ABD yönetiminin açıklamalarının çalışmamızdaki söylem analizi kapsamında değerlendirilebilmesi bakımından VOA News (VOA Türkiye) medya kuruluşunun haberleri konu edilmiştir.

“MİLLİ GÜVENLİK”

Milli Güvenliğin Tanımı

Güvenlik kavramı gerek toplumsal gerekse bireysel yaşamda daima önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayatın olağan akışının sürdürülebilmesi için gerekli olan “kendini güvende hissetme” durumunun toplumda zarar görmesi, rutin olarak devam eden (eğitim, sağlık, ekonomi gibi) sistemlerde aksamalara neden olabilmektedir. Kişinin kendini güvende hissetmesi Maslow tarafından yayınlanan (1943) “İhtiyaçlar hiyerarşisinde” fizyolojik ihtiyaçlardan sonra gelen en temel ikinci ihtiyaçtır. Güvende hissetme ihtiyacını gideremeyen bireylerin bir sonraki aşamaya geçemeyeceğini belirtmiştir. Bu yüzden güvenlik ihtiyacının giderilmesi bireysel ve toplumsal anlamda öncelik verilmesi gereken bir konudur.

Terörizmle beslenen grupların temel amacı bu güven olgusunu yıpratarak toplumda bir korku halinin varlığını ortaya çıkarmaktır. Bu bakımdan milli güvenlik devletler için önemli bir konudur. Milli güvenlik kavramı 20. yüzyılda sadece askeri sistemler üzerinden alınan tedbirler olarak algılanmaktan çıkarak devletin bünyesinde barındırdığı bütün sistemleri kapsamaya başlamıştır. Bir devletin bünyesinde barındırdığı canlı ve cansız varlıklar, tüzel ve özel kurum ve kuruluşlar, maddi ve manevi unsurlar gibi her türlü kişi ve yapılar milli güvenlik olgusu çerçevesinde korunmalıdır.

Milli güvenlik kavramı “devletin her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması” olarak TDK sözlüğünde tanımlanmıştır (TDK, 2021) Ulusal güvenliğin korunması devlet teşkilatının ekonomik, sosyolojik, hukuki, askeri, idari ve toplum sağlığı gibi bütün alanlarda planlı ve zamanına uygun şekilde teşkilatlanmasına bağlıdır. Bu yüzden milli güvenlik konusu çok geniş bir çerçeveyi kapsamaktadır. Uluslararası siyaset alanındaki kazanımlar, ekonomik bağımsızlık ve çağına uygun hukuki düzenlemeler ile bir devletin çatısı altında toplanan ulus güven ortamı sürekliliğini koruyabilecektir. Düzenlemeler toplumun daha huzurlu bir şekilde varlığını devam ettirebilmesini kolaylaştırmaktadır.

Etkin bir istihbarat, istihbarata karşı koyma ve koruyucu güvenlik, kolluk ve adalet düzeni yeteneği, milli güvenliğin destekleyici ve tamamlayıcı unsurları arasındadır. (Çaycı, 2016:3328). Bu tamamlayıcı unsurların kolluk

kuvvetleri tarafından desteklenmesi, gerekli hukuki altyapıların oluşturulması ve idare tarafından bu kuralların taviz verilmeden uygulanması milli güvenlik olgusunun altyapısını güçlendirecektir. Milli güvenlik kavramı yakın tarihe kadar askeri güç ile eşdeğer olarak görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu bir hal alan soğuk savaş dönemindeki militer yapıların güçlendirilmesi yarışı farklı teknolojik gelişmelerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte kitle iletişim araçlarının yaygınlaşan kullanım alanı askeri sistemlerin yanında farklı alanlarda da ulusal güvenliğin korunması gerekçesiyle çeşitli tedbirlerin alınması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bir ulusun refahı ve bir devletin bölünmez bütünlüğü, eğitim, sağlık, ekonomi, teknoloji gibi devlet yapısının içerisinde olan her türlü kavram ulusal güvenlik tedbirleri bünyesinde korunmalıdır.

2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu’nun ikinci maddesinde; “Milli Güvenlik; Devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanmasını ifade eder.” olarak açıklanmıştır. Bütün menfaatlerin korunması kapsamında kanunda tanımlanan milli güvenlik kavramı hiçbir yapıyı ve sistemi dışında bırakmamalıdır. Yurt içi ve yurt dışı kaynaklı her durum anında analiz edilerek gerekli stratejik hamlelerin oluşturulması bir devlet için arka plana atılmayacak kadar önemlidir. Devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, uluslararası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik bütün menfaatlerinin ve akdi hukukunun her türlü iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanması Milli Güvenlik kavramının tanımını oluşturmaktadır (Çimen, 2016:3). Alınan tedbirlerin hukuki altyapısının varlığı ve bu altyapıların uluslararası anlaşma, sözleşmeler gibi işbirlikleriyle desteklenmesi özellikle askeri sistemler üzerinden yapılacak olan milli güvenliği koruma çalışmalarında harekati düzenleyen devlete yasal dayanak sağlayacaktır. Küreselleşen dünyada uluslararası işbirliklerinin artmasıyla çeşitli güçleri tekelinde bulunduran (teknoloji, sanayi, sağlık vb.) devletler bu güçlerini baskı unsuru olarak kullanabilmektedir. Ulusal güvenliğin bağımsız bir tavırla korunabilmesi için dışa bağımlılığın azlığı bu konuda önemlidir.

Türkiye Cumhuriyeti’nde milli güvenlik siyasetinin planlanmasında etkin bir rolü olan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) 1933 yılında kurulmuş ve yıllar için bünyesinde yapılan çeşitli değişiklikler ile son halini almıştır. Milli Güvenlik Kurulu, alanında Devlet’in en üst koordinasyon kurulu olup; Cumhurbaşkanı’nın başkanlığında, Cumhurbaşkanı Yardımcıları, Adalet, Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri Bakanları ile Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz

ve Hava Kuvvetleri komutanlarının anayasal bir platformda bir araya gelmelerini sağlamaktadır. Ulusal güvenlik konularında bilgi alışverişlerinin yapıldığı kurulda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulusal güvenliğiyle ilgili tüm konular ilgili bakanların çalışmaları kapsamında anlatılarak ortak değerlendirmeler yapılmaktadır. Kurul toplantıları vasıtasıyla, karşılıklı fikir alışverişisiyle millî güvenliğe ilişkin sorunların en üst seviyede görüldüğü ve tartışıldığı bir ortam oluşturulmaktadır. (MGK, 2021)

Kamuoyu değişik insanların değişik bir dizi konuda siyasete ilişkin tutumlarını yansıtır (Milburn, 1998, s. 40). Politika ise görüş ve çıkar çatışması aynı zamanda bir uzlaşmadır. Şiddetin ve silahlı çatışmanın baş gösterdiği yerde politika biter ve savaş başlar (Kapani, 2008, s. 20). Savaş, ortaya çıkaracağı sonuçlar bakımından en son tercih olarak değerlendirilmelidir. Diplomatik ilişkilerin daima açık tutulması sorunların çözümünde barışçıl yöntemlerin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Diplomasi: uluslararası ilişkileri düzenleyen, politikayı uygulayan dış politikaya bağlı olarak çalışan ve ağırlıklı olarak müzakere ve antlaşmalardan oluşan bir sanat ve beceridir (Aydemir, 2016, s. 72). Bu sanat ve beceri işini ortaya çıkan problemlerin barışçıl yollarla çözülmesi için karşılıklı diyalog kanalları aracılığıyla sürdürülen ve ulusal menfaatleri önceleyen iletişim faaliyeti olarak tanımlayabiliriz. Uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan problemlerin çözümünde önemli bir yeri olan diplomasi kavramı doğru yöntemlerle yürütüldüğünde problemlerin barışçıl yollarla çözüme kavuşturulmasına katkı sağlamaktadır. Küreselleşme 1980'lerden sonra ortaya çıkan ulus devlet anlayışını, geleneksel dünya değerlerini değiştirmeye yönelik, Batı merkezli dünya ekonomisini tek bir bütün olmaya yönelten iktisadi bir süreçtir. Bu sürecin temelinde sermaye hareketlerinin üretim, ticaret ve teknolojinin uluslar üstü bir nitelik kazanması bulunmaktadır. Bu ise dünya ekonomisinin serbest ticaret ve uygun iş bölümü şeklinde bütünleşmesi sonucunu getirmektedir (Eser, 1995, s. 6). Küreselleşen dünyada en ufak bir sorunun kelebek etkisiyle uluslararası krize yol açabilmesi durumu diplomatik ilişkileri yürüten diplomatların hızlı karar verebilen, akıllı ve ulusal menfaatleri gözetken kişiler olmasını gerekli kılmaktadır. Diplomasi ile çözülemeyecek olan sorunlar için yaptırımlar, ilişki düzeylerin düşürülmesi gibi kararlar alınsa da terörizm konusunda bu durum biraz farklı işlemektedir. Terör eylemleri insan ölümlerinin yanında ekonomik kayıplara da neden olmaktadır. Bir bölgeye yatırım yapılabilmesi ve istihdam alanları oluşturulabilmesi için yatırımcıların can ve mal güvenliği kaygıları giderilmelidir. Kendini güvende hissetmeyen ve sermayesini koruyamayacağını düşünen yatırımcıların istihdam alanları oluşturmaları zorlaşacaktır. Aynı şekilde terör eylemleri eğitim, turizm, kamusal faaliyetlerin devamlılığı gibi temel işlerin sekteye uğramasına maddi ve manevi zararların

ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Londra merkezli Demokratik Gelişim Enstitüsü (Democratic Progress Institute) (2021) için İzzet Akyol tarafından kaleme alınan rapora göre Türkiye’nin Terörle mücadelede güvenlikçi politikaların maliyetinin son 40 yılda 3 trilyon dolar olduğu iddia edilmiştir (Akyol, 2021, s. 27-35). Başka bir örnek olarak İspanya’da ETA terör örgütünün eylemleri çerçevesinde 140.000 ‘den fazla turist sayısında azalma olmuştur (Taner, 2000, s. 95).

Terör örgütleriyle müzakere edilmeli mi sorusuna “evet” veya “hayır” diyenlerin gerekçelerini “Terörle Mücadele Stratejileri Bağlamında “Müzakere”: Türkiye Örneği” isimli makalesinde derleyen İbrahim Erdoğan (2013) müzakere edilmemesi gerektiğini yaklaşımını benimseyenlerin gerekçelerini şu şekilde sıralamıştır.

Amaçlarına ulaşmak isteyen grupların şiddet kullanımı meşru hale gelebilir ve başka grupların da şiddet içerikli terör eylemlerine yönelmelerini sağlayabilir.

Müzakere süreçleri kamuoyunda “boyun eğme” olarak algılanabilir ve milliyetçi grupları harekete geçirebilir.

Uzun süren müzakere süreçleri kazanımların kaybedilmesine ve terör örgütlerinin güçlenmesi için gerekli olan zamanı kazanmalarına imkân tanıyabilir ve örgüte katılımların artmasına imkan sağlayabilir.

Müzakere terörizmi uluslararası boyutta hukuki bir boyuta taşıyabilir.

İbrahim Erdoğan (2013) aynı makalesinde Müzakere yöntemiyle terörizmin sonlandırılabilirliğini ve barışçıl bir zemin oluşturulabileceğini savunanların gerekçelerini de şu şekilde derlemiştir.

Müzakere ile tarafların birbirini ikna edebilme olanağı ortaya çıkar.

Müzakere sürecinde karşılıklı saldırmazlık ile şiddet olaylarının kısa süreli de olsa durması sağlanabilir.

Müzakereye karşı çıkılması terör örgütü mensupları ve sempatanları tarafından şiddetten başka bir alternatif çözümün olmadığı algısına neden olabilir.

Müzakere sürecindeki iletişim yöntemleriyle terör örgütüne bağlılığı az olan kişilerin örgütten ayrışmaları sağlanabilir.

Müzakere ile terör örgütü içerisindeki şiddet yanlısı olmayan kişilerin güçlenmesi sağlanabilir ve terör örgütü yönetimini daha barışçıl yöntemlere yöneltebilir.

Müzakere süreci terör örgütüne meşruiyet katmayacaktır.

Devletin bir terör örgütüyle doğrudan açıkça müzakere etmesi terör örgütlerine meşruiyet ortamının yaratılmasına ve bir muhatap olarak alınarak sözde hiyerarşisini kabul etmek anlamına geldiğini kabul edenler olduğu gibi buna karşı çıkanlar da bulunmaktadır. Ulusal güvenliğe kasteden terör örgütlerinin askeri unsurlar yerine diplomatik unsurlar ile çözülmeye çalışılması sürecinde güçlerini arttırmamaları ve bu süreci bir hazırlık evresi olarak görmemeleri için müzakere süreçlerinde dikkatli olunmalıdır. Aynı şekilde saldırı gücü kırılan terör örgütlerinin hukuki zeminde de caydırıcı ve teröre bulaşmamış unsurlarının da gerekli rehabilitasyon ve ikna süreçlerinden sonra topluma kazandırılması terörle mücadelede devlet için faydalı olacaktır. Terörist eylemlerin amacı kendilerince bir sorunu çözmek değil problemler üretmek toplumda kaygı ve korkunun ortaya çıkmasını sağlamaktır. Devletin görevi ise toplumdaki huzur ve güveni sağlamaktır. Bu konularda verilecek olan tavizler ve uzun sürede çözülmeyen problemler yabancı kaynaklı müdahalelere de zemin hazırlayabilecektir.

Milli güvenlik sadece askeri sistemler üzerinde düşünülmemelidir. Toplumsal yaşamın her alanındaki gelişmeler uzaktan veya yakından milli güvenlik olgusuna sorun teşkil edebilmektedir. Sorun teşkil edebilecek her türlü durum problem oluşmadan tespit edilmeli, problemi giderici yaklaşımlar sergilenmeli ve caydırıcı hukuki altyapılar oluşturulmalıdır. Terörle mücadelede riski önceden görerek müdahale eden “proaktif” sistemlerin varlığı problemlerin oluşmadan çözülerek son bulmasına neden olacaktır. Bu yüzden istihbarat faaliyetleri terörle mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Aynı şekilde “reaktif” sistemlerin varlığı (delil ve bilgilerin toplanması, şüpheli-suçluların yakalanması gibi) meydana gelen eylemlerden sonra terörist unsurların bertaraf edilmesi için gereklidir. Devletin varlığına yönelik her türlü oluşan veya oluşabilecek tehlike en ince ayrıntısına kadar hesaplanmalı ve gerçekçi çözüm yolları ortaya konulmalıdır. Sermaye yatırımlarının güvenle yapılabilmesi için yatırımcıya güvende olduğu hissi verilmelidir. Yerinde üretim sistemlerinin çokça kullanıldığı günümüzde yatırımcıya verilecek güvenli çalışma alanları yerel halka istihdam olarak geri dönecektir. Ayrıca uluslararası ilişkilerde oraya çıkabilecek ihtilaflarda ambargo uygulanabilecek alanlar kısıtlayacaktır.

Türkiye’de Milli Güvenliği Tehdit Eden Unsurlar

Türkiye Cumhuriyeti Asya ile Avrupa kıtasını birbirine bağlaması, önemli ticaret yollarına sahip olması, iklimsel çeşitliliği ve barındırdığı yeraltı ve yer üstü kaynakları gibi birçok özelliğinden dolayı önemli bir konuma sahiptir (Kaya, 2017, s. 3). Bu kaynakların kontrol altında tutulması ve daha yönetilebilir yarı bağımsız bir devletin varlığı bölgede hakimiyet kurmak isteyen devletlerin Türkiye’nin milli güvenliğini zedeleyecek faaliyetlerde bulunmalarına sebep olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler arasında gösterilen, yaşa göre çalışmaya elverişli nüfusu yüksek olan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk üç problemi yıllarca ekonomi, işsizlik ve terör olarak sıralanmıştır. Öncelik sıraları yer değiştirse de bu üç temel problem ülke gündemini her zaman meşgul etmektedir. Yakın zamanda yaşanan koronavirüs salgını ve mülteci sorunları bu problemler arasında girmiş ve ülke gündeminde fazlasıyla yer almaya başlamıştır. İstanbul Ekonomi Araştırma ve Danışmanlık Anonim Şirketinin 2020 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Türkiye’nin en büyük sorunu olarak sırasıyla; koronavirüs salgını (%39.4), ekonomi(%21.4), terör(%12.8), işsizlik(%9) ve mülteciler(9) olarak sıralanmıştır (Türkiye Raporu, 2021).

Çin Halk Cumhuriyeti’nde, 2019 yılının sonlarına doğru ateş, öksürük, nefes darlığı ile başlayarak hızla ölümlere yol açan bir hastalık gözlemlenmiş ve bu hastalık 13 Ocak 2020 tarihinde COVID-19 (koronavirüs) olarak tanımlanmıştır. Çeşitli alt tipleri olan koronavirüs ailesiyle geçmişte soğuk algınlığı, Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) olarak karşılaşmıştır. Hastalık ateş, halsizlik, baş ağrısı, öksürük gibi semptomlar ile ortaya çıkabileceği gibi nefes darlığı, zatürre, ağır solunum yetmezliği ve ölümlerle de sonuçlanabilmektedir. COVID-19 damlacık yoluyla bulaşmaktadır. Kronik rahatsızlıkları olanlar ve 60 yaş üstü kişiler COVID-19 açısından yüksek riskli olarak kabul edilmektedir. (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021).

Salgın dünyada binlerce insanın ölmesine ve hasta yoğunluğu oluşturarak kimi ülkelerde sağlık sistemlerinin çökmesine neden olmuştur. Sokağa çıkma yasaklarına, sanattan spora, ekonomiden eğitime birçok alanda kısıtlamaların uygulanmasına ve var olan bazı tutum ve davranışların değiştirilerek yeni yaşam ve davranış tarzlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Açılan şehir ve sahra hastaneleriyle ve sağlık personeli atamalarıyla virüsle mücadele alanları genişletilmeye çalışılmıştır. Ayrıca şehirlerarası seyahatlere kısıtlamalar getirilerek salgının yayılma hızı düşürülmeye çalışılmıştır.

Ekonomiyle işsizlik birbiriyle bağlantılı olan ve toplumsal refah ile huzuru doğrudan etkileyen iki unsurdur. İşsizlik sorunu bireysel sadece bireysel manada düşünülmemelidir. Toplum bireylerden oluştuğu için (Erol & Aytur, 2017) işsizlik sorunları toplumu doğrudan ilgilendirir. Türkiye Cumhuriyeti için ekonomi ve işsizlik yıllardır gündemde olan iki konudur. Türkiye Cumhuriyeti için işsizlik, ekonomik teşviklerin artmasıyla birlikte kendini geliştiren, büyüyen sanayi ve üretim kolları arasında eritilmesi mümkün kılınabilecek işsizlik sorunu henüz tam manasıyla çözüme kavuşturulamamış ve son zamanlarda koronavirüs salgını nedeniyle iyice gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Ekonomik bağımsızlık ve üretim kollarının genişliğiyle birlikte azaltılacak olan işsizlik sorunu; ülke yatırımlarının bilim, eğitim, sanayi, tarım, turizm gibi birçok alana yönlmesine ve daha güçlü bir ekonomik yapının ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Yabancı kaynaklı sermayelerin ve büyük sanayi kuruluşlarının Türkiye'ye yatırım yapması bu süreci hızlandıracaktır. Türkiye'nin bu yatırımlar açısından cazip hale gelmesi için çeşitli teşvikler, güçlü bir ekonomik ve hukuki yapı ve güvenlik açısından önemli teminatların varlığı çok önemlidir. Sermayesinin güvenliği konusunda yeteri kadar güven ortamını hissetmeyen sermaye sahipleri yatırım yapmaktan kaçınırlar. Bu bakımdan Türkiye'deki terör ve göç sorunu üzerinde durulması gereken iki önemli konudur.

3713 sayılı terörle mücadele kanununun 1. Maddesinde terör şu şekilde tanımlanmıştır. “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti ülke sınırları içerisinde ve dışarısında terörle mücadelede aktif bir rol oynayan devlettir. Din, ideoloji, coğrafya gibi farklı kaynaklardan beslenen bu terör örgütlerinin hepsi ulusal bağımsızlık ve bölünmez bütünlüğü zedeleyecek amaçlar doğrultusunda hareket etmektedir. Onlarca terör örgütünün Türkiye topraklarına yönelik tehdit oluşturması terörle mücadele konusunda çok gelişmiş sistemlerin ve harekât tarzlarının Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaya konmasını zorunlu kılmaktadır. Terör örgütlerinin mevcut varlıklarını devam ettirmek için gerekli olan yaşamsal ihtiyaçlar, ekonomik kazançlar ve teçhizatlar temin edilmesi bakımından iç ve

dış kaynaklı destekçilerden faydalanmaktadırlar. Lojistik anlamda desteklenen bu örgütlerin ideolojik yaklaşımlar çerçevesinde kendi yapılarını oluştururlar. Bu oluşumların bir ideolojiyi destek alması aynı ideolojiye sempati besleyenlerin örgütsel faaliyetlere katılmalarına katkı sağlamaktadır.

Terör örgütlerinin ortaya koyduğu eylemler yurt içinde ve yurt dışında toplumsal güvenin ve milli güvenliğin zarara uğramasına neden olmaktadır. Özellikle PKK’nın ortaya uzun yıllardır ortaya koyduğu eylemler Türkiye’nin terörle mücadelede daha kararlı ve stratejik adımlar ortaya koymasını ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Yeni askeri sistemler ve harekâtlar ile toprak bütünlüğünü daha güvenli hale getirmek isteyen Türkiye’nin operasyonları bazı yabancı devletler tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Türkiye kendisine komşu olan ülkelerdeki terör problemlerinden doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilenmektedir. Irak ve Suriye iç savaşından sonra meydana gelen göç dalgası Türkiye Cumhuriyeti’nin sınır güvenliğini ve sosyolojik yapısını tehdit edebilecek duruma gelmiştir. Göç idaresinin verilerine göre 2005-2022 yılları arasında İran, Afganistan, Irak, Suriye, Pakistan, Filistin, Myanmar, Gürcistan, Moldova uyruklu yaklaşık 1,5 milyon düzensiz göçmen Türkiye’ye gelmiştir. (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Savaş, ekonomi, baskıcı rejimler gibi etkenlerden dolayı ülkelerinden göç eden göçmenler Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçmek için çeşitli yollar denemektedir. Barınma, giyim, beslenme gibi temel ihtiyaçlar üzerinden yapılan harcamalar küresel çapta yüklü miktarlarda harcamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Göç İdaresi 2021 yılı ortalarında yayınladığı bilgilere göre 3.701.584 mülteciye Türkiye ev sahipliği yapmaktadır (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Yaşanan göçün rakamsal çokluğu ve hızı mültecilerin topluma adapte olmasını ve toplum tarafından kabul görmesi bağlamında problemler ortaya çıkarmaktadır. Düzensiz göçmenlerin kayıt altına alınması ve daha önceki yaşamlarındaki adli kayıtlarına ulaşılmasında yaşanan güçlükler nedeniyle terörist gruplar tarafından ülke topraklarına girilmesi, farklı kimlikler altında istihbarat ve terör faaliyetlerini yürütmeleri kolaylaştırmaktadır. Bu bakımdan terörizmi desteklememesi için göç ve mülteci sorunlarının daha stratejik planlarla yürütülmesi ve düzensiz göçmenlerin kayıtlarının detaylı bir şekilde tutularak kayıtlı oldukları illerin dışında varlıklarını sürdürmemeleri Türkiye Cumhuriyeti için önemli bir konudur.

Ortadoğu’da uzun yıllardır süren savaş ve iç karışıklıklar bölgedeki halkın yeni yaşam alanlarına doğru hareket etmelerine neden olmaktadır. Ortadoğu topraklarından farklı coğrafyalara büyük gruplar halinde göç eden

insanlar karasal yakınlığı ve Avrupa'ya açılan kapı olmasından dolayı öncelikli olarak Türkiye'ye sığınmaktadır Türkiye Cumhuriyeti bu göç dalgalarıyla ilgili olarak geçici barınma merkezleri ve çeşitli yaşam alanları oluşturmuştur. Türkiye'nin tüm illerinde yaşam alanı bulan mülteciler kültürel adaptasyon problemleri (Açıkalin, Dağhan, & Olgun, 2021) yaşamaktadırlar. Üretim süreçlerine dahil olmayan bu grupların yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması için Türkiye Cumhuriyeti için maliyetli olmaktadır.

Bölgedeki karışıklık komşu ülkelere ekonomik yük getirmektedir. Kültür farkının olması ve gelen kişilerin adli geçmişlerinin bilinmemesi zaman zaman toplumsal sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların üçüncü kişiler tarafından kullanılmaması ve nefret söylemlerinin toplum içerisinde artmaması için alınması gereken tedbirlerin başında göçmenlerin kamplarda konaklamalarının sağlanması ve doğdukları toprakların terörizmden arındırılarak geri dönüşlerinin sağlanması gelmektedir. Bu sorunun çözümü için küresel dünyada her devlete sorumluluk düşmektedir. Bölgede rahatlıkla hareket edebilen terör örgütlerinin imha edilmesi ve istihdam alanları oluşturularak geri dönüşlerin sağlanabilmesi için devletlerin üzerlerine düşen katkıyı sağlamaları gerekmektedir.

Avrupa ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan Türkiye Cumhuriyeti karşılaştığı mülteci ve göç sorunları, Avrupa devletleri için hayati önem taşımaktadır. Ortadoğu ve Orta Asya ülkelerinden gelen göçmenler buldukları ülkelere sadece ekonomik olarak değil kültürel adaptasyon, sağlık, eğitimi, dil problemleri gibi birçok farklı sorunu da beraberinde getirmektedirler. Steril olmayan yaşam koşulları, aşılama ulaşılmadığı yetersizlik ve sağlık sistemlerinin geri kalmışlığı mültecilerin göç ettikleri ülkelere bulaşıcı hastalıkları da beraberlerinde getirmelerinin hızlandırmaktadır. Gıda ve su kaynaklı olanlar (tifo ve kolera), vektörle yayılanlar (veba ve sıtma), temasla yayılanlar (hepatit A, şigeloz), solunum yoluyla yayılanlar (tüberküloz, kızamık, nezle) olmak üzere pek çok bulaşıcı hastalık mültecileri tehdit etmektedir. Bu koşullarda en sık görülen ve sıklıkla ölüme yol açan hastalıklar; diyareli hastalıklar (kolera ve basilli dizanteri dahil), kızamık, akut alt solunum yolu enfeksiyonları ve sıtma (Altındış, 2013, s. 65) Gelişmemiş ülke hastalıkları olarak adlandırılabilenlerimiz bu hastalıkların Türkiye içinde yayılmalarının önlenmesi için geniş kapsamlı sağlık taramaları yapılması ve gerekli olan aşılama yapıldıktan sonra yurt içine alınmaları gerekmektedir. Bir ülkenin milli güvenlik stratejileri; sadece silahlı sistemler çerçevesinde hazırlanmamalıdır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak savunma sistemlerinin yanında sosyolojik, ekonomik ve politik tedbirlerin de alınması gereklidir.

2010 yılında Tunus’ta (Aras, 2019) başlayan ve birçok ülkede iç karışıklığına neden olarak insanları ölmesine ve yönetimlerin değişmesine neden olan Arap Baharı sosyal medyada organize olan gruplar tarafından başlatılmış ve birçok ülkeye yayılmıştır. Ortadoğu’da bitmek bilmeyen savaşlar Arap Baharı eylemleriyle birleşince mülteci krizlerinin ortaya çıkmasına ve Avrupa’ya doğru göç dalgalarının başlamasına neden olmuştur. Unutulmaya yüz tutmuş hastalıklar tekrardan ortaya çıkmaya başlamış, kültürel entegrasyonunu tamamlayamamış mültecilerin topluma hızlıca karıştırılması toplumsal olarak zaman zaman asayiş problemlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bütün bunların yanında iş kolu çeşitliliğinin az olması ekonomik olarak toplumda geçim zorluklarının ortaya çıkmasıyla sonuçlanmakta, beslenme ve sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Küresel ve yerel çapta olan her türlü hareketlilik dikkatlice takip edilmelidir. Küreselleşen dünyada ekonomik ilişkilerin birbirine bağlı olması, ortaya çıkan problemlerin domino etkisi yaratarak yerel bir sorundan çıkarak küresel bir sorun haline getirebilmektedir. Çin’de ortaya çıkan koronavirüs salgını bu durumun yakın zamanlı en iyi örneklerindedir. Salgın başlarında bazı ülkelerin sağlık sistemleri çökmüş, üretim alanlarındaki mesainin azaltılması ve uzun süren karantinalar sonucunda bir sürü insan işsiz kalmıştır.

Milli güvenlik stratejileri yaşanan zamanın gereklerine uygun şekilde hazırlanmalıdır. Uzun vadeli stratejilerin varlığı ve bu stratejilerin devlet politikası olarak sürekli olarak uygulanması gereklidir. Ekonomik ve teknolojik bağımsızlık bu alanlarda atılacak adımların daha güvenilir ve etkili olmasını kolaylaştıracaktır. Milli güvenlik konusu toplumun her bir bireyine etki edebilecek şekilde hazırlanmalı ve aktarılmalıdır. Tarım, gıda, teknoloji, iklim değişikliği, su sorunları, dünyanın herhangi bir yerinde olan savaş hali, ekonomi, eğitim, sağlık sistemleri, salgın hastalıkları, ilaç ve tedavi sistemleri, hava kirliliği, dil, amaç ve kültür birliği, göç, yenilenebilir enerji kaynakları, yer altı ve yer üstü kaynakları, sanayi gibi devlet varlığını ilgilendiren her türlü konu milli güvenlik konusu olmalı ve her biri için ayrı ayrı hazırlanmış stratejik planların varlığı ortaya konulmalıdır. Bilimsel gerçekliklerden uzak, kısa vadeli çalışmalar kalıcı çözümlerin ortaya çıkmamasına neden olacak ve mevcut problemlerin daha da büyüerek sorunlar ortaya çıkaracaktır. Toplumsal ve ekonomik enerjinin doğru kullanılabilmesi için gerçekçi çözüm yolları sunan stratejilerin ortaya konulması gerekmektedir.

Milli güvenlik stratejileri yabancı devletlerin müdahalelerine kapalı olmak zorundadır. Bunu yanında yapılan işlemler farklı ülkeler tarafından doğru bir şekilde algılanabilmesi için yetkili kişiler tarafından yabancı basın ve kamuoyu bilgilendirilmelidir. Kamu diplomasisi dış politikalara ve ulus amaçlara kamuları dahil ederek etkilemeyi ve bilgilendirmeyi kendisinde barındırmaktadır (Aydemir, 2018, s. 36). Ekonomik, siyasi ve teknolojik üstünlüğü bünyesinde barındıran ülkeler kamu diplomasisi ve yumuşak güç unsurlarının kullanarak farklı ülkelerin üzerinden çeşitli imtiyazlar elde etmeye çalışabilmektedir. Bu yaptırımları önüne geçebilmek için devletin her alanda belli bir güce sahip olması zorunludur. Dışa bağımlılığın azalması ve kaynakların ulusal çıkarlar doğrultusunda harcanması ekonomik, siyasi ve teknolojik üstünlüğü elinde bulunduran ülkelerle arasındaki seviye farkının azaltarak uluslararası konularda daha fazla söz sahibi olmasını kolaylaştıracaktır. Güçlü bir devlet için güçlü bir ekonomi, gelişmiş bir sanayi, kaliteli tarım, yaygın üretim kolları, kaliteli eğitim sistemi ve minimum dışa bağımlılık zorunluluktur. Elde edilecek olan güç yaşanan ülkenin daha güvenli ve huzurlu olmasına ortam sağlayacak ve aykırılık teşkil eden unsurlar toplumdaki destek bulamayacakları için mevcut sisteme adapte olarak uyum sağlamak zorunda kalacaklardır. Terör olaylarının varlığı ekonomik gelişmişlikle ters orantılıdır.

Milli güvenlik stratejileri hükümetlere göre değil devletin bölünmez bütünlüğüne yönelik olarak hazırlanmalıdır. Devletin varlığını devam ettirebilmek için gerekli olan tüm tedbirler; kişiler, kurumlar ve yabancı devletler gibi her etken göz ardı edilerek hazırlanmalıdır. Dış müdahalelere açık bir devlet yönetimi daima sorunların ortaya çıkmasına olanak tanıyacaktır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak devletlerarası ilişkilerin daha da fazla arttığı günümüzde ithal edilen ürün veya hizmetlerin bir şantaj aracı olarak kullanılmamaları için dışa bağımlılık azaltılmalıdır.

Milli güvenlik kavramı sadece askeri unsurların hazır ve donanımlı tutulması olarak algılanmamalıdır. Her ne kadar terör örgütleri gelişmiş ülkelerde de eylemler yapabilse de bu oran diğer ülkelere oranla çok düşüktür. İhtiyaçları giderilmiş ve doğru kanalları aracılığıyla bilinçlendirilmiş bir toplum terör gruplarının amaçlarına hizmet etmekten kaçacaktır. Toplumdan gerekli desteği bulamayan terör örgütleri yerel kaynakları kullanarak mevcut yapılarının koruyabilmeleri ve geliştirebilmeleri imkânsızdır. Yerel halktan destek bulmamaları neticesinden yaşamsal ihtiyaçları gideremeyen terör örgütlerinden kopmalar hızlanacaktır.

İnternetin kullanım alanlarının yaygınlaşması, diğer iletişim araçlarına oranla kullanım kolaylığı, bağlantı kolaylığı, ve coğrafi sınırları ortadan kaldırması (Güçdemir, 2010, s. 44) birçok alanda kullanılma imkanı; dijital medya araçlarının yaygın olarak kullanılmasına ve sosyal medya mecralarından insanların kendilerine bir sanal kimlik oluşturmalarında olanak tanımıştır. Dijital medya araçlarını internet kullanımının artmasıyla iyice sosyal yaşamda var olması içerik hazırlayıcıların geniş kitlelere kolayca ulaşabilmelerinde olanak tanımaktadır. Özellikle sosyal medya araçlarını ücretsiz olması ve herkese eşit kullanım hakları tanınmasıyla birlikte terör örgütleri tarafından aktif olarak kullanılmalarına, propaganda yapma ve sempatican kazanma amaçlarına hizmet edebilmektedir. Aynı şekilde siber güvenlik sistemlerinin zayıflığı istihbarat faaliyetlerinde kullanılabilir bilgi, belge ve dokümanların çalınmasına neden olabilecektir. Bu konularda olumsuzluk yaşanmaması için bilişim sistemleri ve güvenlik konularında da gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. İnternet çağı olarak adlandırılan günümüzde yazılım ve bilişim üzerinde durulması gereken önemli konulardır. Uzaktan kumanda edilebilen savaş sistemleri, uzayda konuşlandırılan uydu sistemleri aracılığıyla yeryüzünün parça parça ve ya bir bütün halinde izlenebilmesi, iklim değişikliklerinin takibi, hayatın her alanında kullanılmaya başlanan robotik teknolojiler, hızlı bilgi transferleri gibi birçok nedenden dolayı bu alanlara yatırım yapmak Türkiye Cumhuriyetini daha ileri seviyelere çıkaracaktır.

Bu çerçevede medya okur-yazarlığı özellikle genç nüfusun doğru bilgiye ulaşabilmesi ve farklı örgütsel yayınları ayırt edebilmesi bakımından önemlidir. Görsel, işitsel ve basılı yayınlara karşı bilgiyi belirli bir sorgulama ve düşünsel elemeyen geçirek en tarafsız ve doğru şekilde algılanabilmesi için toplumsal eğitim süreçlerinde medya okur-yazarlığın dahil edilmesi gerekmektedir. Medya kaynaklarında alıcı kitlelere doğru iletilen mesajların hedef kitle tarafından doğru analiz edilememesi çeşitli toplumsal sorunların ortaya çıkmasına olanak tanıyabilmektedir. Bir yetişkinin medyanın zararlarına karşı geliştirdiği savunma mekanizmalarını çocukların geliştiremediği ve medyanın cazibesi karşısında çaresiz kalarak etkilendikleri görülmektedir. Baltaş tarafından yapılan araştırmada 6-14 yaş arası çocukların % 40’ının ders çalışırken bile televizyon izledikleri belirlenmiştir (Baltaş, 2003, s. 89). Kitle iletişim araçları aracılığıyla sunulan yayınların etkisinden olumsuz olabilecek etkilerinden korunulabilmesi ve bu yayınlara karşı eleştiri, değerlendirme, eleme, doğru kaynağa erişebilme yeteneklerinin kazandırılabilmesi medya okur-yazarlığının topluma kazandırılabilmesiyle mümkün olacaktır. Özellikle internet kaynaklı sosyal medya araçları içerisindeki içeriklere karşı çocukların korunabilmesi için medya okur-yazarlığı derslerinin temel eğitim düzeyindeki varlığı olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Siber güvenlik, “küresel olarak birbirine bağlı elektronik verilerin veya ekipmanların, kriminal amaçlarla, yetkisiz veya kazayla kullanımına karşı korunması ve bu korumayı sağlamak için gereken teknoloji ve süreçler” şeklinde tanımlanmaktadır (Ünal & Ergen, 2018, s. 194). Maddi unsurları içeren sistemlerden dijital kaynaklı sanal içeriklere geçtiğimiz günümüzde siber güvenlik konusu gün geçtikçe önemini arttırmaktadır. Bilgisayar ve internet temelli sistemler üzerindeki verilerin korunması olarak tanımlayabileceğimiz siber güvenlik kavramı; bünyesinde barındırdığı kötü amaçlı kişilerin ellerine geçmemesi bakımından dikkatlice korunması gerekmektedir. İnternet kaynaklı sistemlerin hayatın her alanda var olması ve yapay zeka sistemlerin günlük yaşamdaki kolaylıkları; dijital dünyada var oluşumuzu sağlayan, kişisel bilgiler, fotoğraflar, yazılı-sözlü- görsel kaynakların gün geçtikçe sanal dünyada daha da fazla yer almasına neden olmaktadır. Fiziki bir doküman istememesi, sonsuz veriyi hızlı bir şekilde işleyebilmesi, dijital bilgi üretim ve saklama sistemlerinin düşük maliyetli olması gibi sebeplerden ötürü sana dünyadaki bireysel, kurumsal ve tüzel varlıklar her geçen gün daha da fazla yer almaktadır. Dijital sistemler üzerinden hemen hemen her konu hakkında işlemlerin yapılabilir olması, sanal sistemleri üzerinden işlenebilecek suçların varlığını da gün geçtikçe arttırmaktadır. Dolandırıcılık, hırsızlık, siber terörizm, lisanssız yazılım kullanma, özel iş, kişisel verilerin kötüye kullanımı, hacklemek, pornografik materyal tanıtmak, casusluk, sabotaj gibi dijital suçların varlığı siber güvenliğin önemini gün geçtikçe arttırmaktadır (Cengiz, 2021, s. 412). Bireysel anlamda kişisel bilgilerin çalınması gibi sorunların yanında ulusal güvenlik anlamında da devlet sırrı taşıyabilecek bilgilerin çalınması, savunma sanayi alanındaki çalışmaların üçüncü taraflarla paylaşılması gibi sorunlar milli güvenlik sorunları oluşturabilmektedir. Bu sorunların önüne geçmek ve sistem açıklarının kapatılması için gerekli tedbirlerin alınması önemlidir. Bilgiye erişimlerin kimler tarafından yapılabileceği, siber saldırıların nasıl engellenebileceği gibi güvenlik açıklarının kapatılması sanal evren üzerinden milli güvenlik sorunlarının oluşmasını engelleyecektir.

Siber saldırılar sessizce yürütülmesi ve fiziki olarak bir görüntü vermemesi bakımında casusluk faaliyetleri için kullanılabilir. Devletlerin toplumların ve şirketlerin dijital bir bağ ile birbirine bağlandığı günümüzde kriptolar ve şifrelemeler ile güçlendirilen siber dünyadaki güvenlik kalkanlarının korunamaması ciddi güvenlik açıklarının ortaya çıkmasına neden olur.

Siber güvenlik alanında da yerli ve milli ürün ve cihazların geliştirilmesi, siber güvenlikte bulunan çözümlerin güvenilirliği adına büyük önem

taşımaktadır. Yurt dışından alınan ürünlerin, cihazların ve programların istismar edilme olasılığı veya güvenilirliği tartışmalı olmakla birlikte ekonomik olarak külfet getirmektedir. Oysa yerli ürünlerin, cihazların ve programların yapılması hem ekonomik hem güvenilirlik açısından yararlı olacaktır (Kiraz, 2021, s. 16)

Bireysel manada dijital okur-yazarlık eğitiminin bu sistemlerde varlığının sürdüren herkese verilmesi gereklidir. Cep telefonları mini bilgisayarlar olarak hemen hemen her işlemin internet tabanlı olarak yapılabilmesini sağlamaktadır. Bu cihazların kullanımı gündelik hayatta temel bir ihtiyaç olduğundan kamu görevlilerinin milli sır anlamı taşıyabilecek konularda bu cihazlar üzerinden veri işlememeleri güvenlik açıklarının oluşmasını azaltacaktır. Konum bilgileri, gönderi alışıverişleri, mailler, görüşme kayıtları gibi her konuda bilgi kaydının kolayca depolanabildiği cep telefonlarının yetkililer tarafından kullanımı ayrıca hassasiyet gerektirmektedir. Siber savaşlarla fiziki bir müdahale yapılmadan muhatap devlette zarar verici sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir. Her geçen gün elektronik temelli sistemlerin hayata entegre olması bu sistemlerde oluşacak bir arızanın toplumsal yaşamı işleyemez hale getirecektir. ATM’lerin çalışmaması, kart sistemli sanal ödemelerin gerçekleşmemesi, trafik lambalarının arızalanması gibi gündelik hayatın en basit yardımcı sistemlerinin kitlenmesi büyük kitlelerin işleyişini aksatacak ve ekonomik zararların oluşmasına neden olacaktır. Altyapı sistemlerinden elektrik, gıda, ulaşım ve haberleşme gibi sistemlerin işleyemez hale gelmesi bir süre sonra bir kurşun dahi sıkmadan toplumsal hareketliliklerin artmasına neden olabilecektir. Siber güvenliğin korunabilmesi için alınan yabancı sistemlerin başka güvenlik açıkları oluşturabilecekleri unutulmamalıdır. Yerli kaynakların varlığı ve bu kaynakların daima daha ileri seviyelere taşınması siber anlamda milli güvenliğin daha da başarılı bir şekilde korunabilmesini sağlayacaktır.

Sınır Güvenliği Kapsamında Komşu Ülkelerin Mevcut Durumu

“İki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut” olarak Türk Dil Kurumu (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2022) sözlüğünde tanımlanan sınır kavramı geleneksel devletlerde fiziki sınırların belirtilmesi bakımından önemlidir. Bir devletin kendisine komşu olan ülkelere karşı hava, deniz ve kara alanlarında hak iddia edebileceği egemenlik alanlarının tümü sınır kavramı kapsamında değerlendirilebilir. Sınır kavramı sadece karasal olarak düşünülmemelidir. Deniz ve hava sahaları da milli sınırlar içerisinde sayılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti bulunduğu konum itibarıyla kara ve deniz sınırları üzerinden birçok ülkeyle komşuluk ilişkisine sahiptir.

Havayolu ulaşımı genel olarak insan taşımacılığı genel olarak insan taşımacılığı için kullanılsa da askeri sistemler transferi ve kullanımı açısından da gün geçtikçe önemli bir hal almaktadır. Transfer yapılacak olan üsler, taarruz yapılacak olan noktalara kuş uçuşu doğrusal varış imkanı taşıması karayoluyla saatlerce sürecek olan noktalara dakikalar içerisinde müdahale imkanı tanımaktadır. Bu ulaşımın askeri sistemler üzerinden sağlanmasında hava sahası milli sınırlar içerisinde atmosferik alandaki sınırları belirler. Bir ülkenin atmosferik olarak kara ve deniz suları üzerinde uçuş gerçekleştirebileceği gökyüzü alanı olarak tanımlayabileceğimiz hava sahası milli sınırların korunması bakımından kara ve deniz sınırları kadar önemlidir.

Hava sahası ihlalleri çeşitli askeri müdahaleleri gerektirmektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında “it dalaşı” olarak adlandırılan hava sahası ihlalleri zaman zaman iki ülkeyi karşı karşıya getirmektedir. Aynı şekilde Suriye sınırında 2015 yılında Rus helikopterinin sınır ihlali yaptığı gerekçesiyle angajman kuralları gereği TSK tarafından düşürülmesi iki ülke arasında diplomatik kriz yaşanmasına neden olmuştur. Gelişen uzay ve havacılık teknolojileri kamu gücünün bu alanlardaki yatırımlara yönelmesini sağlamaktadır. Uzaktan kumanda edilebilen, anlık görüntü akışı sağlayan, insansız bir şekilde komuta edilebilen sistemlerin varlığı atmosferik sınırların önemini gün geçtikçe daha da arttırmaktadır.

Balistik füzelere, savaş uçaklarına, roketlere veya drone saldırılarına karşı radar ve hava savunma sistemleriyle müdahale edilmesi karşılaşılabilecek olan saldırıların bertaraf edilmesinde yardımcı olacaktır. Aynı şekilde gökyüzüne hakim olabilmek için gerekli hava gücüne sahip olmak olası çatışma durumlarında üstünlük sağlayacaktır. Yakın zamanımızda Türkiye tarafından üretilen İHA-TİHA VE SİHA ‘lar bunun örneklerindedir. Yurt içi ve yurt dışı operasyonlarda aktif olarak kullanılması ve terör unsurlarına ciddi kayıplar vermesi bakımından Türk Silahlı Kuvvetleri’nin daha da güçlü bir yapıya gelmesine imkan tanımıştır. Aynı şekilde gökyüzünden izleniyor olmaları terörist grupların eylemlerinin azalmasına ve rahat hareket edememelerine neden olmuştur. Türkiye’nin sahip olduğu insansız hava araçları S-400 krizi sonrası F35 savaş uçağı programından çıkarıldıktan sonra envanterine katamadığı savaş uçaklarının yerini almıştır.

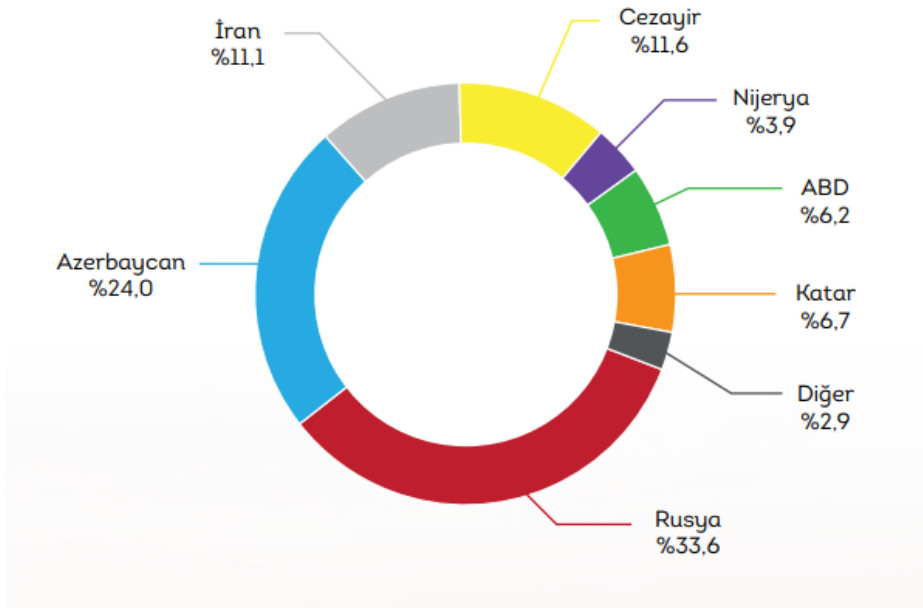
Savaş ortamında en etkili saldırı yöntemleri gökyüzünden yapılabilmektedir. Saldırı hattına tam olarak varmadan uzaktan gönderilen füzeler ya da atış hakkına girmeden taarruzlar sayesinde hem savaşın gerçekleşeceği alan bir bütün olarak görülebilmekte hem de daha yıldırıcı saldırılar kolaylıkla yapılabilmektedir. Bu bakımdan havadan gelecek olan

saldırılarına karşı kara, deniz ve hava savunma sistemleriyle alınacak tedbirler milli sınırların korunmasında etkili olacaktır. Hava savunma sistemleri, gelişmiş radar sistemleri, balistik füzeler, helikopterler, savaş uçakları İHA-SİHA sistemleri gibi askeri sistemlerin varlığı Türk silahlı kuvvetlerinin envanterini güçlendirmekte ve dünyanın sayılı askeri güçleri arasında anılmasına neden olmaktadır.

Resim 1: Fatih Sondaj Gemisi (Tübitak, 2021)

Milli sınırlar içerisinde sayılan bir diğer alan deniz sularıdır. Deniz suları lojistik anlamda geniş çaplı ürünlerin taşımacılığının kullanılmasının yanında, avcılık, turizm ve yer altı kaynakları bakımına da ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bir devletin etrafındaki denizler üzerindeki hakimiyet alanını ifade eden karasuları kavramı ulusal güvenliğin muhafazası için korunması gereken bir diğer alanı ifade eder. Deniz sularının korunması ve kaynaklarının değerlendirilmesi ulusal ekonomiye katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti deniz altındaki petrol ve doğalgaz kaynaklarının keşfedilesi için yürütülen çalışmalarda Fatih, Kanuni ve Yavuz isimli gemiler ile çalışmalar yapılmaktadır. Kullanım alanlarının genişliği ve enerji kaynağı olarak fazlasıyla kullanılması doğalgaz ve petrol ihtiyacının giderilmesi hususunda çalışmalar yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Doğalgaz ihtiyacının %70 ini ithal eden Türkiye her yıl 40 milyar dolar parayı bu ürünlerin temini için kullanmaktadır. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı verilerine göre doğalgaz ithal edilen ülkeler grafikteki gibidir. (TPAO, 2022)

Şekil 1: Türkiye'nin Doğalgaz İthal Ettiği Ülkeler

Deniz sularının korunması düzensiz göç ile mücadelede de önemlidir. İnsan kaçakçıları tarafından çeşitli deniz araçlarıyla yapılan insan kaçakçılığı faaliyetleri zaman zaman botların batmasından kaynaklı insan ölümlerinin yaşanmasına neden olmaktadır. Türkiye ile Yunanistan arasında deniz sularındaki faaliyet alanlarının ihlali bakımından da zaman zaman sorunlar yaşanmaktadır. 1996 yılında yaşanan Kardak kayalıkları krizi ve yakın zamanlı karşılıklı olarak yayınlanan Navtex'ler bu krizlerin örneklerindedir. Deniz suları da aynı şekilde kara ve hava sınırları korunduğu gibi korunmaz. Savaş gemilerinin varlığı dünyanın 1/3'ü su olarak düşünüldüğünde orduyu güçlendirecektir. Üç tarafının denizlerle çevrili olması ve sahip olduğu boğazlar düşünüldüğünde kara sınırlarından daha fazla deniz sınırlarına sahip olan Türkiye'nin bu alanları korumak için gerekli olan tedbirleri almaması güvenlik zafiyetlerine yol açacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin sınır güvenliği kapsamında en çok sorunu yaşadığı kara sınırlarıdır. Suriye ve Irak devletlerindeki savaş halinden sonra kara sınırlarının güvenliği daha da önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Irak –ABD savaşı ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan toplumsal hareketlilikler Suriye ve Irak devletlerinde bir otorite boşluğu meydana gelmesini sağlamış ve bu boşluk çeşitli terörist unsurlar ile hemen doldurularak

Türkiye’ye karşı çeşitli eylemlerin yapılmasına olanak sağlamıştır. Özellikle PKK ve IŞİD terör örgütleri daha rahat bir şekilde organizasyon yapılarını güçlendirerek terör eylemlerinin sayılarını arttırmak suretiyle bölgede toplumsal bir korkunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bölge halkına yapılan baskılar sonucu artan örgüte zorunlu katılımlarla birlikte örgütler personel sayılarını arttırmış ve mali yapılarının daha da güçlenmesini sağlamışlardır. Ayrıca bölgede bu unsurlardan kaçan çeşitli etnik unsurlar çeşitli ülkelerde bir göç dalgasına neden olmuş ve toplumsal yapılar da kozmopolit bir yapının oluşmasına ortam sağlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin sınır komşularından olan Irak bünyesinde uzun yıllar savaşı barındırmış bir devlettir. ABD Soğuk Savaş sonrasında, dünyada hegemon olduğu dönemde yaşadığı 11 Eylül 2001’de yaşadığı terör saldırısı sonrası dış politikasında büyük bir değişikliğe gitmiştir. Terörizmle mücadele politikası kapsamında ön alıcı savaş stratejisi uygulayacağını duyurarak tehdit olarak gördüğü durumlarda herhangi bir saldırı olmaksızın harekete geçeceğini ilan etmiştir. Bu politika kapsamında da ABD, Bush Doktrini’nde “şer eksenini” olarak tanımlanan Afganistan’a ve ardından Irak’a karşı askeri operasyon gerçekleştirmiştir (Oran, 2003, s. 20). Yürüttüğü operasyona sebep olarak ABD ülkede kitle imha silahlarının bulunduğunu, nükleer çalışmalar yapıldığı ve terör ile bağlantı olduğunu ileri sürmüştür. Bununla ilgili olarak da terörizmle olan işbirliğinin Irak halkının haklarını ihlal edecek faaliyetlere neden olduğu da belirtilerek askeri hareket gerçekleştirilmiştir (Bulut, 2011, s. 116). İşgalin esas nedenini ise Irak’ın ikinci büyük petrol rezervine sahip ülke olması oluşturmaktadır. ABD’nin buradaki faaliyetlerinin temeli büyük oranda petrole olan bağımlılığın kaynaklanmaktadır (Cleveland, 2008, s. 595). Petrol ürettiği enerji miktarı ve hammadde olarak kullanım alanlarının fazlalığı sebebiyle dünyada tüketimi en fazla olan yeraltı kaynaklarından. Enerji kaynaklarına sahip olmak gelişmiş ülkeler için önemlidir. Otomotiv sektörü, savunma sanayi, tarımsal araçlar sağlık sistemi araç gereçleri gibi hemen hemen her alanda kullanılan bu yakıt küresel sermayelere hakim olmak isteyen ABD’nin sahip olmak için çeşitli bahanelerle savaflara girmesine neden olmuştur. Kullanım alanının genişliği ve yeraltı rezervlerinin azlığı sebebiyle savaflara neden olan bu kaynağın yerini yeni enerji kaynakları almaya başlasa da henüz önemini yitirmemiştir.

Körfez savaşları ve sonrasında Amerika'nın Irak işgali bölgede siyasi otoritenin zayıflamasına ve PKK'nın bölgede daha etkin şekilde yerleşebilmesine ortam sağlamıştır. Ayrıca bölgede güçlü bir siyasal otorite yerine daha kontrol edilebilir bir yönetimin varlığı Amerikan çıkarlarına hizmet ettiği için PKK'ya ABD tarafından lojistik ve ekonomik destek verilmektedir. Rahat bir şekilde mevcut organizasyon yapısını güçlendiren terör örgütü Irak'ta oluşturduğu terör kamplarında terör eğitimlerini tamamlayan teröristlerle birlikte bölge halkına ve Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik eylemler gerçekleştirmektedir. Irak devletinin çeşitli bölgelerinde PKK'nın eğitim ve örgütlenme faaliyetlerini yürüttüğü çeşitli terör kampları mevcut olduğu bilinilmektedir. Bu kamplarda eğitilen, el yapımı bomba ve silahlı eylemler konusunda uzmanlaşan teröristler sınırlardan çeşitli yollar ile girerek Türkiye topraklarında terör eylemlerini gerçekleştirerek örgüt amaçlarına doğru hareket etmektedirler.

Yakın zamana kadar dostane ilişkilerin oluşturulduğu Suriye ile çeşitli konularda ortaya çıkan fikir ayrılıkları yerini gergin ilişkilerin sürdürülmesine bırakmıştır. Kuzey Afrika ülkelerinde 2010 yılında ortaya çıkan "Arap Baharı", 2011 yılında Suriye de de etkisini göstermiş, Esed yönetiminin toplumsal eylemlere karşı ortaya koyduğu bastırma yöntemi uluslararası toplumda da tepkilere yol açmıştır. Eylemlerin büyümesiyle bir iç savaş hali ortaya çıkmış ve Suriye topraklarındaki siyasi boşluk hızlı bir şekilde terör örgütleri tarafından doldurulmaya başlanmıştır. Suriye'de gerilimin günden güne tırmanması üzerine uluslararası tepkiler gelmiştir. Avrupa Birliği başta olmak üzere İsrail, Fransa ve Türkiye gibi devletler rejime karşı tepkilerini dile getirmiş ve Suriye'nin biran önce normalleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu süreçte Suriye rejimini destekleyen ülkeler de vardır. Kuveyt, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak ve Rusya gibi devletler ise Beşar Esad'ı desteklediklerini belirtmişlerdir (Çalıküşu, 2021, s. 26). Ulusal çıkarları doğrultusunda yapılan bu açıklamalar bölgedeki sorunların çözümlerinde de farklı tavsiyelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Suriye'de olaylar günden güne daha da şiddetlenirken ülke içinden komşu ülkelere bir göç dalgası başlamıştır. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu göç dalgasından oldukça fazla etkilenmiştir. Bölgedeki otorite boşluğu ve çeşitli imtiyazlar elde etmek isteyen terör örgütleri halkı çıkarları doğrultusunda etkilemiş ve bölgede özerklik ilan edebilmek amacıyla destek

görmediği halkı göçe zorlayarak nüfus yoğunluğunu kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışmaktadır. Bölgedeki otoriter boşluk Suriye topraklarında birden fazla terör kampının kurulmasına da zemin hazırlamıştır.

PYD, Abdullah Öcalan'ın talimatıyla 17 Ekim 2003 tarihinde PKK 8.Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda Suriye'nin kuzeyinde kurulmuştur (Özay, 2019, s. 200). PKK terör örgütünün ideolojik yaklaşımlarıyla paralel olarak konumlandırılan örgütsel yapısı, fiili eylemlerini gerçekleştirebilmek için gerekli olan maddi ve askeri desteği bulmasını kolaylaştırmıştır. Bölge halkına karşı kullandığı silahlı baskı unsurlar ile askeri personel temininde bulunmaktadır. Buna karşı gelen kişiler ölüm tehdidi altına bölgede yaşamakta veya göç etmeye mecbur kalmaktadır.

PYD Suriye iç karışıklığını kullanarak bölgedeki varlığını güçlendirmektedir. Esad yönetimi ile Türkiye arasındaki fikir ayrılıklarını fırsat olarak kullanan terör örgütü bölgede kurulmak istenen terör devletinin hazırlanmasında aktif rol oynamaktadır. Kuzey Suriye'de başıboş bırakılan ve Türkiye'ye karşı koz olarak kullanılan örgüt Esad yönetimini destekleyici hareket tarzları konusunda Esad yönetimiyle mutabık kalmıştır. Bunu bir şantaj malzemesi olarak kullanan Suriye devleti Türkiye'nin terörle mücadelede daha fazla efor sarf etmesine neden olmaktadır. Bölgedeki kontrolü ele geçiren, çeşitli illeri kolayca teslim alan terör örgütleri devletin siyasal ve hukuki varlığının gerekliliği olan toplumsal düzen ve insan canının kutsallığına aykırı olarak yaptığı eylem ve davranış biçimleriyle bölgedeki huzurun iyice kaybolmasına neden olmaktadır. Terör örgütlerinin faaliyet alanlarını genişletmesi sonucu Türkiye sınırına olan tacizler artmıştır.

Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) El Kaide terör örgütünün uzantısı olarak (Erdin, 2017) 2001 yılında 11 Eylül saldırısı sonrası ortaya çıkmıştır. Irak devletinde faaliyet alanı bulan terör örgütü El Kaide terör örgütü lideri Usame Bin Ladin'in öldürülmesinden sonra El Kaide'den ayrılan militanların katılımıyla eğitilmiş, yetişmiş ve tecrübeli personel ihtiyacını hızlı bir şekilde gidermiştir. Sosyal medya araçlarını etkili bir şekilde kullanan terör örgütü; yaptığı propagandalarla tüm dünyada bir korku dalgasına neden olmuştur. Aynı şekilde çeşitli ülkelerden aynı fikre sahip militanların kendilerine katılmaları doğrultusunda harekete geçmelerini sağlamıştır. Bölgedeki savaş halinin oluşturduğu otorite boşluğu silahlı çatışmalar neticesinde yayılmalarının hızlandırmıştır. İnsanların göç etmesine, yaralanmasına ve ölmesine etki eden

terör örgütü işgal ettiği yerleri tahrip ederek bölgedeki tarihi izleri de yok etmiştir. Yaptıkları eylemlerde acımasızca hareket eden terör örgütü uluslararası kamuoyunda uzun bir süre gündemi meşgul etmiştir. Eylemlerde kullanılan grafikler, eklenen müzikler, insan mantığını aşan yöntemlerin aksiyon filmleri gibi kurgulanarak yayımlanmasıyla popülaritesini arttıran terör örgütüne katılımlar hızla artmıştır.

IŞİD'in bölgedeki saldırılarına karşı yerel devletlerin yetersiz kalması ve uluslararası silahlı güçlerin müdahalelerinin gecikmesi başka bir terör örgütü YPG'nin tanınırlığını arttırmıştır. IŞİD ile girdiği mücadelelerde gerek duyduğu askeri mühimmat desteği ABD tarafından sürekli olarak karşılanmıştır. ABD'nin kendi güçleri yerine bir terör örgütü IŞİD'e karşı maşa olarak kullanması YPG'nin Kuzey Suriye'de güçlenmesini sağlamıştır. Bölgedeki ekonomik ve askeri varlığını güçlendiren terör örgütü ABD'den aldığı askeri malzemeleri Türkiye'ye karşı da kullanmasıyla Türkiye'nin milli sınırlarına yönelik oluşan saldırılara karşı aldığı tedbirleri arttırmasını ve sınır ötesi operasyonlarla bölgedeki kalıcı barışın sağlanması yönünde terör örgütlerine yönelik askeri faaliyetler düzenlenmiştir.

Terör örgütleri sık sık yeni organizasyon isimleri altında farklı terör örgütleri kurarak uluslararası terör listelerinden çıkmaya çalışmaktadır. Örneğin PKK; ABD tarafından terör örgütü olarak tanınırken YPG tanınmamaktadır (BBC, 2022). Böylelikle NATO müttefiki olduğu ve stratejik ortak olarak tanımladığı Türkiye'nin terörist olarak adlandırdığı bir gruba açıktan destek verebilmektedir. Bölgedeki savaşların etkilerinin uzun sürmesi ve Türkiye gündemini meşgul etmesi Türkiye devleti için bu problemlerin acilen çözülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle göç dalgalarının Avrupa'ya doğru sığraması bölgedeki kalıcı çözümlerin gerekliliği Avrupa kıtası ülkeleri içinde önem teşkil etmektedir.

Son zamanlarda izlenen Suriye politikası nedeniyle uyuşmazlıkların ortaya çıktığı İran devleti ile sınırdan kaçak geçişler noktasında ve terör örgütlerinin sızma girişimleri nedeniyle zaman zaman sorunlar ortaya çıkmaktadır. 2021 yılı sonlarına doğru Taliban'ın Afganistan yönetimini ele geçirmesiyle ortaya çıkan yeni bir göç akımında Afgan mültecilerin İran sınırını kullanarak Türkiye'ye girişleri yakın zamanlı olarak önemli bir gündem maddesi olmuştur. Ayrıca Suriye politikasında da ihtilafların olduğu iki ülke arasında sınır güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Irak,

İran ve Suriye sınırlarının çeşitli yerlerine duvar ve gözetleme kuleleri örülmektedir. Terörle mücadeleye daha az güç harcamak, sınırdaki kaçakçılık faaliyetlerini sonlandırmak ve olası daha büyük göç dalgalarının önüne geçmek için kurulan Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi (SFGS) uzun vadede Türkiye'ye büyük kazanımlar bırakması beklenmektedir. Kara sınırlarının uzun olması ve kimi yerlerdeki zorlu arazi yapısı teröristlerin sınırlardan geçişlerini kolaylaştırabilmektedir. Bu geçişlerin azaltılması bölgedeki yerel halkın da silahlı terörist unsurlar tarafından taciz edilmelerini sonlandıracaktır. Daha güvenli bir yaşam alanına sahip olmaları sağlanacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın yaptığı açıklamada SFGS'nin kaçakçılıkla mücadelede, kaçak geçişlerin önlenmesinde, terörle mücadelede ve sınır güvenliğinin sağlanabilmesinde yardımcı olacağı belirtilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2022). 2017 yılında Türkiye'de ele geçirilen kaçak akaryakıtların 10 milyon Türk Lirası olduğu aynı şekilde ele geçirilen kaçak sigara paket sayısının yaklaşık olarak 42.5 milyon adet olduğu açıklanmıştır (Sakar, 2020). Birçok farklı alanda yürütülebilen kaçakçılık faaliyetleri devletin vergi kaybı yaşamasına neden olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında kurduğu SFGS ile kayıp vergilerin ekonomik sisteme dahil olmasını da sağlayacaktır. Terörle mücadelenin yanında göç, kaçakçılık gibi alanlarda da Türkiye'ye katkı sağlayacaktır.

Resim 2: Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi Kurulacak Alanlar (Takvim , 2021)

Gözetleme kuleleri, karakollar, devriye yolları, kamera sistemleri, hendekler, aydınlatma sistemleri ve beton duvarlar ile kurulması devam eden (Bozkurt, 2021). Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi projesiyle güney ve doğu sınırlarında bir güvenlik sistemi kurulması amaçlanmaktadır. Kaçakçılık faaliyetlerinin sonlandırılması, terörist grupların ülkeden kaçması ve ülkeye sızmasının önüne geçecek olan bu proje kapsamında çalışmalar güvenlik güçlerinin kontrolünde devam etmektedir

Türkiye ile Ermenistan ilişkileri geçmişten gelen tarihi konular nedeniyle gergin bir şekilde devam etmekte ve aktif bir sınır kapısı bulunmamaktadır. 2009 yılında milli maçlar aracılığıyla bir normalleşme çabasına girilse başarılı olunamamış ve aradaki gerginlik devam etmiştir. Karabağ savaşı nedeniyle Azerbaycan devletine lojistik destek sağlandığı iddiasıyla iyice gerginleşen iki ülke ilişkileri aktif bir siyaset diplomasisi bulunmamaktadır.

Türkiye'nin; Gürcistan, Bulgaristan ve Yunanistan ile aktif bir problemi olamamakla birlikte mülteci akınına Avrupa devletlerinin sessiz kalması nedeniyle Türkiye'nin batı sınırlarını mültecilere açacaklarını ve gitmek isteyenlere engel olmayacaklarını belirtmesi nedeniyle Türkiye ile Yunanistan arasında zaman zaman sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin deniz ve hava sınırlarında ki çeşitli çalışmaları Yunanistan tarafında tepki ile karşılanmakta karşılıklı açıklamalarla birbirlerini hedef göstermektedirler. Deniz yoluyla Yunanistan üzerinden Avrupa'ya geçmek isteyen mültecilerin ege denizinde boğulmalarından dolayı çeşitli insanlık dramları ortaya çıkmaktadır.

Düzensiz göçle mücadele etmek istemeyen Avrupa kıtası devletleri mültecilerin barınması ve korunması konularında Türkiye'ye sorumluluk yükleyen açıklamalarda bulunmaktadır. Bu sorumluluğun paylaşılmak istememesinin nedenleri arasında ulus bilincini bozabilecek ve yeni sorunlar doğurabilecek demografik değişikliklerin ülkelerinde yaşanmasının istememesi başta gelmektedir. Bunun yanında eğitim, sağlık ve kültürel uyum problemlerinin yaşanmak istememesi, bakım maliyetlerinin ülke ekonomisine getireceği yükten kaçınmak istenmesi, adli geçmişine ulaşılabilmesi nedeniyle mülteciler arasında ülkelere sızmak isteyen teröristler ile muhatap olmak istememeleri gibi nedenler de bulunmaktadır.

S400 krizinin oluşmasında ki temel sebep olarak Türkiye'nin ulusal güvenliğini güçlendirecek stratejilere yönelmesi temeldedir. Kara sınırlarında

ki askeri hareketlilikler ve terör örgütlerinin varlığı ülke güvenliğini sağlayacak atılımları gerektirmektedir. Bu atılımlar ise Kıbrıs Barış Harekatı’nda (1974) olduğu gibi çeşitli silah ambargoları ve ekonomik yaptırımlarla sonuçlanmaktadır. En yakın tarihteki önemli krizlerden biri olan S400 krizi medyaya yansımaları ve mevcut bir takım anlaşmaların iptal edilmesi bakımından taraf ülkeler arasında önemli sonuçlar neden olmaktadır. medya kuruluşları aracılığıyla yapılan açıklamalarda kendi haklılıklarını kamuoyuyla paylaşan taraflar uzlaşma ve ortak paydada buluşabilmek için de çeşitli şartları ortaya sürmektedir. Bu şartların kendi ulusal çıkarlarıyla ters düşmesi krizin büyüyen F35 savaş uçağı projesinde olduğu gibi bazı ortaklıkların sonlandırılmasıyla da sonuçlanmıştır.

Suriye iç savaşının Türkiye’ye etkileri

2010 yılında ortaya çıkan ve hızla bölge ülkelerinde “Arap Baharı” kitlesel eylemleri 2011 yılında Suriye’de de ortaya çıkmış (Aksoy, 2021), Dera kentinde başlayan eylemler Esad yönetiminin sert müdahalelerine rağmen sonlandırılmamıştır. Dış devletlerin de olaylara müdahil olmalarıyla eylemler yerini sert çatışmalara bırakmış ve on binlerce insanın ölümüyle sonuçlanmıştır. Siyasi otoritenin zayıflaması yabancı ülkelerin Suriye topraklarında müdahalelerini arttırmış ve iç savaş büyüyerek ülkenin çeşitli bölgelerinde otorite boşluğunun oluşmasına ve farklı amaçlı terör gruplarının organizasyon yapılarını güçlendirerek yeni yayılım alanlarının oluşmasına neden olmuştur.

İŞİD terör örgütünün toplumda korku oluşturan eylemleri ve sosyal medya paylaşımları bölgede korku imparatorluğu kurmasına ve uluslararası kamuoyunda müdahale edilmesi algısı oluşturmuş bu amaçla İŞİD terör örgütüne karşı PKK, PYD/YPG terör örgütleri lojistik destek sağlanarak yabancı devletler tarafından iyice güçlendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin ulusal güvenliğini tehdit eden bu örgütler; lojistik kazanımlarını Türkiye’ye karşı kullanarak çeşitli terör eylemleri yapmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti’nin güney sınırlarında varlığının sürdüren terör örgütlerinin silahlı eylemleri sonucunda Suriye halkının Türkiye’ye göçü başlamıştır. Aynı şekilde Türkiye’yi hedef alan tacizleri, terör örgütlerine müdahale edilmesi gerekliliğini Türkiye için ortaya çıkarmıştır. Sınır güvenliğinin sağlanması ve

terör örgütlerinin daha da güçlenmelerini engellemek için Türkiye Cumhuriyet sırasıyla;

- Fırat Kalkanı Harekatı
- Zeytin Dalı Harekatı
- Barış Pınarı Harekatı

operasyonlarını düzenlemiştir. Türkiye sınırda kurulmak istenen terör devletini bertaraf etmek, güvenli bölge oluşturarak mültecilerin kendi topraklarına dönmelerini sağlamak ve bölgedeki terör örgütlerinin baskılarını ortadan kaldırmayı amaçlandığı Türk Silahlı Kuvvetleri resmi sitesinden yapılan açıklamalarla belirtilmiştir.

TSK ile Suriye Milli Ordusunun 27 Mart 2017 yılında başlattığı Fırat Kalkanı Harekatı DAEŞ'e karşı Türkiye'nin düzenlediği ilk operasyon olmuştur. Bölgedeki normalleşmenin sağlanması ve terör unsurlarının yok edilerek bölge halkının tekrardan topraklarına dönmesi, sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla gerçekleştirilen harekatta 3 binden fazla DEAŞ'lı terörist etkisiz hale getirilmiş, Cerablus ve Bab ilçe merkezleri teröristlerden temizlenmiştir. Bölgeden göç eden yerel halk tekrardan evlerine dönmüştür (Milliyet , 2022).

Türkiye Cumhuriyeti 20 Ocak 2018 yılından Zeytin Dalı Harekatı'nı başlatmıştır. Zeytin Dalı Harekatı'nın amaçlarından (Polat, 2020) bazıları şunlardır:

- Terör örgütü PKK ve uzantılarının bölgedeki yayılımlarının önüne geçmek ve sınırlarında herhangi bir terör devletinin kurulmasını istenmemesi.
- Önceki harekatlar ile güvenli hale getirilen bölgenin tekrar eski hale gelmesini engellemek
- Amerika'nın IŞİD ile mücadele adı altında terör örgütlerine yaptığı maddi ve lojistik desteklerin önüne geçmek.
- Bölge halkının göç etmesinin önüne geçilerek nüfus yapısının değişmesinin önüne geçmek.
- Türkiye'deki iç terör operasyonlar ile varlığı azalan PKK'nın sızmalar ile güçlenmesini engellemek
- Göç eden yerel halkın geri dönüş imkanı bulabilecek alan yaratmak

Yer yer şiddetli çatışmaların yaşandığı hareket sonrasında Afrin merkezi kontrol altına alınmıştır. Harekat sonrası kontrol altına alınan yerlerin terör örgütlerinin tekrar eline geçmemesi ve tahrip edilen yerlerin yeniden inşası için çeşitli çalışmalarda bulunulmuştur. Savaştan kaçan yerel halkın tekrara evlerine dönmesi sağlanmıştır.

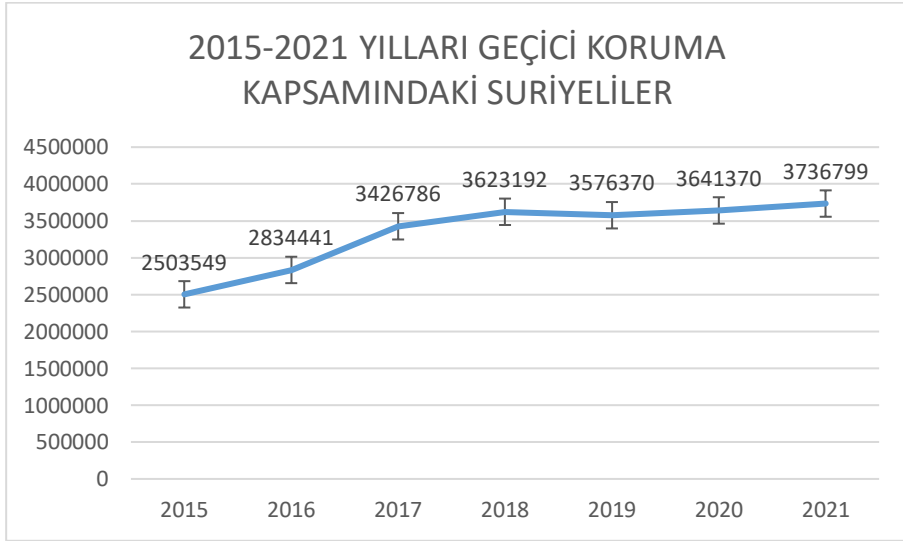
Resim 3: Kilis’te İnşa Edilen Mülteci Kampı (*Anadolu Ajansı, 2021*)

9 Ekim 2019 tarihinden başlayan Barış Pınarı harekâtı Suriye’nin toprak bütünlüğünü muhafaza etmek amacıyla önceki hareketlerde de benimsenen amaçlar doğrultusunda bölge halkını korumak, terör örgütlerinin güçlenmesini engellemek, bölgenin demografik yapısının koruyarak tarihi ve kültürel yapıların muhafazasını sağlamak ve dünya devletlerinin zarar görmelerini engellemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Terörist unsurlara ait her türlü tehdit ortadan kaldırılarak bölgede barış ve huzurun sağlanması temin edileceği bildirilmiştir (Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2022).

Yapılan hareketler sonrası sınır güvenliğinin korunabilmesi ve terör unsurlarının yeniden güçlenememesi için bölgelerdeki askeri varlıklarının devan ettiren Türkiye, bölge halkının yeniden normalleşebilmesi ve tersine göç yaşanabilmesi için onların bulunduğu yerlerin yeniden inşa edilmesine de katkıda bulunmaktadır. Türkiye’nin bölgede yeniden huzuru tesis etmek için

düzenlediği hareketler kimi ülkelerde rahatsızlıklara neden olmuştur. Terör örgütlerinin propagandalarının temel alınarak bölgesel çıkarılardan ziyade kendi ulusal çıkarlarını gözeten açıklamalarda Türkiye'nin operasyonları durdurması çağrılarını yinelse de Türkiye operasyonlardaki kararlılığının göstermiş ve terörle mücadelede taviz vermeyeceği mesajını dünya kamuoyuyla paylaşmıştır

Suriye iç savaşının sonuçları küresel olmuştur. Göç dalgaları ağırlıklı olarak Türkiye'ye doğru olsa da dünyanın çoğu ülkesinde savaştan kaçan Suriyeli vatandaşlar bulunmaktadır. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından kaçarak geçici koruma statüsüyle Türkiye'de yaşayan mülteciler hakkında Göç İdaresi'nin paylaştığı bilgilere göre yaklaşık 4 milyon Suriyeli Türkiye'de yaşamaktadır. (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Şekil 2: 2015-2021 Yılları Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Türkiye'nin jeopolitik konumundan dolayı Avrupa'ya açılan kapı olarak görülmesi mültecilerin Anadolu topraklarına daha fazla göç etmelerine neden olmaktadır. Hızlı bir şekilde gerçekleşen bu göç Türkiye'ye maddi ve manevi yükler getirmiştir. Aynı şekilde askeri birlikleri sınır güvenliğini sağlaması için bölgede görevlendirilmiş, bölgenin yeniden inşası, eğitim, sağlık ekonomik hayata katılım ve kültürel adaptasyonun sağlanması ve ortaya çıkan problemlerin çözülmesi için çeşitli sorumluluklar üstlenilmiştir. Bu kapsamda

Adana, Hatay(3), Kahramanmaraş, Kilis ve Osmaniye’de toplamda 7 tane geçici barınma merkezi kurmuştur. Bu barınma merkezlerinde toplamda 51.551 Suriyeli kalmakta; bu merkezlerin dışında çeşitli illerde 3.683.232 Suriyeli ikamet etmektedir. (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Tablo 1: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Barındığı İlk 10 İl (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Sıra	İL	İLDEKİ SURIYELİ YÜZDESİ	KAYITLI SURIYELİ SAYISI
1	İstanbul	%3,56	533.737
2	Hatay	%26,33	485.722.
3	Gaziantep	%22,08	460.496
4	Şanlıurfa	%20.27	426.626
5	Adana	%11,40	255.837
6	Mersin	%12,94	238.014
7	Bursa	%5,99	183.180
8	İzmir	%3,43	149.787
9	Konya	%5,51	122.670
10	Kilis	%75,51	106.811

Siyasal otorite boşluğu Suriye topraklarında terör örgütlerinin büyüyerek Türkiye’yi tehdit etme girişimlerinde bulunmalarına olanak sağlamaktadır. İŞİD, PKK, gibi terör örgütleri gerek Türkiye sınırları içerisinde gerekse sınır dışından yaptıkları eylemler ile ulusal güvenliği tehdit etmektedir. Sivillerin yaralanması ve ölmesiyle sonuçlanan eylemler bölgede askeri varlığın kaçınılmaz hale gelmesini zorunlu kılmaktadır.

Ülkedeki siyasi boşluk Türkiye’nin ticaretini de etkilemiştir. Arap devletleri ve Afrika ülkeleri ile kara bağlantı yollarını Suriye içerisinden gerçekleştiren Türkiye sınır komşularındaki iç savaş hali yüzünden ticaret yollarını değiştirmek zorundan kalmaktadır. İhracat ürünlerinin aktarımı konusunda lojistik olarak artan maliyetler kimi pazarların kaybedilmesine de neden olmaktadır. Suriye iç savaşıyla birlikte bu ticaret yollarının güvenliği sağlanamamakta ve alternatif güzergâhların oluşturulmasını zorunlu

kılmaktadır. Ayrıca taşımacılık yapan şoförlerin can güvenliği tehlikeye girmekte zaman zaman esir krizlerinin oluşmasına neden olmaktadır.

Ekonomik ve kültürel problemler artık sadece Türkiye'nin problemi olmaktan çıkmıştır. Küresel bir göç haline gelen mülteci krizi Ortadoğu coğrafyasında bir türlü sağlanamayan barış yüzünden uluslararası bir boyut kazanmıştır. Avrupa devletlerinin yaşanan insanlık dramlarına sessiz kalması, Amerika Birleşik Devletleri'nin tesis edemediği huzur ortamı ve bölge halkının çatışmalardan bıkmaları artık göçlerin daha büyük dalgalar halinde Avrupa'ya sıçramasına neden olmaktadır.

Suriye topraklarında İran, Rusya, ABD, Türkiye gibi ülkeler çeşitli yerlerde kontrol sağlamaktadır. İran ve Rusya'nın Esad yönetimini desteklemesi, ABD'nin PKK'yı, PYD/YPG'yi lojistik olarak desteklemesi Türkiye'nin bölgede ulusal sınırlarını korumak için varlığını bulundurmasını zorunlu kılmıştır. İran-ABD-Rusya arasındaki soğuk savaş bölgedeki istikrarsızlığın bir türlü bitmemesine neden olmakta, terör örgütleri üzerinden Türkiye'nin ekonomik ve siyasi bütünlüğüne zarar verilmeye çalışılmaktadır.

Şekil 3: Suriye'de Faaliyet Gösteren Ülkeler (Hürriyet, 2022)

S400 Hava Savunma Sistemleri

Ortadoğu coğrafyasındaki savaşlar, mülteci krizleri, Yunanistan ve Ermenistan ile olan gerilimler, Amerika Birleşik Devletleri’nin değişken stratejik hamleleri, verilmek istenmeyen F35 ve Patriot hava savunma sistemleri; havadan gelecek saldırılara karşı Türkiye’de güvenlik açığı oluşturmaktaydı. Amerika’nın Türkiye’nin terörist olarak tanımladığı gruplara verdiği destekler; Türkiye’nin milli güvenlik kaygılarını gidermede alternatif ülkelere yönelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda Rusya’dan S-400 hava savunma sistemleri alımına gidilmiş bu durum, NATO üye ülkeler tarafından tepkiyle karşılanırsa da hava savunma sistemleri Rusya’dan alınmıştır. Havadan gelecek saldırılara karşı askeri güvenlik sistemlerini geliştirmek isteyen Türkiye için S-400 hava savunma sistemleri önemli bir silah olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin doğu ve güney sınırlarındaki terörizm ile mücadelede yalnız kalması ve savunma sanayinde paydaş olduğu ülkelerin Türkiye’ye uyguladığı ambargolar nedeniyle Türkiye, savunma gücünü arttırmak ve daha etkin bir terörle mücadele politikası izleyebilmek için hava savunma sistemlerine ihtiyaç duymaktadır. Özellikle sınır ötesinde ateşlenen roket, havan tarzı saldırı silahları nedeniyle sınır illerinde yaralı ve ölü kayıplar verilmesi, müttefik ülkeler tarafından yalnızlaştırılması ülkenin etkili bir hava savunma sistemine sahip olmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye, sınır illerine atılan füze ve havanlara karşı önlem almak ve sınır komşularının bitmek bilmeyen savaş hali yüzünden olası tehlikelere karşı hava savunma sistemlerinin kullanılması yönünde NATO’ya çağrı yapmıştır. NATO üyesi olması ve müttefiklerin birbirinin güvenliğini sağlamayı taahhüt etmesi, geçici olarak NATO üyelerinin hava savunma sistemlerini kullanmasına bir süre kullanmasına imkan tanımıştır. Kalıcı bir çözüm isteyen Türkiye, ABD’den Patriot almak istemiştir. Sistemlerin hem maliyetli olması, hem de sistemler hakkında bilgi paylaşımının kabul görmemesi bu anlaşmadan vazgeçilmesine neden olmuştur. Rus devletinin Türkiye’nin beklentilerini karşılaması ve s-400 hava savunma sistemlerinin Patriot hava savunma sistemlerinden daha geniş kapsamda koruma sağlaması tercih edilmesinde öncelik tanımıştır.

SSCB döneminde S-300 olarak üretilen hava savunma sistemlerinin geliştirilmesiyle şimdiki halini alan S-400 hava savunma sistemleri yaklaşık

olarak 14 yıldır Rus silah sistemleri arasında yer almaktadır. S-400 hava savunma sistemleri fiyat performans olarak üstün bir geri dönüş sağlamaktadır. NTV'nin Savunma Sanayi Başkanı İsmail Demir'in açıklamalarına dayandırdığı habere göre S-400 sistemlerinin özellikleri şu şekildedir (NTV, 2021): Dünyadaki en iyi hava savunma sistemlerinden biri olarak nitelendirilen sistem, savaş uçakları, radar tespit ve kontrol uçakları, keşif uçakları, stratejik ve taktik uçaklar, taktik, operasyonel-taktik balistik füzeler, orta menzilli balistik füzeler, hipersonik hedefler ve diğer gelişmiş hava saldırısı araçlarını imha etmek üzere tasarlanmıştır. S-400 taburu, en az bir mobil operasyon komuta merkezi, 8 fırlatıcı ve 32 füzeden oluşuyor. Kısa, orta ve uzun menzillerde füzeleri aynı anda kullanabilen S-400, 600 kilometre uzaklıktaki hedefi algılama özelliğine sahip ve saniyede 4,8 kilometre hızla füze gönderilebiliyor. Sistem, hedefe 10 saniyeden daha az sürede tepki veriyor. S-400, çok uzun menzilli 40N6 model füzeyle 400 kilometre, uzun menzilli 48N6 model füzeyle 250 kilometre, orta menzilli 9M96E2 model füzeyle 120 kilometre ve kısa menzilli 9M96E model füzeyle de 40 kilometredeki hedefleri vurabiliyor. Toplam 2.5 milyar dolar tutarındaki tüm ödemesi yapılan S-400 sistemleri için ABD'nin karşı tutumu devam etmektedir.

12 Temmuz 2019 da ilk teslimatın başlanan Hava Savunma Sistemleri'nin ulusal güvenlik riskleri bakımından yapılan değerlendirmeler bataryaların konumlandırılmasında etkili olacaktır. Mobil olarak taşınabiliyor olması S-400 sistemlerinin konuşlandırıldıktan sonra da farklı alanlara taşınabilmelerine imkan tanımaktadır. Doğu Akdeniz ve güney sınırından gelecek tehditlere karşı koruma sağlaması planlanan sistemlerin konumlandırılacağı iller henüz net olarak bilinmemektedir.

Resim 4: S400 Hava Savunma Sistemi (*Hürriyet, 2021*)

Küreselleşen Dünyada Stratejik Ortaklığın Önemi

Geçmişten günümüze daima devletler birbirleriyle siyasi, ekonomik, sosyolojik gibi hemen hemen her alanda daima iletişim halinde olmaktadır. İthalat ve ihracat ürünlerinin devletlerarası aktarımı teknolojinin ilerlemesiyle birlikte daha da kolaylaşmaktadır. Küreselleşen dünya ekonomisinde birbirleriyle etkileşimi artan devletler çeşitli amaçlar doğrultusundan oluşturulmuş birlikteliklerle belirli çıkarlar doğrultusunda ortak hareket tarzları geliştirmektedir.

Bilimin kendini yenileyen yapısı ve ileri teknoloji ürünlerinin hayatımızda iyice yer alması, yeni üretim alanlarının ortaya çıkmasına ve uluslararası ticarete yeni pazarların oluşmasına neden olmaktadır. Üretim için gerekli olan hammadde ihtiyaçlarının giderilmesi, üretilen malların yurt dışına satılması devletlerin çeşitli ortaklıkları bünyelerinde barındırılmalarını ve ortaklıkları koruyucu davranışların sergilenmesini ortaya çıkarmaktadır. Ülkeler arası ticaretin artmasıyla birlikte birden fazla devletin çeşitli konularda tek bir devletmiş gibi hareket etmesi, karşılıklı ticari faaliyetler toplumsal ihtiyaçları gidermesini kolaylaştırmaktadır. Üretim kanallarını ellerinde bulunduran güçlü devletler küreselleşen dünya düzeninde diğer devletleri kendi

üretim kanallarına bağımlı tutarak çeşitli imtiyazlar elde etme ya da ambargo uygulayarak istedik politik değişimlerin sağlanması yoluna gidebilmektedir.

Stratejik ortaklık iki veya daha fazla devletin kendi çıkarlarını öncelik olarak kurdukları birlikte hareket etme yönelimi olarak tanımlayabileceğimiz bir kavramdır. Genellikle dış tehditlere karşı savunma mekanizmalarını güçlü kılmak için yapılan ortaklıklar derin bir işbirliği ve sadakat gerektirir. Dünyada ki enerji kaynaklarının giderek azalması bu kaynaklar üzerinde söz sahibi olmak isteyen ülkelerin farklı arayışlar içine girmesine yol açmaktadır. Ulusal bağımsızlık ve milli güvenlik bir ülkenin temel güvenlik stratejilerinin oluşturulmasında ana etken olarak rol oynar. Bu kavramların doğru bir şekilde korunabilmesi için yerel bazda alınan tedbirler uluslararası ortaklıklarla desteklenmeli ve zamanı gelince kurulan bu ortaklıklardan doğan haklar doğru bir şekilde kullanılmalıdır.

Devletlerin bir stratejik ortaklık içerisinde bulunması zorlayıcı nedenlerden kaynaklanır. Yoğun bir dış tehdit altında kalan bir veya bir grup devlet kendi güvenliklerini sağlamakta yetersiz kalıyorsa, bir ittifak içerisinde yer almak isteyeceklerdir. Bir devlet ya da bir grup devlet kendi güvenliklerini sağlamak için gerekli maliyetleri azaltmak için de bir ittifak oluşumu içerisinde yer alabilirler. Bilinen ittifak mantığının oluşumunun altında yatan bu nedenler bir ittifakın stratejik anlam kazanması için yeterli olmaz; çünkü böyle bir ittifak oluşumunda yer alan devletlerin temel kaygısı varlıklarını sürdürmek veya güvenliklerin sağlamaktır (Sümer, 2010, s. 676).

Türkiye Cumhuriyeti coğrafyasında bulunan terör unsurlarını yok etmek için düzenlediği terör operasyonlarına karşı İngiltere, Çekya, Norveç, Finlandiya, Almanya, Fransa. ABD gibi çeşitli ülkeler silah satışlarını duyurmuştur. Uygulanan ambargoların ekonomik büyüklüğü şu şekildedir: Finlandiya 2018 yılında 17.000.000 Euro değerinden savunma sistemleri ihracatını Türkiye'ye yapmıştır. Aynı şekilde Norveç devleti 6.000.000 Euro tutarında askeri teçhizat satışını Türkiye'ye gerçekleştirmiştir. Almanya devleti aynı yılda 243.000.000 Euro teçhizat ihracatıyla toplam askeri ihracatının 1/3'ünü Türkiye'ye yapmıştır. Fransa 10 yılda 594.000.000 Euro tutarında silah satmıştır (Euronews, 2021). Uygulanan bu ambargolar Türkiye'nin alternatif ülkelere yönelmesi yerine kendi teçhizatını üretmesiyle sonuçlanmış ve bu bağlamdaki dışa bağımlılık azaltılmıştır. NATO müttefikleri tarafından silahların satılmaması yapılan ittifakların hangi çıkarlara hizmet ettiğinin iyi

değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ulusal çıkarlar her şeyin üzerindedir. Bu çıkarlara hizmet etmeyen durumların varlığı ortaya çıktığı zaman Türkiye’nin müttefik olarak adlandırdığı ülkelerin de yaptığı gibi çeşitli zorlayıcı durumlarla karşılaşılabilir. Askeri unsurların lojistik olarak desteklenmesi ve ulusal çıkar çatışmaları bünyesinde uygulanabilecek ambargolardan korunabilmek için alternatif üretim ve temin etme kanallarının varlığı milli güvenliğin korunmasındaki sürekliliğin sağlanabilmesi bakımından önemlidir. Bu kapsamda özellikle Akdeniz’in doğusundan gelebilecek tehlikelere karşı Rusya’dan hava savunma sistemlerinin alınma süreci çeşitli diplomatik krizlerin de ortaya çıkmasına ve stratejik ortaklıkların yeniden şekillenmesine zemin hazırlamaktadır.

Uluslararası ittifakların ve işbirliklerinin arttığı günümüzde güçlü bir yapıya dâhil olmak ülkelerin kendilerini güvende hissetmelerine katkı sağlar. Olası savaş halinde tek bir ülke yerine birden fazla askeri güçle karşılaşılabilme ihtimali sorunların daha dostane yollarla ve diplomasiyle çözülmesi için zorlayıcı güç olur. Ortadoğu ülkelerinin bitmeyen savaşları ve petrol rezervleri savaş ve göç etkisinden kurtulabilmek için Türkiye’nin üye olduğu ortaklıkları aktif şekilde kullanmasını ve mevcut yapılarını askeri ve ekonomik olarak güçlendirecek yeni oluşumları bir araya getirmesini zorunlu kılmaktadır. Bölgede ki istikrarsızlığın küresel ölçekte zararlara neden olması bu sorunlarla tek başına uğraşmak yerine var olan ittifakları kullanarak yapılması faydalı olacaktır. Suriye topraklarından yapılan hava saldırılarına karşı NATO ‘ya ait hava savunma sistemlerinin kullanılmasını buna örnek gösterebiliriz.

Karşılaşılabilecek her sorunda dışarıdan destek alınamayacağı da unutulmamalıdır. Bu yüzden ulusal ordunun modernizasyonu ve bölgedeki hareketliliklere bağlı hareket tarzlarının varlığı geri plana atılmamalıdır. Stratejik ortaklık devletlerin birbirlerini destekleyici faaliyetlerde bulunması, karşılıklı çıkarlar ve hedeflere ulaşma noktasında birbirlerini gözetlemesi olarak tanımlanabilir. Rusya ile arasında ki gerilimin yansması olarak Türkiye’ye yaptırım kararı alması ABD’nin küresel dünyada siyasi ve askeri dengelerin kolaylıkla değişebileceğini göstermektedir. Ortadoğu’dan çıkış limanı olarak görülen ve bünyesinde bir askeri üs bulunduran Türkiye’nin, ABD çıkarlarına hizmet etmemesi ABD yönetimi tarafından hoş karşılanmamıştır. Bu da ulusal çıkarlar ile ters düşünce her devletin kendi amaçları doğrultusunda yeni hareket tarzlarına bürünebileceğinin bir

göstergesidir. ABD için daha kontrol edilebilir ve istekleri koşulsuz kabul edebilen ülkelerin varlığı, bağımsız kararlar alan ülkelerin varlığından daha önemli gözükmektedir.

Stratejik Ortaklık Bağlamında NATO Ve ABD

Siyasal ve askeri bir örgütlenme olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization-NATO) 4 Nisan 1949 yılında Brüksel'de kurulmuş ve 30 üyeden oluşan, Türkiye'nin 1952 yılında üye olduğu bir ittifak yapısıdır (Dışişleri Bakanlığı, 2021). NATO bünyesinde olan herhangi bir ülkeye karşı düzenlenen askeri harekât tüm üye ülkelere düzenlenmiş kabul edilmekte ve üye ülkeler arasında işbirliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

NATO kuruluş kararları doğrultusunda üye ülkelerin ulusal güvenliklerini güvence altına alarak savunma sistemleri, politik dayanışma ve askeri hareket tarzlarından birbirlerini destekleyici amacıyla hareket eder. Uluslararası boyutlarda etki edecek çatışmaların önüne geçerek daha üye ülkeler arasında işbirliği sunmaktadır. Diplomasi ile çözülemeyecek olan sorunlarda askeri çözümler ile müdahil olur. Bu operasyonlar, NATO'nun kuruluş antlaşmasının toplu savunma maddesine (Washington Antlaşması'nın 5. Maddesi) dayanarak veya Birleşmiş Devletler emri altında tek başına yahut diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği halinde gerçekleştirilir. NATO ilkelerine göre bir veya birçok üyeye karşı yapılan saldırılar tüm üyelere karşı yapılmış değerlendirilir. Bu ilke, Washington Antlaşması'nın 5. Maddesinde teminat altına alınan savunma ilkesidir. NATO, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin bir ittifakıdır. Bu iki kıta arasında oluşturduğu eşsiz bağ sayesinde savunma ve güvenlik alanlarında istişare ve iş birliği yapılmasına ve birlikte çok uluslu kriz yönetimi operasyonları yürütülmesini sağlamaktadır. NATO'nun temel görevleri toplu savunma, kriz yönetimi ve müşterek güvenlik olarak tanımlanmaktadır. NATO bünyesinde kararlar oy birliği ile alınır (NATO Türkiye, 2021).

Türkiye'nin varlığı NATO bünyesinde önemli bir yer edinmektedir. İttifakın en büyük ordularından birine sahip olan Türkiye Cumhuriyeti; ekonomik, askeri ve siyasi olarak ittifakın önemli bir üyesidir. Terör örgütleriyle sürekli bir mücadele içinde olan Türkiye bulunduğu Jeopolitik konum nedeniyle önemli üs noktalarının bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca düzensiz göçle mücadele de en önde yer alarak Avrupa ülkelerine kaçak

yollardan gitmeye çalışan mültecilere karşı aldığı tedbirler ile insan kaçakçılığının da önünü kesmektedir.

Türkiye NATO bünyesinde birçok görevi yürütmektedir. Anadolu Ajansı’ndan Ömer Tuğrul Çam’ın haberine Türkiye KFOR harekatı kapsamında Kosova’da ve Afganistan’da birlik bulundurmaktadır. Hamid Karzai uluslararası havalimanının işletme ve güvenlik sorumluluğunu yürütmektedir. Ayrıca NATO Irak misyonuna askeri eğitmen-danışman olarak katkı sağlamaktadır. İttifak’ın komuta yapısında yer alan NATO Kara Komutanlığına (LANDCOM) Türkiye ev sahipliği yapıyor. Ayrıca, NATO Kuvvet Yapısındaki Yüksek Hazırlık Seviyeli dokuz kara kuvveti karargâhından biri olan NATO Hızlı Konuşlandırılabilir Kolordu Karargâhı Türkiye tarafından sağlanmaktadır. NATO Balistik Füzeye Savunması mimarisi kapsamında Kürecik’te bulunan tespit ve takip radarına da Türkiye ev sahipliği yapıyor. Ayrıca NATO Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi ve Çok Uluslu Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi Türkiye’de bulunuyor (Çam, 2021).

Stratejik ortaklık bağlamında birbirleriyle ilişki kuran ABD ve Türkiye terörle mücadele konusunda zaman zaman fikir ayrılıklarına düşebilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri NATO’nun kurucu ülkeleri arasında bulunmaktadır. Her ne kadar NATO kararları gereği bir devlete yapılan saldırı üye tüm ülkelere yapılmış olarak kabul edilse de ABD yönetimi Türkiye’nin uzun yıllardır mücadele ettiği terör örgütlerine IŞİD/DAEŞ ile mücadele bahanesiyle lojistik destek vermekte ve güçlenmelerini desteklemektedir.

Haziran 2021 başından beri terör örgütü YPG’nin işgalinde olan yerlere ABD tarafından yapılan askeri sevkiyat 900 tır dolusu malzemenin fazladır. Terör örgütüne verilen teçhizatlar içerisinde piyade tüfekleri, yarı ve tam otomatik makineli tüfekler, ağır silahlar, roketler, tanksavarlar, keskin nişancı tüfekleri çeşitli termal ve gece görüşler gibi gece ve gündüzü aktif olarak kullanılabilecek ve tahrip gücü yüksek mühimmatlar bulunmaktadır (Hürriyet, 2021).

Türkiye’nin terörle mücadele ettiği terör örgütlerine ABD’nin yaptığı askeri yardımlar ile NATO’nun kuruluş amacına aykırı hareket etmekte ve müttefik olarak adlandırdığı bir devletin aleyhinde çalışmalarda bulunmaktadır. NATO anlaşması gereği üye ülkelerin birbirlerinin güvenliğini desteklemekte ve geliştirmekte birbirlerine karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Terör örgütleri

PKK, YPG, PYD Amerika Birleşik Devletleri'nden aldığı askeri mühimmatlar ile birlikte Türkiye'ye saldırmaktadır. Suriye iç savaşında aldığı lojistik destekler ile birlikte büyüyen terör örgütü PKK; Suriye'de geniş yayılım alanı bulmuştur. Silah temini konusundaki maliyetlerden ABD tarafından yapılan yardımlar ile kurtulan terör örgütleri bu silahları NATO üyesi Türkiye'ye karşı kullanmaktadır. Silahların yanında çeşitli personel taşıyıcıların da verilmesi terör örgütlerinin düzenli bir ordu görünümünde olmalarına imkan tanımaktadır. Mini İHA'lar ile sıcak çatışmaya girmeden çeşitli saldırılar yapabilmekte veya yerleşke düzenleri hakkında istihbarat toplayabilmelerine olanak sağlanmaktadır. Teknolojik yardımlar terörle mücadelede yenilikçi tarzların geliştirilmesini zorunlu kılmakta ve silah sistemleri konusunda üretimlerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Soğuk savaş sonrası Rusya ile gerilimleri devam eden ABD yönetimi Ortadoğu ve Asya kıtasına açılan Türkiye'yi kaybetmek istememektedir. Türkiye topraklarında ABD'ye ait incirlik askeri üssü bulunmaktadır. Son zamanlarda Türkiye-Rusya ilişkilerinin derinleşmesi ve S-400 alımları üzerine Amerika'nın yaptırım kararları alması ve buna karşılık Türkiye'nin incirlik üssünü kapatabileceğini açıklaması iddiaları iki ülke ilişkilerini gergin bir hale getirmektedir. NATO üyesi Türkiye'de bulunan incirlik üssünün kaybedilmemek istenmesi ama aradaki anlaşmazlıklardan dolayı ABD yönetiminin kendini güvende hissettirecek, Ortadoğu'da bulunduğu savaş ortamlarında daha aktif olarak kullanabileceği askeri üslerin varlığına yönelmesi ihtimaller arasındadır. Yunanistan, Mısır veya Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafına kurulacak üsler ile ABD'nin Türkiye bağımlılığı daha da azalabilecektir.

Afganistan'da Taliban'ın yönetimi alması ve ABD 'nin bölgeden çekilmesi NATO ülkeleri arasında Türkiye'ye daha fazla misyon yüklemiştir. Hamid Karzai Uluslararası Havalimanı güvenlik ve işletmesini üstlenen Türkiye iki ülke arasında geçmişten gelen dostluk sayesinde yabancı devletlerin sığınacağı bir koruma alanı sağlamaktadır. Aynı şekilde ABD'nin Irak ve Suriye savaşları sonrası Avrupa'ya doğru ilerleyen mülteci akınlarına karşı tampon bölge olması NATO ülkelerinin bu göç dalgasından en az şekilde etkilenmesini sağlamaktadır. Tersine göç sağlanabilmesi, bölgede kurulmak istenen terör devletlerinin engellenmesi ve Ortadoğu huzur ortamının

sağlanabilmesi için uluslararası işbirlikleri kalıcı çözümlere zemin hazırlayacaktır.

Enerji kaynakları arasında önemli bir yere sahip olan petrolün korunması ve alternatif enerji kaynaklarına henüz geçmemiş ülkelerin üretim bantlarının devamlılığını sağlayabilmeleri için gereklidir. Amerika Birleşik Devletleri’nin ulusal çıkarları doğrultusunda oluşturduğu güvenlik politikalarından kaynaklanan etkilerden minimum oranda zarar görmek için bölgede daha güçlü bir NATO yapısının bulunması; küresel göç dalgalarının ve ekonomik maliyetlerin azalmasında yardımcı olacaktır. Ulusal çıkarlar ve petrol yataklarına hakim olma duygusuyla hareket eden Amerika’nın bölgeyle kara bağlantısı olmamasından dolayı savaşın istenmeyen etkileri, bölge ile karasal ulaşım bağı daha kolay olan Avrupa ve Asya devletlerini etkilemektedir.

Terörle mücadele adı altında farklı ülkelerin Ortadoğu’daki karışıklılara müdahil olmaları binlerce insanın ölmesine ve yaralanmasına neden olmuştur. Aynı şekilde bölgede hakim olan istikrarsızlık kitlesel göç hareketliliklerine ve insanlık dramlarına neden olmuştur. Suriye savaşına taraf olan devletlerin çıkar çatışmalarının olması bölgedeki sıkıntıların çözüme kavuşmamasına ve daha büyük çaplı sorunların küresel etkilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre Suriye’de 13,4 milyon kişi insani yardımlara muhtaç, 6,7 milyon kişi yaşam alanlarını terk etmiş ve 6,6 milyon Suriye dışında ağırlanan mülteci vardır (UNHCR, 2022).

Ortadoğu’daki savaşların küresel etkileri içerisinde bulunan göç, terör eylemlerinin artması ve ticaret yollarının değişmesi gibi sonuçları dünya barışının korunabilmesi misyonunu yüklenen ve ittifakların birbirlerinin güvenliğinden sorumlu olmalarını temin etmesi bakımından NATO’ya bazı misyonlar yüklemektedir. Türkiye’nin karşılaştığı sorunlar içerisinde bulunan göç ve terör saldırıları kapsamında kendini güvence altına almak istemesi ve bu kapsamda Rusya ile yakınlaşması tepkiyle karşılanmaktadır. Bu sorunların çözüme kavuşmaması ise Türkiye açısından milli güvenlik sorunu teşkil etmektedir. Stratejik olarak çeşitli ortaklıkların varlığı ve Türkiye’nin NATO bünyesinde aktif olarak görevler üstlenmesi kendi sınır güvenliğinin korunması bakımından karşılaştığı sorunların çözümünde daha aktif bir işbirliğinin ortaya konulmasını ve üye ülkeler ile olan işbirliklerinin daha da fazla hale gelmesini

gerekli kılmaktadır. ABD, Almanya, Fransa gibi NATO üyesi devletlerin uyguladığı askeri yaptırımlar bu konuda Türkiye'nin farklı kanallar aracılığıyla ihtiyaçlarını giderme yollarına girişmesine neden olmuştur. Özellikle havadan gelebilecek saldırılara karşı hava savunma sistemlerini geliştirmek isteyen Türkiye'nin bu alanda Rusya ile olan işbirliği stratejik ortaklıkların ulusal çıkaralar söz konusu olduğunda yeniden değerlendirilebileceğini ortaya çıkarmaktadır.

“SOĞUK SAVAŞ”

Soğuk Savaş

Dünya düzenindeki dengeleri değiştiren ve Batı ile Sovyetler Birliği arasında 1947'den 1989'a kadar yaşanan gerginlik dönemi, siyaset tarihinde “Soğuk Savaş” (Cold War) olarak adlandırılmıştır (Roskin & Berry, 2014, s. 117). “İki kutupluluk” veya “çift kutupluluk” terimi (bipolarity), bu dönemin yapı taşını oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen belli başlı olgular, bu ülkeleri (SSCB ve ABD) büyük iki güç (süpergüç) konumuna getirmiştir. Nitekim İtalya, Almanya ve Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda yenilmeleri, buna mukabil savaşın İngiltere (Birleşik Krallık) ve Fransa'yı başta ekonomik düzeyde olmak üzere yıpratıp zayıflatması, bu iki ülkeyi diğer ülkelerden ve güçlerden daha büyük güçler haline getirerek, simgeleştirmiştir (Heywood, 2014, s. 264). Birbirlerine rakip olan ve yaklaşık 42 sene mücadele veren bu iki ülke, ABD'nin askeri ittifak niteliğinde olan NATO'yu, SSCB'nin de aynı nitelikte Varşova Paktı'nı kurması ve buna mukabil 1961'de Berlin Duvarı inşası ile birlikte Soğuk Savaş'ın şematüğini (iki kutupluluk) oluşturmuştur (İnanç & Yazıcı, 2021, s. 31). Ayrışan dünya ülkeleri ittifaklar üzerinden güçlerini birleştirerek küresel çapta birlikte hareket etme yönelimine girmişlerdir. ABD ve SSCB'nin küresel çapta belirleyici olduğu ve ilişkilerin hep sert bir zeminde yürütülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden Sovyet Rusya'nın dağılmasına kadar geçen kırk beş yılı içeren Soğuk Savaş dönemi, dünyada devlet anlayışlarının hızla militer özellikler gösterdiği bir dönemi ifade etmektedir. Dünya'nın ABD ve Sovyet Rusya önderliğinde birbirinden kesin çizgilerle ayrılan iki kampa bölünüp kutuplaşması, iki kutup devletleri arasındaki silahlanma yarışı ve sürekli savaş tehdidi; Soğuk Savaş korku ve şüphenin ana figürler olduğu,

güvenliğin paranoya haline geldiği bir dönem haline getirmiştir. Güvenliğin bu denli ön plana çıkması, birçok dünya ülkesinde darbeler ve askeri vesayet rejimleri aracılığıyla orduların devlet yönetiminde etkin olduğu bir dönemin başlamasına yol açmıştır (Eryücel, 2020, s. 467).

Askeri kökenli yöneticilerin medyana çıktığı bu dönemde silahlanma ve nükleer güce sahip olma yarışına girilmiştir. Küresel çapta söz söyleme hakkını tek başına elinde tutmak isteyen ABD başka bir gücün varlığını kendi çıkarlarına uygun görmemiştir. SSCB'nin dağılmasıyla (İyikan, 2009) üye olan ülkelerde milliyetçilik akımları başlamış ve istikrarsız bir düzen ortaya çıkmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla ABD küresel bir güç haline gelerek geniş etki alanlarına nüfuz etme imkanına sahip olmuştur.

Resim 5: Berlin Duvarının Yıkılışı 1991 (NATO Türkiye, 2021)

Kurtuluş savaşı sonrası yeniden inşa edilip politik sitemlerin kurulduğu Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrası herhangi bir ittifakta aktif rol almadığı için yalnızlaşmaktaydı. SSCB'nin ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit eden açıklamaları Türkiye'nin NATO bünyesinde yer alması ihtiyacını doğurmuş, Amerika'nın bölgesel çıkarlarıyla örtüşmesiyle kendini NATO oluşumunun içerisinde bulmuştur. Kore savaşına asker gönderen Türkiye artan Sovyet tehdidine karşı NATO ülkeleri için artı bir güç sayılmış, Türk askerinin Kore Savaşı'ndaki başarıları, ülkenin jeopolitik konumu, kara savaşlarında etkili bir orduya sahip olması ve Türkiye'nin batı bloğunda yer alma isteği NATO üyeliğine kabul edilmesinde etkili olmuştur Soğuk savaş döneminde devletler arası savaş halini silahlı boyuttan almış, ekonomik ve sanayi gücünü ellerinde bulunduran devletlerin kamu diplomasisi yöntemleriyle diğer devletleri yanlarına almayı amaçlayarak politik çıkarlar elde etmeyi amaçlamıştır. Türk ordusunun NATO bünyesinde dünyada ki kalıcı barışın tesis edilmesi amacıyla farklı ülkelerde görevler almıştır (Ek-4) (T.S.K., 2021)

Sovyetler Birliği ve Amerika diğer ülkeleri kendileriyle paralel bir hatta tutmak için çeşitli siyasi hareketlerde bulunmuştur. Yapılan yardımlar, askeri ve siyasi baskılar, ekonomik yaptırımlar gibi kamu diplomasinin çeşitli unsurları; ülkelerin daha az zarar görebilmek amacıyla bir tarafta olmalarına

neden olmuştur. Dünyanın çift kutuplu bir hale gelmesiyle devletler birçok alanda birbirlerinden etkilenmiştir. Çift kutuplu dünyada yalnız kalmak istemeyen Türkiye, Avrupa devletlerinin yanında ve güçlü bir Amerika ile işbirliğine girmek istemiştir. Bunda Avrupa Birliğine ve NATO’ya üye olunmak istenmesinin ve bu sistemlerin daha güçlü olarak görülmesinin etkisi büyüktür. Kore Savaşı’na asker göndermesi ve savaşlardaki üstün başarısı ABD ve NATO ile yakınlaşmaya neden olmuş ve sonrasında NATO üyeliği ile sonuçlanmıştır.

Soğuk savaş döneminde ülkeler birbirleriyle doğrudan savaşmamışlardır. Bunun yerine yerel asi gruplar desteklenmiş, çeşitli ambargolar uygulanmış, yapılan yardımlar ile dışa bağımlı ülkelerin bloklara bağlanması desteklenmiş, askeri sistemler desteklenmiştir.. Sovyetler birliğinin dağılması ve Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla bittiği varsayılan soğuk savaş döneminin yöntemleri günümüzde hala geçerliliğini sürdürmekte, politik çıkarların sağlanabilmesi için çeşitli yaptırım ve desteklemelerle baskılar kurulmaktadır. Soğuk Savaş dönemini süreci başarıyla yöneten Amerika, Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla dünyada süper güç haline gelmiş ve daha geniş coğrafyalara müdahale etme imkanı yakalamıştır. Körfez savaşları, Afganistan savaşı, Irak işgali ve Suriye iç savaşı, Arap Baharı gibi küresel çapta etki olaylarda ABD baş aktör olarak yer almıştır. Çin- ABD –Rusya üçgeninde yerel gruplar guruplar üzerinde soğuk savaş etkileri devam etmektedir. Özellikle Suriye ve Irak savaşları üzerinden petrol rezervlerini yönetmek ve enerji kaynaklarına sahip olmak için yerel gruplar üzerinden çatışma hali devam etmektedir. Amerika yönetimi PKK ve uzantı terör gruplarını destekleyerek Esad yönetimine karşı hareket düzenlemekte buna karşılık olarak Rusya Esad yönetimini desteklemektedir. Aynı şekilde Esad yönetimi ile ters düşen Türkiye, Rusya’dan hava savunma sistemleri almakta ve PKK’ya destek sağlayan Amerika’ya karşı politik tavır sergilemektedir. Makyavelizm (Machiavelli, 2018) bakış açısıyla amaca ulaşmak için her yol mubahtır anlayışıyla bölgede hareket eden ülkeler kendi çıkarları doğrultusunda başka devletlerin ulusal bağımsızlık ve bölünmez bütünlüğünü etkilemektedir. İsrail, İran, Suudi Arabistan gibi ülkeler de bölgesel çıkarlarını korumak için bölgeye müdahil olan diğer devletlerdendir.

Ticaret, güvenlik, ekonomik gibi alanlarda işbirliği anlaşmalarının yapılması ülke ekonomilerinin de birbirlerine bağımlı hale gelmesine neden

olmaktadır. Bu bağımlılık bir ülkede ortaya çıkan sorunun ilişkide olduğu diğer devletlerde de yansımalarının görülmesine neden olmaktadır. Covid-19 salgını, çip krizi, petrol krizi gibi yakın zamanlı yaşanan sorunlar tüm dünya ülkelerinde hissedilmiştir. Çip krizinden dolayı araç üretimleri sekteye uğramış, Çin'de ortaya çıkan virüsten dolayı bütün dünya ülkelerinde insan ölümleri gerçekleşmiştir. Dışa olan bağımlılığın azaltılması bu anlamda önemlidir. Bu yüzden sanayileşme ve millileşmek milli güvenlik olgusunun en önemli basamağını oluşturmaktadır. Dışa bağımlı bir milli savunma ve ulusal yapıyı etkileyecek eylemlere müdahil olmama Türkiye için önünü alamayacağı sonuçların oluşmasına neden olacaktır. Türkiye'nin göç, savaş, ve terör üçgeninde uluslararası sorumluluğu tek başına sırtlanması, bölge ile karasal bir bağlantısı olmayan, savaşın maddi ve manevi sonuçlarından minimum olarak etkilenecek olan Rusya ve Amerika'nın daha rahat hareket etmesine neden olabilmektedir. Bu bakımdan bölgedeki istikrar ve barışın tesis edilmesi Türkiye devleti için öncelikli olarak çözülmesi gereken problemdir.

Soğuk Savaş Sonrası ABD-Rusya İlişkileri

Sovyetler birliğinin dağılması komünist bir tehdidin son bulmuş olması ve yeni devletlerin tam bağımsızlık elde etmesine ve yeni bir dünya düzeninin kurulmasına neden olmuştur. Sovyet tehdidine karşı kurulan NATO bu misyonun tamamlanmasıyla yeni bir misyon üzerinden mevcut durumunu konumlandırmıştır. Artık NATO'nun yeni amacı, sadece belli bir bloktan gelebilecek saldırılara karşı ittifak üyesi ülkeleri korumak değildir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nce yürütülmesi gereken uluslararası jandarma misyonunu da üstlenerek, global anlamda tüm dünyada barışı sağlamaktır. NATO'nun bu yeni politikasına dayanak teşkil eden ve uluslararası jandarma misyonunu yükleyen unsurlar, ittifakın hukuki veya siyasi statüsündeki bir farklılaşma değil, tamamen konjonktürel yapıdaki değişiklikler olmuştur (Keskin, 2009, s. 73). NATO küresel barışın temini konusunda üye ülkelerin mevcut askeri güçleri üzerinden terör unsurlarına karşı müdahale etmekte ve bölgedeki barış ortamının yeniden tesis edilmesi için çalışmalarda bulunmaktadır.

Amerika'nın daha geniş etki alanına sahip olmasıyla birlikte bölge ülkelerdeki gücü azalan Rusya, El kaide ile mücadele konusunda Amerika'nın Irak işgalini desteklese de Amerika'nın işgali sonucu bölge petrollerinde daha

fazla söz hakkına sahip olması Rusya’nın etki alanı kısıtlamıştır. Açıkça görünmese de Çeçen direnişçilerin desteklenmesi, 2003'te Gürcistan'daki Gül Devrimi ve 2004'te Ukrayna'daki Turuncu Devrim konusunda Amerika'nın Rusya karşısı propagandaları iki ülke ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur. Aynı şekilde 2008 yılında ki Rus-Gürcü çatışması ve 2009 yılında Polonya'da kurulmak istenen füze sistemleri iki ülke arasında gerginliği devam ettirmiş Avrupa da yalnızlaşan Rusya, Çin ve İran ilişkilerini arttırarak ABD ye karşı birbirlerinin destekçileri olmuşlardır. Suriye iç savaşında da çeşitli gruplar desteklenerek iki ülke arasında ki gerilim devam ettirilmektedir. Esad yönetimini koruyan Rusya karşısında terör örgütlerinin güçlendirilmesiyle mücadele eden Amerika bölgedeki PKK ve uzantısı örgütlerin askeri malzemeler ile güçlendirilmesini sağlamıştır

İki ülke arasında casusluk olayları üzerinden gizli bilgilere ulaşılma çabası zaman zaman ortaya çıkmaktadır. Çeşitli olaylar üzerinde gerilimlerin devam etmesi soğuk savaş döneminin yansıması olarak devam etmektedir. Dünya siyasetinde söz hakkına sahip olma çalışmaları iki ülkeyi aktif savaş ortamında karşı karşıya getirmemiş olsa da çeşitli destek grupları ve nükleer anlaşmalar üzerinde olası bir tehdit olarak birbirlerini gördüklerini göstermektedir.

İki ülke arasındaki gerilim Türkiye siyasetini de etkilemektedir. Türkiye'nin denge siyaseti üzerinden bölgesel çıkarlarını korumak istemesi iki ülkenin de zaman zaman çıkarlarıyla çatışmaktadır. Amerika-Rusya çekişmesinin etkileri sadece iki ülkeyi etkilememektedir. Bu ülkeler ile işbirliğine giren ülkelerin de dolaylı şekilde gördüğü zararlar bu çekişmenin uluslararası boyutlarda da dikkatle takip edilmesi gerekliliğini ortaya kaymaktadır. İki ülkenin mevcut güçlerini kaybetmemek için birbirleriyle doğrudan savaşmamaları dolaylı şekilde farklı ülkeler üzerinden çıkarlarını koruma yöntemlerine yönelmelerine neden olmaktadır. Suriye yönetimini destekleyen Rusya ve bu yönetime karşı olan ABD bölgedeki etnik unsurlar üzerinden savaşlarını devam ettirmektedir. Aynı şekilde Gürcistan, Ermenistan, Ukrayna gibi ülkeler üzerinden iki ülkenin çekişmesi devam etmektedir.

Amerika kaynaklı bağımsız Global Firepower (GFP) araştırma şirketinin 2021'nda yayınladığı verilere göre toplam askeri güç bakımından en güçlü ilk üç ülke sırasıyla ABD, Rusya ve Çin devletidir. Raporda Türkiye 11. Sırada yer almaktadır. Rapordaki veriler askeri güç ve finansman, lojistik kapasite gibi 50

farklı değişken üzerinden hesaplanmıştır. Aşağıdaki tabloda askeri güçlerin rapora göre karşılaştırılmalı verileri gösterilmiştir (Global Firepower, 2022).

Tablo 2: ABD- Rusya Askeri Güçlerinin Karşılaştırılması (Global Firepower, 2022)

KATAGORİLER	ABD	RUSYA
Asker Sayısı	1.400.000	1.041.000
Savunma Bütçesi	740.500.000.000\$	42.129.000.000\$
Hava Araçları Filosu	13.233	4144
Savaş Uçağı	1956	789
Helikopter	5436	1540
Saldırı Helikopteri	904	538
Kargo Uçağı	945	429
Tank Gücü	6100	13000
Zırhlı Araçlar	40.000	27100
Donanma Filosu	490	603
Uçak Gemisi	11	1
Helikopter Gemisi	10	0
Denizaltı	68	64
Savaş Gemisi	92	15
Korvet	21	85
Firkateyn	0	11
Devriye Gemisi	13	55
Mayın Gemisi	8	48

Rusya'nın 17 katı daha fazla savunma bütçesine sahip olan ABD, elindeki sistemlerin modernizasyonu bakımından da Rusya'dan üstündür. Aynı şekilde hava araçlarının fazlalığı operasyonel anlamda daha hızlı ve etkili saldırı gücünü ABD'ye imkan olarak sunmaktadır. Askeri gücünün yanında uluslararası işbirlikleriyle de Rusya'nın yalnızlaşmasını isteyen ABD bu konuda çeşitli yaptırımları gündemine alsada Avrupa ve Asya ülkeleriyle komşu olması ve geniş doğalgaz rezervlerini topraklarından barındırması bir şekilde enerji ihtiyaçlarını gidermek isteyen ülkelerin Rusya devletiyle işbirliğine girmelerine neden olmaktadır. Tarım devleti olgusundan sanayi devleti olgusuna geçtiğimiz son yüzyılda enerji kaynaklarına hakim olmak önemlidir. Ham madde üretimleri, işlenmesi, dağıtımı, kullanımı gibi hemen hemen her alanda ihtiyaç duyulan enerji kaynaklarına hakim olma yarışı dolaylı şekilde iki ülkenin karşı karşıya gelmelerine neden olmaktadır.

Rusya’nın yalnızlaşmasını isteyen ABD bu ülkeler ile ilişki kuran devletleri “ABD’nin Düşmanlarına Yaptırımlarla Karşı Koyma Yasası” (CAATSA) ile yaptırımlara maruz bırakmaktadır. Küresel silah satışı pazarında önemli bir bütçeye hakim olan ABD bu yasayla Rusya’dan silah alan ülkeleri yaptırım listesine almaktadır. Silah satış pazarının kaybetmek istemeyen ABD’nin kendi silah sistemlerini tercih edilmesini sağlayarak hem ekonomik kazanç sağlamakta hem de satışların gerçekleştirildiği ülkelerin (bakım- onarım -yedek parça alanlarında) kendilerine muhtaç olmalarının sağlamaktadır. Böylelikle işbirliği içerisinde olduğu ülkelerin daha kontrol edilebilir hale gelmelerini sağlayabilmektedir. Bu bağlamda S-400 alımları çerçevesinde Türkiye’yi yaptırım listesine alması ve F35 programından çıkarması, soğuk savaş döneminin yöntemleri bakımından benzerlik göstermektedir. Kendi ulusal çıkarlarına hizmet etmemesi ve belirli bir silah pazarı bütçesinin Rusya’ya yönelmesi ABD’nin çıkarlarına hizmet etmediği için tepkiyle karşılanmıştır ve Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi mevcut güçler bir baskı aracı olarak kullanılmıştır.

ABD-Rusya dünyanın en büyük silah tedarikçileri olarak yıllardır silah pazarında söz sahibidirler. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (Stockholm International Peace Research Institute- SIPRI) TIV (Trend-Indicator Value) endeksine göre hesaplanan verilere göre 2015-2020 yılında ki en büyük silah tedarikçisi olarak ABD ve Rusya gelmektedir. Fransa, Almanya ve Çin’in sırasıyla izlediği raporda Türkiye 14. Sırada yer almaktadır. TIV endeksi silahların cari değerlerinden ziyade teknik özellikleri bakımından barındırdığı teknolojik unsurlar, hava aracı olup olmadığı gibi değişkenler üzerinden milyon dolar değeri olarak hesaplanmasıyla ortaya çıkan verilerdir. (SIPRI, 2022)

Tablo 3: Silah Tedarikçisi Ülkelerin Sıralaması (SIPRI, 2022)

	Tedarikçi	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam
1.	ABD	9937	9868	12070	9895	10788	9372	61930
2.	Rusya	5922	6790	6088	6753	5226	3203	33983
3.	Fransa	2043	2088	2359	1784	3269	1995	13537
4.	Almanya	1763	2506	1944	1070	978	1232	9494
5.	Çin	1780	2410	1438	1169	1472	760	9029
14.	Türkiye	252	236	167	264	240	141	1300

Silah ticareti sadece devletlerin yürütebileceği bir ticaret alanıdır. Bu pazarda söz sahibi olmak tedarik zincirine alınan ülkelerin üretici ülkeye daha bağımlı bir hal almasını ve aynı çizgide politik duruşların sergilenmesine neden olabilmektedir. Küresel bir pazar olan savaş teknolojileri pazarı bu pazardaki müşterilerin kaybedilmemesi ve yeni müşterilerin kazanılması için çeşitli politik süreçlerin varlığını da ortaya çıkarmaktadır. ABD'nin Rusya ile yakınlaşan devletleri yaptırım listelerine alması veya satılan silahların kullanım alanlarını kendi çıkarlarına göre belirlemesi ürettiği teknolojilerin farklı devletler için kullanılsa bile kendi amaçları doğrultusunda kullanılmasını sağlamak içindir.

Soğuk savaş döneminin Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla fiilen bitmiş olsa da iki devlet arasındaki çekişme hala devam etmektedir. Kendi ulusal çıkarları doğrultusunda fiilen birbirleriyle çatışmayan bu devletleri farklı unsurlar üzerinden hakimiyet alanlarının genişlemesi için çalışmalarda bulunmaktadır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra eski sınırlarına erişme arzusu; Rusya'nın yeni müttefikler araması ve ABD ile çıkar çatışmaları bulunan İran, Çin gibi devletler ile yakın ilişkiler kurması, olası bir savaş halinde güçlü müttefik devletlerin desteğini almasına yardımcı olacaktır. İttifaklar üzerinden yürütülen iki kutuplu dünya siyasetinde bir baskıdan kurtulmak için farklı bir devletin himayesine girme arayışları ekonomik gelişimini tamamlayamamış, dışa bağımlı ülkeler için bir korunaklı şemsiye altında varlıklarını sürdürme çabalarıyla ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye'nin S400 Krizi Sonrası ABD ve NATO İlişkileri

Türkiye Cumhuriyeti uzun zamandır hava savunma sistemlerinin edinmek amacıyla çalışmalar yapsa da yakın tarihe kadar bir sonuç alamadı. İran devletinin nükleer çalışmaları, Körfez savaşları, Irak savaşı, Suriye iç savaşı ve PKK, DAESH gibi terör örgütlerinin varlığı Türkiye'nin havadan gelebilecek tehlikelere karşı bir savunma teknolojisine sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Ermenistan ile geçmişten gelen siyasi gerginlikler ve Yunanistan'la deniz ve hava sınırlarının ihlal edildiği gerekçesiyle ortaya çıkan anlaşmazlıklar ulusal güvenliğin korunabilmesi için daha somut adımların atılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Suriye iç savaşının 2011 yılında ortaya çıkmasıyla milli güvenlik kaygıları artan Türkiye, terör örgütlerinin sınır dışından, Mardin Gaziantep gibi

sınır illerine yaptıkları hava saldırılarıyla hava savunma sistemlerinin tedarik edilmesi işlemleri hızlandırılmıştır. NATO bünyesinde patriot sistemleri Türkiye’ye konuşlandırılrsa da kalıcı çözümlerin bulunması amacıyla savunma bakanlığı bünyesinde çalışmalar yapılmış önceleri Çin devletinden alınmak istenmiş ABD ve NATO’nun karşı çıkmasıyla iptal edilmiştir. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri’nden Patriot hava savunma sistemleri alınmak istenmiş ama teknoloji transferine Amerika’nın yanaşmaması sistemlerin bakım ve bilgi yapısında bilgi transferi yapmaktan kaçınması ve sistemlerin pahalı olması sebebiyle vazgeçilmiştir. Türkiye daha sonra S-400 hava savunma sistemlerinin satın alınması için Rusya ile anlaşmış ve bu durum NATO ve ABD tarafında tepkiyle karşılanmıştır (BBC, 2021).

Türkiye’nin NATO üyesi olması ve bu bünyede aktif olarak saha çalışmalarında bulunması bakımından Rusya ile yakınlaşması NATO ve ABD tarafından istenmeyen bir durumdur. NATO ve ABD ile dostane ilişkileri bulunmayan Rusya’nın Türkiye ile yakınlaşması savunmada zafiyet oluşturabileceği kaygısı bulunmaktadır. Ayrıca savunma sistemleri pazarında yıllardır alışveriş halinde olan iki ülkenin bu pazardaki kaymaları ekonomik kayıpları doğuracağından ABD yönetimi tarafından istenmeyecek bir durumdur. Rusya askeri ve siyasi politikası gereği ürettiği savunma teknolojilerinde dost ve düşman ülke yapısını oluşturabileceği için olası bir savaş halinde Türkiye de bulunan S-400 hava savunma sistemlerinin NATO ülkesi silahları düşman olarak algılayıp aktif hale gelebilecek olma ihtimali de bir diğer kaygı olarak ortaya çıkmaktadır. Rus üretimim yapımı S-300 hava savunma sistemlerini Yunanistan, Bulgaristan ve Slovakya devletleri de envanterlerinde bulundurmaktadırlar (TRT Haber, 2022).

Rusya’dan aldığı S-400 Hava Savunma Sistemleri yüzünden Türkiye’ye ABD tarafından ücretleri ödenmesine rağmen F35 savaş uçakları verilmemiştir. F35 savaş uçaklarını bir yaptırım kozu olarak Türkiye’ye karşı kullanan ABD; Suriye iç savaşında desteklediği terör örgütleri yüzünden Türkiye ile anlaşmazlıklar yaşamaktadır. Şimdiye kadar PKK ve uzantılarında 900 tırı geçen askeri sevkiyat yapmış ve bölgede bir terör devletinin kurulması için ortam hazırlanmasına imkan sağlamıştır. NATO Türkiye’nin güvenlik kaygılarını paylaştığını belirtmesine rağmen anti dost tavırları yüzünden Amerika’ya bir yaptırım ve ya ikaz uygulamamaktadır. Rusya tehdidi adı altında Türkiye’nin milli güvenlik stratejilerinden tavizler vermesi ve işlevsel olarak

daha az kullanışlı yöntemlere yönelmesini istemesi Türkiye devleti tarafından karşılık bulmamış ve milli güvenlik konularında daha somut adımların atılmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve Fırat Kalkanı operasyonlarının Amerika'nın stratejileriyle ters düşmesi iki ülke arasındaki gerilimleri arttırmaktadır. S-400 sistemlerinin NATO ile entegre olamayacağı ve potansiyel düşman olarak algılanacağı kaygısı ABD ve Türkiye işinkilerini farklı bir boyuta getirmiştir. Amerika'nın hasımı olarak görülen Rusya ile yakınlaşmalar NATO ve ABD tarafından hoş karşılanmaması ve bir dizi yaptırım süreçleri ABD tarafından başlatılmıştır. Bunlardan en büyüğü F35 savaş uçaklarının ücretlerinin ödenmesine rağmen teslim edilmemesi ve bu programdan Türkiye'nin kademeli olarak çıkarılması olmuştur. İki ülke arasındaki askeri işbirliğinin azalması ve yaptırım dilinin artması müzakere yollarıyla bu problemlerin çözülemeyeceği kanısını arttırmıştır. Türkiye yerli savunma sanayi hamleleri ve alternatif alımlar ile ABD bağımlılığını azaltarak milli güvenlik sistemlerini arttırmaya devam etmektedir.

ABD'nin NATO müttefikliğine uymadığı gerekçesiyle Türkiye'ye karşı yürüttüğü diplomasi trafiği, NATO bünyesinde de Türkiye'ye karşı eleştirilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Silahların mevcut NATO sistemleriyle uyumlu çalışıp çalışmayacağı yönündeki endişeler bildirilmiş ve her ülkenin kendi, geleceğine karar verme hakkının olduğu belirtilen açıklamalar arasındadır. Türkiye'nin NATO'ya üye ülkeler arasında önemli bir silahlı güce sahip ülke olması, bulunduğu konum itibarıyla Ortadoğu'yla Avrupa arasında tampon bölge olması, terör ve göç dalgalarının Avrupa'ya ulaşmasını minimize etmesi gibi durumlar Türkiye gibi güçlü bir müttefike karşı daha ılıman açıklamaların ve temkinli yaklaşımların varlığına neden olmaktadır.

Türkiye devleti için 2015-2016 yılları terör eylemleri bakımından oldukça aktif geçmiştir. BBC Türkçe'ye İrem Köker'in kaleme aldığı habere göre Türkiye sınırları içerisinde 2015-2016 yıllarını kapsayan (18 ayda) gerçekleşen terör olaylarında yaklaşık 500 sivil hayatını kaybetmiştir. (Köker, 2022) (Ek-2). Ortadoğu'daki karışıklıklar ve bu karışıklıkların terör örgütlerinin güçlendirmesi terörle mücadelede istediği desteği NATO'dan göremeyen Türkiye'nin Rusya ile yakınlaşmasına ve silah sistemleri satın almasına neden olmuştur. Bu yakınlaşmadan dolayı Türkiye'nin son

dönemlerde Rusya ile olan ikili ilişkileri ABD ve NATO’yu rahatsız etmektedir.

NATO, kabul ettiği stratejik konseptlerde yeni tehditler olarak etnik çatışmalar, terörizm, insan hakları ihlalleri, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, kitle imha silahları gibi konuları belirleyerek değişen koşullara uyum sağlamaya çalışmaktadır (Yiğittepe, 2018, s. 286). Yerel çaptaki terör eylemlerinin küresel çapta etkilerinin ortaya çıkması NATO’nun dünya barışının korunması bakımından aktif olarak rol almasını gerekli kılmaktadır. Ekonomik ve ticari ilişkilerin iç içe geçtiği günümüzde küresel sermayelerin zarar görmemesi için bu gereklidir. Türkiye’nin topraklarında barındırdığı terör sorununu müttefikleri aracılığıyla çözmemesi askeri ihtiyaçlarının denge siyaseti çerçevesinde alternatifler aracılığıyla temin edilmesi yöntemine yönelmesine neden olmuştur.

NATO ile Rusya ilişkileri Ukrayna ve kırım sorunlarıyla nedenleriyle gergin bir hal almıştır. Ukrayna’nın Avrupa Birliği ile yakınlaşmak istemesi ve eski Sovyet topraklarını bu tür yakınlaşmalardan korumak isteyen Rusya’nın Ukrayna sınırlarına askeri yığınak yapması olası bir savaş durumunun ortaya çıkması ihtimalini doğurmuştur. Rus yanlısı isyancıların yaptığı silahlı eylemler ile büyüyen zaman zaman çıkan çatışmalarla devam etmektedir. Bu ihtimalin gerçekleşmesini istemeyen ABD, Avrupa Birliği ve NATO yaptıkları açıklamalar ile Ukrayna’ya desteklerini ifade etmişlerdir.

Rusya’nın Ukrayna karşısındaki eylemleri (Oğuz, 2016) NATO-Rusya ilişkilerine yeni bir boyut kazandırmış, krizle birlikte Rus tehdidine karşı Hazırlık Eylem Planı kabul edilmiştir. Bu eylem planı ile İttifak’ın askeri yapısında kalıcı ve yapısal tedbirler alınarak Karma Savaşla Mücadele Stratejisi kabul edilmiştir. Kabul edilen bu stratejide NATO, karma savaş tehdidi ile karşılaşan bir devletin talep etmesi halinde müdahil olabileceği sinyalini vermiştir. Rusya’nın SSCB sınırlarına dönmek istemesi ve kendinden kopan ülkelere uyguladığı baskılar NATO tarafında kaygıyla karşılanmaktadır.

Tehdit Dili Ve Silah Ambargolarının Türkiye Üzerindeki Etkileri

Milli güvenliğin korunmasında askeri sistemlerin varlığı birincil öneme sahiptir. Güçlü bir zimmet yapısı ile donatılmış ordu diplomatik yollarla çözülemeyecek problemlerin çözüme kavuşturulmasında kilit öneme sahiptir.

Ulusal ve uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde güçlü bir orduyla donatılmış devletlerin diplomatik hareketleri hem daha çok söz hakkına sahip olunması hem de istendik davranışların muhatap olunan devletler tarafından uygulamaya konulmasını hızlandıracaktır.

Global Firepower(GFP) 2021 yılı verilerine göre Türkiye, Ortadoğu ülkeleri arasında askeri güç bakımından en güçlü ülke olarak tanımlanmaktadır. Dünyada da 11. sırada yer bulan Türkiye barındırdığı askeri sistemler bakımından dünyanın sayılı ülkeleri arasındadır (Global Firepower, 2022).

Tablo 4: Türkiye ve Komşularının Askeri karşılaştırılması

	Türkiye	Yunanistan	İran	Ermeni stan	Suriye	Irak
Nüfus	82.017.514	10.607.051	84.923.314	3.021.3 24	19.398.448	38.872.665
Asker Sayısı	355.000	200.000	525.000	130.000	142.000	165.000
Savunma Bütçesi	17.300.000.0 00	11.709.060.0 00	14.100.000. 000	634.000 .000	2.000.000.000	6.000.000. 000
Hava Filosu	1056	625	516	67	462	350
Tank Gücü	3045	1344	3709	210	3740	309
Zırhlı Araçlar	11630	3845	8500	750	5475	4740
Donanma Filosu	149	116	398	Bilgi yok	56	60

Türk ordusunun modernizasyonu, sahip olduğu araçların teknolojik imkanları ve sahip olduğu hava gücü Ortadoğu da ve komşu ülkeleri arasında daha güçlü bir orduya sahip olmasına neden olan etkenlerdendir. Savunma bütçesinin büyüklüğü ve hava araçları filusunun genişliği terörle mücadelede gerekli ekipmanları temin etmesine ve etkin saldırılar yapmasına imkan tanımaktadır. Özellikle SİHA ve İHA teknolojilerinin aktif olarak kullanılması ve bu silahların operasyonlardaki başarıları Türk ordusunu farklı bir konuma çıkarmıştır. Güçlü bir ordu NATO müttefiki Türkiye için daima hazır bulundurulması gereken bir zorunluluktur. Sınır ötesi operasyonlar gerekçe gösterilerek NATO üyesi bazı ülkeler tarafından da silah ambargolarına maruz kalan Türkiye'nin ulusal güvenlik kaygılarını giderecek askeri sistemlere sahip olması gerekmektedir. İran ve Suriye devletlerinin

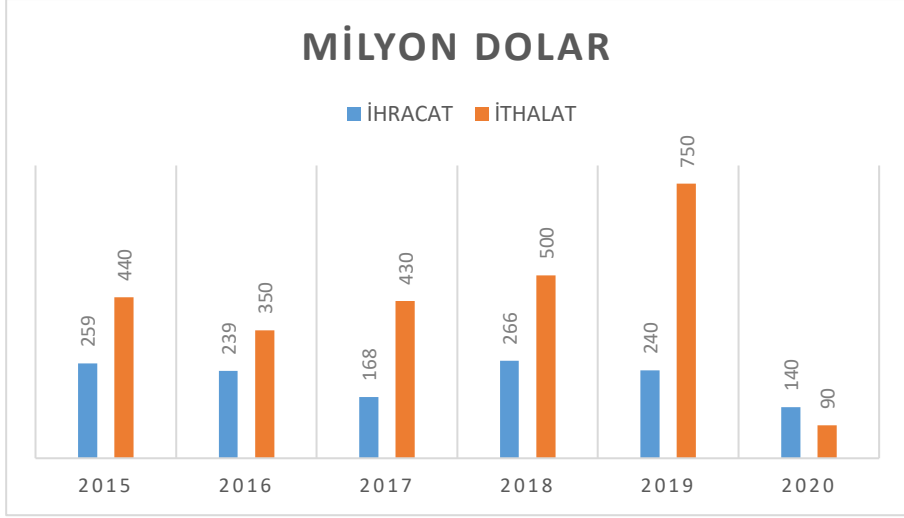
ABD ile ters düşen yapısı, Yunanistan devleti ile ege sularında karşılaşılan problemler, Ermenistan ile geçmişten gelen tarihi sorunlar ve yakın zamanlı Azerbaycan savaşı, Irak ve Suriye devletlerinde yuvalanan terör örgütleri savaşa hazır güçlü bir askeri sistemin varlığını zorunluk kılmaktadır.

Ambargo küreselleşen dünyada ülkelerin politik amaçlarına aykırı olarak hareket eden devletlere karşı kimi malların satışının durdurulması, ekonomik yaptırımlar gibi askeri-siyasi-ekonomik her alanda yasaklamaların yapılmasıdır. Bir baskı ve yaptırım unsuru olarak kullanılan ambargolar özellikle askeri malzemelerin satışı konusunda uygulanmaktadır. Gıda, sağlık gibi alanlarda uygulandığında insanlık dramlarının oluşabildiği ambargolarda başarıya ulaşabilmek için alternatif satıcıların olmaması veya bu satışlarında da politik baskıyla yasaklanabilmesi gerekmektedir. Ambargo kısa vadede olumsuz sonuçlar doğursa da kriz yönetimi başarılı olarak idare edilebilirse ve iç üretim mekanizmaları devreye sokulabilirse kriz fırsata çevrilebilir ambargonun olumsuz sonuçları en aza indirilebilir. Bunu için uzun vadeli olarak planlamaların yapılması ve dışa bağımlı olarak temin edilen ürünlerin zamanla iç üretim yollarıyla temin edilmesi gereklidir.

Türkiye’nin terör ile mücadelesi uzun yıllara dayanmaktadır. Milli güvenlik sorunlarının başında gelen terör olayları sınır komşusu devletlerin içinde bulunduğu iç karışıklık ve savaş halleri iyi bir şekilde donatılmış ordunun gerekliliğini zorunlu kılmaktadır. Sınır güvenliğinin sağlanabilmesi için düzenlenen sınır ötesi operasyonlar çeşitli devletler tarafında tepkiyle karşılanmış ve silah ambargoları uygulanmıştır. Almanya, Fransa, Finlandiya, Norveç, Çekya, İngiltere, İtalya, İspanya, ABD gibi ülkeler yaptıkları açıklamalara ile Türkiye’ye silah satışı sınır ötesi operasyonlardan dolayı askıya alan ülkelere bazılarını (Euronews, 2021).

Savunma teknolojileri ve sistemleri uluslararası pazarda azımsanmayacak bir büyüklüktedir. Türkiye tedarik zincirinde kısa süreli sorunlar yaşatsa da uzun vadede kendi iç üretim mekanizmalarını kullanmasıyla ulusal sermayesini yurt içinde tutabilmeyi başarmış ve savunma sistemleri bağlamında dışa bağımlılığını azaltmıştır. Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü SIPRI, yaptığı araştırma sonucuna göre Türkiye 2015-2019 yılları arasındaki silah ihracatının bir önceki döneme kıyasla %59 oranında düştüğünü yayınlamıştır. Bu oranda S-400 krizi sonrası satılmayan F35 savaş uçaklarının etkisi olsa da Türkiye’nin silah üretimini arttırdığını ve

dış kaynaklı alımlarını azalttığı da raporda belirtilmiştir. Türkiye silah ihracatını önceki döneme göre %86 yükselterek listede 14. Olarak yer almıştır (BBC, 2022).

Şekil 4: 2015-2020 yılları Türkiye'nin Savunma Sanayi İhracat ve İthalat Oranları (BBC, 2022)

2020 yılında ihracat değerleri ithalat değerlerinden fazla olan Türkiye bu anlamda dışa bağımlılığını azaltmaktadır. Silah sistemlerinin yerli kaynaklar üzerinden temin edilmesi ve üretilen yerli sistemlerin yabancı ülkelere satışı tasarruf ve ekonomik kazanç olarak Türkiye ekonomisine katkı sunmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çeşitli operasyonlarda Türk yapımı silahları kullanması; yerli üretim silahların tanıtımını artırmış ve alternatif pazarlar arayan yabancı ülkelerin dikkatini çekerek alım-satım anlaşmalarının yapılmasına ortam hazırlamıştır. Güçlü bir orduya sahip olmak her devlet bir zorunluluktur. Uluslararası krizlerde uygulanmaya konulmak istenen askeri ambargoların önüne geçebilmek için yerli savunma sanayinin teşvik edilmesi her devletin çıkarına olacaktır. Ulusal bağımsızlık korunabilmesi için milli imkanların fazlasıyla kullanılması ile başarılı bir şekilde sağlanabilir. Dışa bağımlılığın azalması devletlerin ulusal çıkarlarını ilgilendiren konularda daha bağımsız kararlar alınmasında etkilidir.

Yerli Savunma Sanayinin Önemi

İç kaynaklar üzerinden üretim mekanizmalarını genişletilmesi ve tedarik zincirlerinde bu mekanizmaların kullanılması yerli sermayenin yurt içinde kalmasını desteklemekte ve yapılacak olan ihracatlar ile de ülkeye yabancı kaynaklı para akışlarının girmesine ortam oluşturacaktır. Gelişmiş ülkeler savunma sistemlerinin ihracatı konusunda söz sahibidir. Paydaş oldukları ülkelere karşısı bu sistemlerin tedariki konusunda istendik davranışların sergilenmesini isteyebilir. Ayrıca savunma sanayi pazarlarını yöneterek küresel çapta etkiler bırakabilmektedirler.

Ülkeler bağımsızlıklarını sürdürebilmeleri için güçlü bir ekonomiye sahip olmak ve iyi donatılmış bir orduyla var olmak zorundadır. Özellikle teknoloji çağı olarak adlandırılan günümüzde savunma sistemlerinin modernizasyonunu sağlayamayan ve dışa bağımlı olarak hareket eden ülkeler bağımsızlıkları konusunda tavizler vermek zorunda kalabilirler.

Savunma harcamaları; (Erbaykal, 2007) kolluk personeli ihtiyaçları, askeri ekipman ve araçların temin edilmesi, bakım ve onarım maliyetleri ve araştırma geliştirme faaliyetlerinden oluşmaktadır. Devletler ulusal amaçlar doğrultusunda milli güvenlik politikaları geliştir ve bu politikalar bünyesinden kullanılması için savunma bütçeleri hazırlar. Bütçenin genişliği, kullanılacak alanlar ve dağılımları mevcut güvenlik politikalarına bağımlı olarak farklılık gösterse de ana amaç olarak savunma mekanizmalarının daima hazır olarak tutulması hedeflenir. Askeri müdahaleler öncesi diplomatik yolların tamamının tüketilmesi, diyalog kapılarının açık tutulması silahsız çözümleri için gerekli olsa da bazı müdahaleler kaçınılmaz olarak askeri unsurlar tarafından yapılmaktadır.

Günümüz teknolojisinin temelini oluşturan sistemlerin çoğu askeri sistemleri güçlendirmek için yola çıkmış bilimsel atılımlardır. Bilim ve teknolojinin ilerlemesi kara savaşlarının giderek azalmasına ve yazılım temelli saldırı sitemlerinin oluşmasına ortam hazırlamıştır. İlk zamanlarda atış hattı boyunca ilerleyen mühimmatlara artık atış gerçekleştikten sora yön verilebilir hale gelmiş, uydu sistemleri ile kilometrelerce uzaklıklardan keşifler yapılabilmektedir. Bu ileri teknolojilere sahip olmak isteyen devletler yaptıkları ödemelerle ithalat yapılan devletlerin ulusal sermayelerinde katkı

sağlamaktadır. Her alanda olduğu gibi askeri sistemleri alanındaki dışa bağımlılık da ulusal sermayenin yurt dışına çıkmasına neden olacaktır.

Savunma sanayii ürünlerinin yurtiçinde tek bir alıcısı vardır, o da devlettir (Şenesen, 2002, s. 268). Küresel bir sorun olan terörizmin önlenmesinde bu ekipmanların terör örgütlerinin ellerine geçmesinin önlenmesi hayati önem taşımaktadır. Devlet olarak savunma sanayi alanındaki üretimlerin iç üretim mekanizmalarıyla karşılanması bu alandaki maliyetlerin azalmasına aynı şekilde yurt içine döviz akışının sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Ulusal döviz rezervinin iç piyasada değerlendirilmesi ülkenin kalkınmasına olumlu yönde etki edecektir. Muhatabı devlet olması bu sistemlerin geliştirilmesi ve sistemsel- yapısal bilgilerinin iyi bir şekilde korunabilmesi bakımından daha fazla hassasiyet gerektirir.

Günümüzde personelin sayısal üstünlüğünden çok kullanılan silah sistemlerinin modernizasyonu ve işlevselliği önemlidir. Eğitimli personelin çağa uygun ekipmanlar ile desteklenmesi olası savaş halinde daha hızlı ve etkili sonuçların alınmasını kolaylaştırmaktadır. Türkiye Milli Savunma Bakanı Hulusi AKAR yaptığı bir açıklamada yerli savunma sistemlerinin önemini şu şekilde ifade etmiştir. “Güçlü olmanın en temel prensiplerinden birinin de silahlı kuvvetler olduğu biliniyor. Bunun da temelinde savunma sanayi meselesi var. Dolayısıyla kendi silahı, kendi mühimmatı, gereciyle donatılmış bir Türk Silahlı Kuvvetleri, sahip olduğu etkin, caydırıcı ve saygın ordu olarak kendisine verilen görevleri başarabilecektir. Hem etkin, caydırıcı, saygın bir silahlı kuvvetleri hem de bunun arkasında yerli ve milli savunma sanayiiyle hem arazide hem masada olma şansını elde edebiliriz. Aksi halde geçmişte buna benzer örnekler olduğu gibi birçok konuda zorlanacağımız kesindir. Türkiye kendi göbeğini kendisinin kesmelidir. Aksi halde bundan önce olduğu gibi paranız da olsa kapı kapı dolaşip bazı ülkeleri ikna etmek için uğraşip dururuz.” (Anadolu Ajansı, 2021)

Türkiye Milli Savunma Bakanının bu açıklamayı yapmasında uzun yıllar asker olarak görev yapması ve saha tecrübesinin fazlalığı etkilidir. Yapılan açıklamada “kapı kapı dolaşmak” ve “ikna etmek için uğraşip dururuz” söylemleri önemlidir. Türkiye'nin ulusal güvenlik kaygılarını gidermek ve sınır güvenliğini sağlayabilmek için düzenlediği sınır ötesi operasyonlar yüzünden çeşitli yaptırımlara maruz kalmıştır. Bu ülkeler için ikna çalışmaları ve farklı alternatifler üzerinden ihtiyaç duyulan silahların temin edilme girişimleri

diplomatik olarak zor süreçleri bünyesinden barındırmaktadır. Askeri ekipmanlar üzerinden uygulanan ambargolar sahada aktif olarak görev alan kolluk görevlilerinin operasyonel faaliyetleri esasına zorluklar yaşamalarına neden olabilmektedir. Dışarıdan alımı yapılan teknik sistemlerin bakım maliyetlerini fazlalığı ve bakımlarının yurt içinde yapılamaması arızalandıkları zaman uzun süreli olarak kullanılamamalarına neden olmaktadır. Üretimin devamlılığı malzemenin yenilenmesi için de önemlidir. Türkiye Savunma Sanayi Başkanlığı askeri sistemlerdeki dışa bağımlılığı azaltmak için birçok projeyi hayata geçirmektedir. Askeri silah sistemlerinin modernizasyonu ve bakım onarım sistemlerinin varlığı önemlidir. Örneğin atım ömrünü tamamlamış bir namlu yenilenmemesi halinde silah bir işe yaramayacaktır. Aynı şekilde balistik olarak kullanım ömrü 5-10 yıl arası olan bir çelik yelek kullanım ömrünün bitmesinden sonra mermiye karşı mukavemet göstermede zafiyetleri bünyesinde barındıracaktır. bu bakımdan insani kayıpların azalması ve teknik ekipmanların daima yenilenmesi modern bir ordunun gereklerindedir.

2015 ve 2016 yılları terör eylemleri bakımında oldukça sıcak geçen yıllar olmuştur. 2015 yılında Güneydoğu Anadolu bölgesinde gerçekleşen ve “Hendek/Sur olayları olarak adlandırılan terör olayları milli savunma sistemlerinin yenilenmesi sürecini hızlandırmıştır. Silah envanterinin genişletilmesi ve yeni sistemlerin bünyeye katılması doğrultusunda yeni araç, cihaz ve silah sistemleri geliştirilmiştir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar sonucu yüzlerce yeni sistem teçhizat gerekli kabul işlemlerinin ardından kolluk kuvvetleri tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Kara, deniz, hava, radar, siber güvenlik sistemleri gibi birçok alanda projeler ile savunma sistemlerinin modernizasyonu ve geliştirilmesi için çalışmalar Türkiye Cumhuriyeti Savunma Başkanlığı tarafından devam etmektedir(Ek-1) (T.C. Savunma Sanayi Başkanlığı, 2022). Bu kapsamda piyade ve keskin nişancı tüfekleri, zırhlı araçlar ve hava araçları askeri operasyonlarda en temel ekipmanlar arasında yer almaktadır. Türkiye son yıllardaki yerli üretim kanalı aracılığıyla bu alanlarda birçok silah sistemini üretmiş ve kolluk kuvvetleri aracılığıyla kullanmaktadır. Bu silah sistemlerinden bazıları aşağıda açıklanmıştır.

Piyade tüfekleri bir ordunun en temel ekipmanıdır. Türk ordusunun uzun yıllar kullandığı G3 piyade tüfeklerinin yenilenmesi için ilk olarak dışarıdan yapılan alımlar yapılmıştır. Uygulanan ambargolar sonucunda MPT 55 ve

MPT 76 (Milli Piyade Tüfeği) üretilerek Türk ordusu içerisinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda yabancı üretim piyade tüfeklerinin zamanla kullanımını azaltılarak yerli üretim silahların kullanımını kademeli olarak artırılabilecektir. MPT 55 silahı 5.56X45 mm, MPT 76 silahı 7,62 x 51 mm fişek ile kullanılabilir (Savunma Sanayi Başkanlığı, 2022, s. 250)

Bir silahın aynı namlu ile yapabileceği en fazla atım adedini namlu ömrü olarak tanımlayabiliriz. Bu atımların namlu içerisinde yiv ve setlerin aşınmasına neden olması zaman içerisinde aşınmalara sebep olmakta ve atımların istenilen mesafe ve hedefe erişmesini saptırmaktadır. Sıcak temas halinde hedef unsurların imhası için gerekli olan atış hattı başarılı bir şekilde kurulsun bile mekanik olarak yaşanan bu aşınmalar atıcı ile hedef arasında açılacak bir fark oluşturarak namlu hattı ve nişan hattının tek bir noktada kesişmesine engel olacaktır. TSK tarafından uzun yıllar kullanılan G3 piyade tüfekleri artık mekanik ömürlerini tamamlamaya başlamıştır. Bu tüfeklerin modernizasyonu kapsamında batı ülkelerinde Sigsauer, M16, HK 416 gibi tüfekler alınsa da bu tüfeklerin temini konusunda çeşitli şartnameler ile kullanım alanları kısıtlanmak istenmektedir.

Piyade tüfekleri her personelde olması gerektiğinden en fazla ihtiyaç duyulan askeri ekipmanlardandır. Bu silahların ağırlığı, menzili, şarjör kapasiteleri gibi bir çok değişken teknik özellikleri bakımından farklarını ortaya koymaktadır. Türkiye son yıllarda savunma sistemleri üzerinden yaptığı atılımlar ile dışa bağımlılığını azaltmış ve piyade tüfekleri envanterine de yerli yapım MPT-76'yı katmıştır. NATO standartları kapsamında testlerden başarıyla geçen bu tüfekler; TSK ve EGM personellerine dağıtılarak aktif olarak kullanılmaktadır.

Resim 6: Milli Piyade Tüfeği (MPT-76) (T.C. Savunma Sanayi Başkanlığı, 2021)

Savunma araçları arasında zırhlı personel taşıyıcıların önemi de büyüktür. Personelin operasyon yapılacak bölgeye intikali, korunması gereken alanlarda atılacak olan devriyeler, saldırılara karşı belirli bir seviyeye kadar koruma sağlaması zırhlı personel taşıyıcıların günümüzde fazlasıyla kullanılmasını gerektirmektedir. Ayrıca bu araçlara entegre edilebilen silahlı kule sistemleriyle birlikte araç dışına görüntü verilmeden atış faaliyeti sağlanabilmekte, termal cihazlarla gece ve gündüz sağlıklı görüntüleme ve gözetleme yapılabilmektedir. Eski sistem panzer/dragon zırhlı personel taşıyıcıların günümüz koşullarında pek verimli olmaması, kronikleşen arızaları nedeniyle kazalara ve ölümlere sebebiyet vermesi bu araçların yerine yeni sistem araçların konulmasının zorunlu kılmaktadır.

BMC(Kirpi-Vuran), Otokar (Cobra1-2, Sultan Otobüs,Ural), Nurol Makine (Ejder Yalçın) gibi Türkiye'nin yerli savunma sanayi kuruluşlarının yurt dışı işbirlikleriyle ürettiği ve TSK ve EGM tarafından kullanılan bu araçlar; zırhlı olmaları ve ateşleme sistemlerine sahip olmalarından dolayı sahada aktif olarak kullanılmaktadır. Can kayıplarının ve yaralanmaların azalmasına katkı sağlamaktadır. Taşıma kapasitelerinin yüksek olması görüntü verilmeden hızlı intikallerin sağlanmasına imkan sağlamaktadır (Savunma Sanayi Başkanlığı, 2022, s. 9). Can kayıplarının ve yaralanmaların sayılarının

azalmasında ve teröristlerin etkisiz hale getirilmesinde başarılı sonuçlar sunan bu araçlar ihraç edilmeleriyle birlikte Türkiye ekonomisine de katkı sağlamaktadır. Anadolu Ajansı'ndan Göksel Yıldırım'ın derlediği habere göre sekiz yılda 1500 den fazla zırhlı muharebe aracı dünyanın farklı noktalarına ihraç edilmiştir (Yıldırım, 2022). Araçların Türk kolluk kuvvetleri tarafından operasyonlarda aktif olarak kullanılması kendini yurt dışı kaynaklı alıcılara ispat etmesi bakımından önem taşımaktadır.

Resim 7:BMC Vuran (BMC, 2022)

Üretilen zırhlı araçların personel nakli yanında gözetleme ve keşif faaliyetlerinde bulunabilmesi ve olası saldırılara karşı anında karşılık verilebilmesi için üzerlerine monte edilen silahlı kule sistemleri sayesinde 360 derece görüntü alınabilmektedir. Kuleci personel tarafından kullanılan bu sistemler terör operasyonlarında da başarılı sonuçların alınmasına olanak sağlamaktadır. Gözetleme mesafelerinin mercekler yardımıyla uzatılması insan gözünün göremeyeceği mesafelerden görüntülemelerin yapılabilmesine, bünyesindeki termal sistemler ile ısı kaynaklı hedeflerin tespit edilebilmesine yardımcı olabilmektedir. Üzerine uçaksavar, launcher bomba atar ve makinalı silah sistemlerini kurulabilmesi farklı atış kabiliyetlerini bünyelerinde barındırmasına imkan tanımaktadır. Kule içi kontrol sistemlerinin eğitilmiş

personeller tarafından kullanılmasıyla elde edilen başarılar zırhlı araçların ihracatına da neden olmuştur.

Resim 8: Keskin Silah Sistemi (T.C. Savunma Sanayi Bakanlığı, 2021)

Keskin nişancı tüfekleri sıcak çatışma alanına girmeden uzun menzilli atışların yapılmasına üzerindeki dürbünler sayesinde kolaylıklar imkan tanıyan silahlardır. Gerekli hesaplamaların ve tüfek üzerindeki ayarlamaların yapılmasıyla uzak mesafelere atış imkanı tanıyan keskin nişancı tüfekleri özellikle savaş halinde sıcak çatışma alanına girilmeden düşman kuvvetlerde kayıpların verilmesinde olanak tanımaktadır.

Türk ordusu envanterinde bulunan Kanas (Dragunov) marka keskin nişancı tüfekleri uzun yıllar kullanılmıştır. Bu tüfeklerdeki optik dürbünlerin modern zaman gereklerini karşılamaması ve tüfeklerin namlu aşınmalarına bağlı kullanım ömürlerinin azalması yeni sistem keskin nişancı tüfeklerin envantere katılmasıyla giderilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında SSG 69, Equalizer ve SSG08 gibi yabancı menşeli keskin nişancı silahları da kullanılmaktadır. Açık alan çatışmalarında düşman unsurlarının atış hattına girmeden imha edilmesini sağlayan bu silahlar da bir ordu için önem arz etmektedir. 7,62*51 mm NATO Standartı fişek kullanılan yerli yapım keskin nişancı tüfeği Bora ile ordunun bu anlamdaki ihtiyaçları giderilmeye çalışılmaktadır. (Savunma Sanayi Bakanlığı, 2022, s. 247)

Resim 9: Bora Keskin Nişancı Tüfeği (T.C. Savunma Sanayi Başkanlığı, 2021)

İnsansız hava araçları günümüz savunma sistemlerinde oldukça önemli bir konuma sahip olan ve üstün başarıların elde edilmelerine olanak sağlayan askeri sistemleridir. İlk örneklerinde görüntüleme ve yer tespitleri amacıyla kullanılan bu sistemler üzerlerine entegre edilen mühimmatlar ile birlikte keşif faaliyetinin yanında taarruz olanağına da sahip olunmasına imkan tanımıştır. İsrail devletinden alınan Heron marka İHA'lardan istediği verimi alamayan Türkiye yerli yapım İHA'lar ile askeri operasyonlarda başarılar elde etmiştir.

Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş. ve Baykar savunma tarafından geliştirilen İHA ve SİHA'lar (Baykar Makina, 2022) yurt içindeki başarılı operasyonları sayesinde yurt dışında da dikkatleri üzerine toplamaktadır. Sınır ötesi operasyonlarda terör örgütlerine ağır kayıplar yaşatan bu sistemler uzaktan kontrol edilebilir olması kilometrelerce uzağa harekât merkezlerinden müdahale edilebilmesi sağlayabilmektedir. Taşıdıkları mühimmatlar ile tahrip gücü yüksek atışlar yapabilmektedir. Özellikle F35 savaş uçaklarının teslimatının iptal olmasından sonra gökyüzünden yürütülmesi gereken operasyonlarda daha aktif olarak kullanılmaktadır. Azerbaycan-Ermenistan savaşı, Libya iç savaşı, Irak ve Suriye'de yürütülen sınır ötesi operasyonlar ile yurt içi terör operasyonlarında aktif olarak kullanılan ve üstün başarılar elde edilmesine katkı sağlayan İHA ve SİHA sistemlerinin dünya kamuoyunun da dikkatini çekmiştir. NTV'nin Fransız Agence-France Pres'i (AFP) kaynak yaptığı haberde; Kazakistan, Ukrayna, Libya, Fas, Polonya, Tunus, Irak

devletlerinin Türk SIHA’larını almak için girişimlerde bulunduğunu iddia edilmiştir (NTV, 2022).

Resim 10: Bayraktar Akıncı Tarruzi İnsansız Hava Aracı Sistemi (T.C. Savunma Sanayi Başkanlığı, 2021)

Güvenlik ihtiyacı insanoğlunun yeryüzündeki varlığının başlangıcından beri yaşamaya devam etmesi için var olmuştur. İlkel insanlar basit araç gereçleri kullanarak çeşitli silahlar yapmış koloniler gruplar halinde avlanmış eski devletler halklarının savaş zamanları kalelerinde muhafaza etmiştir. Her alınan tedbirin karşısında o engeli aşacak yeni sistemler kurulmuş ve kendini yenileyen bir ekonomik sistem halini almıştır.

Türkiye, cumhuriyet sonrası dönemde çeşitli aralıklar ile kurulan vakıf ve şirketleri üzerinden sanayi atılımlarının gerçekleştirmiştiir.(Ek-3) (Saraçöz, 2018, s. 52).Kurulan bu şirketlerin bazıları kurulma amaçları dışında faaliyet gösteren fabrikalara dönüşmüşlerdir. Günümüz teknolojilerinin çoğu askeri ihtiyaçlardan dolayı üretilen savunma sistemlerinin geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. İthal ürünlerin kullanılabilceği alanlar doğrultusunda ihracatçı ülkelerin koyduğu şartnameler yerli sistemlerin geliştirilmesinin önemi daha da fazla ortaya çıkmaktadır.

İthal edilerek kullanılan askeri sistemlerin güvenlik açıklarının bünyelerinde barındırabileceği unutulmamalıdır. Yazılımsal olarak uzaktan kumanda edilebilen sistemlerin uydu-internet ya da sinyal bağlantıları bakımından kontrol edilebilme ihtimali ve bazı ülkelerin sistemsel bilgilerin

paylaşılmasına yanaşmaması olası bir savaş halinde Türkiye için güvenlik açıklarının ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Bakım onarım maliyetleri de ayrıca değerlendirilmesi gereken konulardandır. Dışa kaynaklı alımlardaki olası arıza ve rutin bakımlarda alınacak hizmetlerin karşılığı olarak yapılacak ödemeler bütçeye ek maliyetler getireceklerdir. Bu sistemlerin alınırken bakım hizmetlerinin nasıl yapılacağı konusunda yerli teknikerlerin eğitilmesi hem daha hızlı müdahale imkanı tanyacak hem de ekonomik kazanç sağlayacaktır. Yerli sistemlerin yabancı ülkelere satışlarıyla da ülkeye döviz girdisi sağlanacak ve aynı zamanda yeni istihdam alanları oluşturulacaktır. Savunma sanayi sistemlerini elinde tutan ülkeler bu alandaki ekonomik pastanın da büyük kısmını almaktadırlar. Kazançlarının bölünmesini istemeye ülkeler çeşitli yaptırım tercihlerine girebilirler. Bu yaptırımlardan korunmak ve yerli üreticinin devlet güvencesiyle desteklenmesi uzun vadede ki kazanımların çok olmasına neden olacaktır. Yerli bir sanayi devlet ve millet olarak milli bir duruşu bünyesinde barındırmalıdır.

“YÖNTEM”

Araştırmanın Modeli

Söylem: Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2022). Söylem; bir amaca hizmet eder ve oluşturduğu anlamlarda bir mesaj barındıran yazılı veya sözlü cümle/cümleler dizisidir. Söylem konusu itibariyle evrene dair her konuda yapılabilecek sözlü veya yazılı bir eylemdir. Kaynaktan alıcıya söylemler aracılığıyla gönderilen mesajlar bilinç düzeyinde bir anlam oluşturur.

Söylem analizi, kullanılan dilin incelenmesini esas alan, sosyal araştırmalar arasında bir yöntemdir. Psikoloji ve dilbilim arasında çalışan bir disiplindir. Söylem analizi bir takım bilgiler keşfetmeye yönelik bir analizdir. Söylem analizinde bir pratik olarak dil incelenir. Dil ile sağlanan ifade ve beyanlara yönelinir. Yani söylem analizinde asıl ilgi dile yöneliktir. Söylem analizi “söylemsel birimler ve birim öbekleri (sözceler) arasındaki bağlantıları incelemek demektir.” (Rıfat, 2001, s. 36)

Söylem bağlamındaki kuramsal yapıların arka planının Saussure'un linguistik yaklaşımına dayandığı kabul edilmektedir. Ferdinand De Saussure'un linguistik yaklaşımına göre dil gerçek dünyayı yansıtan bir ayna değildir. O, şeylerin anlamlarının kültürel yapı içerisinde ve toplumsal

bağlamda şekillendiğini vurgulamaktadır. Ferdinand De Saussure'a göre anlamların üretimi noktasında arka planda yer alan yapı dildir, dil ise bir işaretler sistemidir (Durna, 2010, s. 48). Saussure'a göre dil bir göstergeler sistemidir. Dilin birimleri göstergelerdir (Kıran, 1983, s. 129). Gösterge, gösteren ve gösterilen olmak üzere iki tanedir. Bunların ikisi de zihinseldir. Gösteren bir konuşma ya da metindeki seslerdir ve bu gösterenler işitseldir. Gösterilen ise, dış dünya da ki nesnelere ve kavram olarak bizim zihnimizde canlandırdığımızdır. Yapısalcılık konuşmaya ve ikili karşıtlığa dayanan anlam yapılarını esas alır. Bu yaklaşıma göre insan zihni, nesnelere ikili karşıtlıklar şeklinde algılar. Dilbilimin gösteren-gösterilen sisteminden oluştuğunu kabullenerek, insan zihninin temelini de ikili karşıtlık anlayışına dayandırır. Yapısalcılıkta ham-pişmiş, beyaz-siyah, uygar-yaban vs gibi bir kategorileşme vardır (Sözen, 1999, s. 44).

Kurulan cümleler basit bir mesajı da içerebilir geri planda derinlemesine anlamları da bünyesinde barındırabilir. Söylemler aracılığıyla ana mesajlar alıcıya ulaştırılır ve ortaya konması istenen davranış veya düşünce değişikliklerinin algılanması sağlanır. Söylem bir iletinin tüm boyutlarını, sadece iletinin içeriğini değil, onu dile getireni (kim söylüyor), otoritesini (neye dayanarak), dinleyiciyi (kime söylüyor?) ve amacını (söyleyenler söyledikleri ile neyi başarmak istiyor) kapsar. Söylem belirli bir zaman dilimi içinde belli insan grupları arasında olan ve diğer insan grupları ile ilişkili olarak geliştirilen fikirleri, ifadeleri ve bilgileri içerir. Söylem analizi en basit anlatımı ile dilin incelenmesidir. Ancak bu inceleme ifade edilen dilsel öğelerin basit bir incelenmesi olmayıp ifadelerin/söze dökülenlerin söz dizimsel ve semantik sınırlarının ötesine gitmeyi ve bu ötede yatan anlam ve içeriği incelemeyi gerektirmektedir (Çelik & Ekşi, 2013, s. 100). Söylem sadece cümleler dizisi olarak algılanmamalıdır. Neyi muhatap aldığı, söylenme zamanı, hangi olaylar çerçevesinde ortaya çıktığı, algılanması istenilen ana mesajın ne olduğu, kullanılan dilin altında yatan düşüncelerin neler olduğu gibi değişkenlerin hepsi bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Söylem analizinde araştırmacı çözümlemelerini kendi yorumları üzerinden yapar. Bahse konu söylemin arkasındaki anlam derinlikleri üzerinden verilmek istenen mesajlar açığa çıkarılır. Bu çalışmayı yaparken mevcut şartlar üzerinden her türlü olguyu değerlendirmeli ve söylemin ortaya çıkmasındaki ana etkeni ortaya koymalıdır. Söyleme konu olan metinler analiz

edilirken hangi amaçla kurgulandığı, zamanı, tarihsel arka planı gibi, konuşmacının retorığı gibi söylemle ilgili tüm konular çerçevesinde analizler üretilmelidir.

Söylem analizini içerik analizinden ayıran özelliklerin başında; içerik analizi doğrudan metnin kendisiyle ilgilenirken söylem analizi söylemin zamanı, mesajı, içinde bulunduğu kültürü, açıkça belirtilmeyen ama arka planında var olan durumuyla ilgilenir. Söylem analizi, dilsel yapı ve kültürel boyutlarla birlikte ilgilenir. Verilmek istenen mesajdaki asıl düşüncenin ortaya çıkarılması için anlam bilimsel (semantik), söz dizimsel (sentaks) ve gösterge bilimsel (semyoloji) yazılı, sözlü ve görüntülü mesaj üzerinden çözümlenmesi gereksinimi doğmuştur. Bu kapsamda söylem analizinin temel kavramları aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür: (Çelik & Ekşi, 2013, s. 107)

Anlam bilimsel (Semantik): Metnin kurucusunun mevcut durumu göz ardı edilmeden dilbilimsel olarak açıklanmasıyla ilgilenir. Söylemdeki gerçek anlam, yan anlam ve mecaz anlamlar üreticisinin özellikleri göz ardı edilmeden ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak çözümlenmelidir.

Söz dizimsel (Sentaks): Kelimeleri diziliş sırasına göre cümlede ya da metnin bütününde inceleyerek söylemin incelenmesini sağlanmaya çalışılır. Kelimenin aldığı konuma göre vurgunun nasıl olacağı ve hangi anlama geleceği üzerinde açıklamalarda bulunmaya yarar. Söz dizimsel olarak bir metin incelenirken söylem içindeki kelimelerin konumu verilmek istenen mesajın içeriğini etkilemektedir.

Göstergebilim (Semiyoloji): Simgeler üzerinden söylem analizi yapmaya yarayan semiyoloji; göstergeleri inceleyerek hedef kitlede algılanması istenen mesajın varlığını ortaya çıkarmayı amaçlar. Simgenin nasıl konumlandırıldığı, büyüklüğü, rengi gibi görünürde var olan her şeyi inceleyerek görünmeyen anlamların ortaya çıkmasını sağlar.

Söylem analizinde toplanan verilerin analizi okuma/sınıflandırma, yorumlama ve yapılandırma aşamalarını kapsamaktadır. Söylem çözümlenmesine ilişkin olarak veri analizinin yürütülmesinde, farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan biri metin içerisinde kullanılan dilin özelliklerine bakmak diğeri ise metindeki baskın-dominant temaya bakmaktır. Genel olarak veri analizi sözcüklerin, cümlelerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin yorumlanması, yapılandırılması ve makro yapılandırılmasını içermektedir. (Çelik & Ekşi, 2013, s. 111)

Yorumlama, cümlelerin birbirleriyle olan bağları, sözcük yapıları, dizilimsel olarak sıraları incelenerek metinde verilmek istenen asıl anlam ortaya konmaya çalışılır. Kelimeler sadece anlamsal olarak incelenmemeli kültürel olarak barındırdığı anlamlar, kullanıldığı zaman, ait olduğu terminoloji gibi detaylar da incelenerek yorum yapılmalıdır. Yapılandırma, Zihinsel olarak kelimeler yeniden kurgulanarak yorumlanır. Görünürdeki anlam yeniden yorumlanarak farklı bir anlam aranır. Cümlelerin birbirleriyle olan ilişkileri, uyumu incelenir. Makro yapılandırma, aşamasında geniş çaplı çıkarımlar ortaya koymak için mesajdaki verilerin anlamsal olarak makro düzeyde nasıl algılandığıyla ilgilenilir.

Çalışma Kümesi ve Verilerin Toplanması

Çalışma evrenini ABD yetkililerinin açıklamaları kapsamaktadır. Veriler ABD yetkililerinin ve NATO yetkililerinin S-400 Hava Savunma Sistemleri’nin alımları çerçevesinde yapılan açıklamaları yumuşak, ılımlı ve sert olarak kategorize edilerek ABD vatandaşları vergileriyle finanse edilen VOA News/VOA Türkiye haber sitesi üzerinden toparlanacaktır. VOA News’in ABD kaynaklı bir medya kuruluşu olması ve 45’i aşkın dilde yayın yapması, S-400 krizi çerçevesinde en sert eleştirileri yapan ABD yetkililerinin açıklamalarına doğrudan ulaşılması konusunda kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. ABD yetkililerinin yaptırım dilini kullanarak eleştirdiği bu alımlar, ABD ile Rusya arasındaki soğuk savaş ve Türkiye’ye teslim edilmeyen F35 savaş uçakları ile satılmayan Patroit hava savunma sistemleri Türkiye-ABD-Rusya üçgeninde gergin bir ortam yaratmış ve yaptırımlar ile bu alımların önüne geçilmeye çalışılması araştırma evreninin seçilmesinde rol oynamıştır. Çalışma sadece ABD yetkilileri ve NATO yetkililerinin açıklamalarını barındırması bakımından sınırlılık göstermektedir. Türkiye ve Rusya arasındaki alım satım süreci içerisinde yapılan açıklamalar (Ağustos 2017 tarihinden Haziran 2021 arası) tarihine kadar kronolojik olarak “VOA Türkiye/ Amerika’nın Sesi” isimli internet haber sitesi kaynağından derlenmiştir. S-400 Hava savunma sistemlerini konu edinen yaklaşık 800 tane haber incelenerek, çalışma ile ilgili olanlar konu olarak alınmıştır

Verilerin Analizi

Çalışmanın bu kısmında ABD ve NATO yetkililerinin S-400 hava savunma sistemlerinin alınması bağlamında yaptıkları açıklamalar yapıldıkları zaman dilimi ve mevcut politik süreçler bağlamında incelenecektir. Bu amaçla söylemlerde verilmek istenen mesajlar ve sıklıkla kullanılan kelimeler üzerinde analizler yapılacaktır. S-400 hava savunma sistemlerinin alınması gündeme gelmesinden sonra yapılan ABD ve NATO yetkililerinin açıklamaları kronolojik olarak şu şekildedir (VOA, 2021). Yumuşak söylemler olarak gruplandırılan açıklamalar aşağıdadır.

- Amerika Savunma Bakanlığı Pentagon Sözcüsü Jeff Davis, 1 Ağustos 2017 tarihli açıklamasında *“Bu konudaki tek kaygımız, NATO sistemleriyle uyumluluk konusunda. Türkiye bir NATO müttefiki. Genel anlamda, müttefiklerin NATO sistemleriyle uyumlu teçhizat satın alması iyi bir fikir”* dedi. *“Bu konudaki haberlerde adı geçen sistemler, bizim sahip olduklarımızla uyumlu değil ve bu elbette endişeye neden oluyor”* dedi.
- 15 Temmuz 2017 tarihli açıklamasında ABD Savunma Bakanı James Mattis, *“Buradaki sorun Rus sistemiyle NATO sisteminin nasıl eşgüdümlü çalışacağıdır. Bu asla olamaz. Ama sonuçta sadece eşgüdüm meselesini halletmek de değil. Görmemiz lazım. Bakalım satın alma olacak mı? Gerçekten kullanacaklar mı, sadece bir bölgeye mi konuşlandıracaklar? Bunun gibi şeyler. Bunlara bakmak lazım. Ama şu açıkça ortada, NATO sistemleriyle uyumlu çalışamayacaklar”* dedi.
- NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı Orgeneral Curtis Scarrapotti 8 Mart 2018 tarihli açıklamasında, *“NATO'yla uyumlu bir sistemi satın almak için diğerlerinin yanısıra bizimle de konuşuyorlar. Bence önümüzde biraz zaman var ve niyetim, onları NATO'yla uyumlu bir sistemin daha iyi sistem olacağı noktasında ikna etmek”* dedi.
- ABD Savunma Bakanı Mattis 26 Nisan 2018 tarihinde *“NATO kurulduğundan bu yana hiç rastlanmayan türden bir aykırılık (davranış) gibi görüldüğünü söylemek abartma olur mu?”* sorusunu, *“Bence*

olmaz. Bence bu doğru (bir tespit) ve çok fazla kaygıya neden oldu” diye yanıtladı.

Temmuz 2018’den Nisan 2018 tarihine kadar yapılan açıklamalarda “Müttefiklik”, “Silahların Entegrasyonu” ve “Uyumluluk” üzerinden yapılan açıklamalarla ile yumuşak söylemlerde bulunulmuş. Müttefiklik; ittifak edilen veya işbirliği içinde ortak amaçlara yönelen anlamını barındırması bakımından Türkiye’nin NATO ve ABD nezdinde önemli bir ittifak olduğu ve bu ittifakı zedelememesi için bu yöneliminden vazgeçmesi gerektiği mesajı açığa çıkmaktadır. Söylemlerde Türkiye henüz teslim almadığı S-400 hava savunma sistemlerinden vazgeçmesi için telkin edilmiştir. Kullanılan dilin uyarıcı nitelikte olmasında silahların henüz alınmamış olması önemli bir rol oynamaktadır. Silahların entegrasyonu üzerinden mevcut sistemler ile birlikte eşgüdümlü olarak çalışmayacağına yönelik söylemlerle Türkiye’ye yapılan alımların faydasız olacağı anlamı oluşturulmaktadır. Aynı şekilde NATO ile Rus silah sistemlerinin ortak çalışmayacağı mesajı ilerleyen zamanlarda S400 sistemlerinin NATO sistemlerini düşman unsur olarak algılayabileceği veya müşterek operasyonlarda sorunların ortaya çıkabileceği endişesini ortaya koymaktadır. Türkiye gerek yurt içi gerekse yurt dışında bir çok alanda NATO ile müşterek çalışmalarda bulunmaktadır. Aynı şekilde ABD ‘nin Suriye’deki varlığı kara sınır komşusu olan Türkiye’ye konuşlandırılacak Rus sistemlerinin düşman olarak ABD uçaklarını algılaması iki ülke arasında sorunların ortaya çıkabileceği kaygısını taşımaktadır. İliman Söylemler olarak adlandırdığımız açıklamalar aşağıdadır.

- ABD Dışişleri Bakanlığı Avrupa ve Avrasya İşlerinden Sorumlu Müsteşar Yardımcısı Wess Mitchell, 27 Haziran 2018 tarihli açıklamasında “*S-400 satışı olursa yaptırım uygulayacağız.*” dedi.
- NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg 15 Eylül 2018 tarihli açıklamasında “*Umarım bir çözüm bulmak mümkün olur çünkü Türkiye’nin almaya karar verdiği S-400 Rus hava savunma sistemi ve Türkiye’nin F-35 programının parçası olmasıyla ilgili anlaşmazlık hepimiz için bir sorun*” diye konuştu.
- ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Robert Palladino 5 Mart 2019 tarihli açıklamasında: “*S-400’ler konusunda duruşumuz değişmedi. Türkiye’ye bu konuda Patriot sistemi dahil, değerlendirmesi için bazı fırsatlar sunduk. Rus S-400 füze sisteminin alınmasının Türkiye’nin*

F-35 programına katılımını gözden geçirmemizle sonuçlanacağı konusunda uyarıda bulunmuştuk" dedi.

- NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg 4 Nisan 2019 tarihli açıklamasında *“Silah alım kararları her NATO üyesinin kendi ulusal kararlarıdır”* dedi.

Haziran 2018 ile Nisan 2019 tarihli arasında ılıman söylemler olarak adlandırdığımız açıklamalarda S-400 sistemlerinin Rusya'dan alınma konusunda kararlılığını kırmak için ABD ile Türkiye arasında imzalanan F35 savaş uçağı protokolü ilk kez koz olarak kullanılmaya çalışılmakta ve Türkiye bu programdan çıkarılmak ile tehdit edilmektedir. Söylemlerin dozu yumuşak söylemler olarak adlandırdığımız kategoridekilerden biraz farklılaşarak sertlik dozu bir miktar arttırılmıştır ABD elinde bulundurduğu teknolojik üstünlüğü bir baskı aracı olarak kullanmaktadır. Savaş uçakları hızlı müdahale imkanı ve etkili taarruz yetenekleri yüzünden bir ordu için önemli bir silah gücüdür. Türkiye mevcut silahlı gücünü geliştirmek ve arazi yapısı elverişsiz alanlardaki çatışmalara daha hızlı müdahale edebilmek için savaş uçaklarının bünyesine katmak istemektedir. Eskiyen savaş uçaklarının yerine modern savaş uçaklarının alınmasıyla güney do doğu tarafından gelecek tehlikelere karşı daha güvenli bir yapıya kavuşmak isteyen Türkiye'nin bu endişesi, ABD tarafından kendi çıkarlarıyla uyuşmayan S-400 alımlarından dolayı baskı aracı olarak kullanılmaktadır. NATO yetkilisinin *“Kendi ulusal kararıdır”* söylemi NATO'nun yaptırımlar konusunda daha mesafeli bir tavır takınmaya başladığına işaret etmektedir. Bu yönde bir düşüncenin oluşmasında bazı NATO üyesi ülkelerin Rus yapımı S-300 silah sistemlerini kullanması ve bundan da daha önemlisi sahada aktif olarak görev alan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kaybedilmek istenmemesi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca farklı silah sistemlerinin varlığı NATO sistemlerini daha güçlü bir hale getirebilecektir. Sistemlerin incelenebilme imkanı ve veri transferine onay verilmesi Rus savunma sistemleri hakkında daha fazla bilgiye ulaşılabilme imkanının da ortaya çıkarmaktadır.

- ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence 4 Nisan 2019 tarihinde Twitter üzerinden paylaştığı mesajda *“Türkiye bir tercih yapmak zorunda. Tarihteki en başarılı askeri ittifakta kritik öneme sahip bir ortak olarak mı kalmak istiyor? Yoksa ittifakımızı sarsacak pervasız*

kararlar alarak bu birlikteliğin güvenliğini riske mi atmak istiyor?” diye yazdı.

- ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Morgan Ortagus 29 Mayıs 2019 tarihinde *“Türk hükümetiyle birlikte çalışmaya istekliyiz ancak duruşumuz aynı. Türkiye S-400 alımını hayata geçirirse çok ciddi, çok olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalacak”* dedi.
- G 20 zirvesi Japonya’da Trump 29 Haziran 2019 tarihli açıklamasında, *“Karmaşık bir durum. S-400 konusuna bakıyoruz. Türkiye’nin Patriotları almasına izin vermediler. Obama yönetimi izin vermedi, Bu sebeple başka füze almak zorunda kaldılar. Bence kendilerine adil davranılmadı. Başka füzeleri alınca, S-400’leri alınca ‘Bizinkileri alın’ dediler. Farklı çözümleri değerlendiriyoruz. Türkiye bizim dostumuz. Büyük bir ticaret ortağımız. Obama yönetimi gibi davranamazsınız. Bu iki yönlü bir cadde. Kendisi Patriot almak istedi, satmadılar, sonra ‘tamam satarız’ dediler. O bir NATO üyesi. İnsanlara adil davranmanız gerekir. Türkiye’ye adil davranılmadı”* dedi.
- ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Morgan Ortagus bakanlıktaki basın brifinginde yaptığı 16 Temmuz 2019 tarihli açıklamada, *"Bakan (Pompeo) ve Başkan (Trump), Amerika'nın Hasımlarına Yaptırımlar Yoluyla Karşı Koyması (CAATSA) kapsamındaki bütün seçenekleri inceliyor. Buradan bugüne kadar yaptığımız açıklamalarda (Türkiye'nin S-400 alımının) ne gibi sonuçları olabileceğini açık bir şekilde ifade ettik. Bu sonuçları da bugün Başkan'ın Türkiye'nin F-35 alamayacağından söz ettiği açıklamasında gördük. Hangi yaptırım seçeneklerinin seçileceğine gelince, biz yaptırımlarla ilgili önceden bilgi vermiyoruz. Bakan Başkanla birlikte bunun üzerinde çalışıyor"* ifadelerini kullandı.
- Trump kabine toplantısında 16 Temmuz 2019 tarihli konuşmasında *“Türkiye ile görüşüyoruz. Doğrusunu söylemek gerekirse karmaşık bir durum. Obama yönetimi Patriot sistemlerini satmadı. Türkiye'nin savunması için bu sistemlere ihtiyacı vardı ama hiçbir şekilde satmadılar. Türkiye almak için çok uğraştı. Bu uzun süre devam etti. Patriot kadar iyi olmayan ama benzer bir sistemi Rusya'dan satın almak zorunda kalacaklarını anlayınca, bir anda herkes ‘Tamam o*

zaman size Patriot satalım' dedi. Ama Türkiye anlaşmayı imzalamış ve buradan almalarına aptalca bir şekilde izin verilmeyen füze sistemi için Rusya'ya çok para ödemişti” ifadelerini kullandı.

- Kara kuvvetleri bakanı Mark Esper 16 Temmuz 2019 tarihli açıklamasında, *“(Türkiye) Uzun geçmişe dayanan ve çok kabiliyetle bir NATO müttefikler ama S-400 konusundaki kararları yanlış ve bu, hayal kırıklığı yaratan bir karar”* diye konuştu.

Haziran/Temmuz 2019 tarihli açıklamalarda dönemin ABD Başkanı Trump Türkiye'ye adil davranılmadı söylemiyle ve satılmayan Patriot sistemleriyle ilgili diğer yetkililerden farklı bir profil çizmekte ve Obama dönemini işaret ederek sorunun kendisinden önceki dönemde meydana geldiğini söylemektedir. Öte yandan ABD Dışişleri sözcüsü “F35” ve “Yaptırım” vurgusu yaparak duruşlarında bir değişiklik olmadığını ifade etmektedir. Uzun geçmişe dayalı NATO müttefikliği üzerinden yapılan açıklama ile bu kriz bağlamındaki geçmişe dönük işbirlikleri üzerinden bir müttefiklik hatırasının oluşması sağlanmaktadır. Sert söylemler olarak gruplandırığımız açıklamalar aşağıda sıralanmıştır.

- Beyaz Saray'dan 17 Temmuz 2019 tarihli F-35 açıklaması: *"Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi satın alma kararı Türkiye'nin F-35 programına katılımını imkansız kılmaktadır"*
- Pentagon'da askeri ekipman alımlarından sorumlu Müsteşar Ellen Lord ve savunma politikasından sorumlu Müsteşar Yardımcısı David Trachtenberg, Ankara'nın Rusya'dan S-400 füze savunma sistemi alımına Amerika'nın yanıtıyla ilgili 17 Temmuz 2019 tarihinde basın brifingi düzenledi. Ellen, *"ABD ve diğer F-35 ortakları Türkiye'nin programa katılımını askıya alma ve Türkiye'yi resmen programdan çıkarma sürecini başlatma kararında mutabık"* ifadesini kullandı. Pentagon yetkilileri, *"Kaçınmak için çok çaba sarf ettiğimiz bir konuydu. İşlerin bu noktaya gelmesinden üzüntü duyuyoruz. Ama Türkiye'yi F-35 programından çıkarma kararımız sürpriz değil"* dedi. Yetkililer, Türkiye'nin bu karardan dolayı iş imkanlarını ve ekonomik fırsatları kaybedeceğini, F-35 programıyla bağlantılı 9 milyar dolarlık bir kayıp olacağını söyledi. Ellen ve Trachtenberg, Türkiye'nin yakın bir NATO müttefiki olduğuna işaret ederek, askeri ilişkiler güçlü olmaya devam edeceğini vurguladı. İki yetkili,

"Türkiye ile ilişkimiz çok katmanlı ve F-35 ortaklığının ötesine uzanıyor" mesajını verdi.

Nisan/Mayıs 2019 tarihli açıklamalarda tarihteki en başarılı ittifak söylemiyle "İttifaklık" üzerinden vurgu yapılmakta aynı şekilde "Olumsuz sonuçlar" vurgusuyla da sürecin bu şekilde devam ederse sorunlar oluşacağı mesajı verilmektedir. Müttefik olarak kaybedilmek istenmeyen Türkiye'nin pervasızca davrandığının söylenmesi ABD'nin elinden geleni yaptığını ama Türkiye'nin hatalı davranışlarda bulunduğu algısının oluşturmak için kullanılmıştır. Teslimat süreçlerinin yaklaştığı bu zaman dilimlerinde açıklamalarda ki sil yaptırımların ortaya çıkacağına işaret ederken ittifak olma vurgusuyla hala ortak çalışılabileceği mesajı verilmektedir. Türkiye Ortadoğu'ya yakınlığı Asya kıtasına olan konumu ve boğazları bünyesinde barındırması nedeniyle önemli bir konuma sahiptir. Bu konumu ve güçlü bir orduya sahip olması hala ortak çalışılmak istenmesinde etkilidir.

Temmuz 2019 tarihli açıklamalarda "Müttefiklik", "Hayal kırıklığı" ve "F35" vurguları üzerinden açıklamalar ile S-400 alımlarından hala vazgeçilmesi gerektiği yönünde açıklamalara devam edilmektedir. , "Türkiye ile ilişkimiz çok katmanlı ve F-35 ortaklığının ötesine uzanıyor" söylemi Türkiye'nin ABD tarafından önemsendiğini ve NATO ile ABD için önemli bir yer edindiğini ifade etme mesajını içermektedir. Hayal kırıklığı söylemiyle geçmişten gelen bağların varlığına dikkat çekilerek bu bağları koparılacak hamlelerden uzak durulması gerektiği mesajı verilmektedir.

- ABD Savunma Bakanı Mark Esper, *"Türkiye'nin S-400'lerden kurtulması gerekiyor. NATO çerçevesinde hareket etmelerini bekleriz; ancak Türkiye farklı bir yönde ilerliyor gibi görünüyor. Bugüne kadar bu konudaki açıklamalarımda ve Türk tarafla yaptığımız özel görüşmelerde çok açık oldum. Ya F-35 ya da S-400. İkisi birden olmaz. Birini garaja koyalım diğerini çıkarıp kullanalım gibi bir durum olamaz"* ifadelerini kullandı. (28 Ağustos 2019)
- Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert O'Brien, *"Türkiye eğer S-400'lerden kurtulmazsa büyük olasılıkla yaptırımlara maruz kalacak"* dedi. (10 Kasım 2019)
- Eski ABD Merkez Kuvvetler Komutanı emekli general Joseph Votel, *"Türkiye'ye hala güvenilir bir ortak gibi bakabilir miyiz bilmiyorum"* ifadesini kullandı. (5 Aralık 2019)

- ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Morgan Ortagus, Türkiye’nin Rusya’dan S-400 hava savunma sistemleri satın almasına ‘şiddetle’ karşı çıkmayı sürdürdüğünü belirtti. Ortagus, Ankara’nın Rus sistemini aktive etme kararından geri adım atmadığı yönündeki haberlerden ‘Derin Kaygı’ duyduklarını kaydetti. (21 Nisan 2020)
- Türk Koalisyonu ABD Siyasi Eylem Komitesi’nden Lincoln McCurdy, “İki ülkenin de farklı şikâyetleri olsa da ABD’nin ana meselesi S-400. Türkiye’nin duruşu değişmezse, büyük ihtimalle yaptırımlar göreceğiz” dedi. (20 Kasım 2020)

Türkiye’nin S-400 sistemleriyle ilgili ilk teslimatı alması söylemlerin anlam ve vurgularını daha da sert hale getirmiştir. “Ya F-35 ya da S-400” söylemiyle tarafınızı seçin vurgusu yapılmaktadır. Türkiye’ye hala güvenilir bir ortak gibi bakabilir miyiz bilmiyorum”, “Yaptırım” ve “Derin Kaygı” ifadeleri ABD- Türkiye ilişkilerinin farklı bir boyuta geçebileceğini ve müttefiklik ile stratejik ortaklık kavramlarının tekrardan değerlendirilebileceği mesajını taşımaktadır. Ayrıca Türkiye’nin güvenilir bir ortak mı sorusunun ortaya atılması bu sürecin daha da farklı şekilde ilerleyebileceğini ve ortak paydaların azalabileceği mesajını vermektedir.

- ABD Dışişleri Bakanlığı’nın bir yetkilisi 9 Mart 2021 tarihli açıklamasında “Rus S-400 silahları NATO ekipmanıyla uyumlu değil, NATO teknolojilerinin güvenliğini tehdit ediyor ve Türkiye’nin NATO müttefiki olarak taşıdığı yükümlülüklerle de tutarsız. Rusya’yla bu ciddi boyuttaki ticari işlem, ABD yasaları altında CAATSA yaptırımlarını harekete geçirdi. Türkiye’yi (S-400) sistemi elinde bulundurmamaya çağırıyoruz” dedi. (9 Şubat 2021)
- NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg 17 Şubat 2021 tarihli açıklamasında “Türkiye önemli bir müttefik. Bunu anlamak için haritaya bakmanız yeter. Irak, Suriye ve bizim aramızda yer alıyor. Türkiye’deki askeri üslerimiz son derece önemli. DAES ile mücadelede bu askeri üslere, Türkiye’ye büyük önem veriyoruz. Türkiye, topraklarında milyonlarca mülteci ağırlıyor. Ama aynı zamanda farklılıklarımız ve görüş ayrılıklarımız var. S-400 alımı konusunda ben Türkiye ile şahsen konuştum, farklı görüşlerimi dile getirdim. Doğu Akdeniz konusunda, farklı bir yaklaşım sergiledik, çatışmaları azaltan bir sistem yürürlüğe koyduk. Bu sayede Yunan ve

Türk güçlerinin çatışması engellendi. NATO, Türkiye ve AB arasındaki göç anlaşmasını kolaylaştırdı. Sorunlar var elbette, görüş ayrılıkları da ama bunların çözülmesi için NATO pozitif bir platformdur" diye konuştu.

- ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Wendy Sherman 9 Haziran 2021 tarihli açıklamasında “*Hepimizin güvenliği açısından kritik olan gücü sağlıyorlar. Dolayısıyla tüm bunları görüşüyoruz. Bunun yanında, anlaşamadığımız, endişelerimizin olduğu, daha fazla diyaloga girmelerini ve daha demokratik eğilimlere sahip olmalarını istediğimiz hususlarda da görüşmelerimiz oluyor. Bu kolay bir ilişki değil, dünyada da zaten kolay olan ilişki çok az ama hepimiz açısından önemli bir NATO müttefikler. Bu ilişkileri inşa etmek, sürdürmek ve Türkiye’yi demokrasininin gerçek ve güçlü olduğu bir yöne doğru ilerlemeye teşvik etmek için çalışmaya devam etmemiz gerektiğini düşünüyorum*” dedi.

2021 yılında Haziran ayına kadar olan açıklamalarda NATO yetkilileri görüş ayrılıklarını dile getirmekle birlikte ortak bir yol çizilmesi vurgusu yapmaktadır. İki önemli müttefiki arasından sorunların giderilmesi için çalışmalar yapılması NATO için önemlidir. Türk ordusunun Somali, Afganistan gibi toplumsal barışı tam olarak sağlanamadığı ülkelerdeki varlığı NATO için önemlidir. ABD yetkilileri “Yaptırım” söylemini devam ettirmekle birlikte “Müttefiklik” vurgusuyla ABD tarafında yer almaları gerektiği mesajı verilmektedir.

S-400 hava savunma sistemlerinin mevcut NATO sistemlerine entegre edilmesinde yaşanılacak problemler üzerinden yapılan açıklamalarda Türkiye’nin bu sistemleri almaması gerektiği, alması halinde yaptırımlar uygulanacağı açıklamaları ABD yöneticileri tarafından sık sık tekrar edilmektedir. Müttefiklik, yaptırım, NATO, silahların entegrasyonu, kaygı, endişe gibi söylemler ile Türkiye’nin bu alımlardan vazgeçmesi mesajı vermeye çalışılmaktadır. Amerikan yapımı Patriot hava savunma sistemlerinin tavsiye edilmesi ama bu sistemler hakkında bilgi paylaşımına yanaşılmaması Türkiye’nin güvenlik kaygılarının giderilmemektedir. NATO yetkilileri daha uzlaşmacı açıklamalar yapmakta ve sahada aktif rol alan Türk Silahlı Kuvvetleri’ni kaybetmekten kaçındıkları gözlemlenmektedir. Ayrıca Asya kıtasından Avrupa kıtasına köprü işlevi gören Türkiye’nin göç dalgalarına

karşı tampon bölge oluşturması, terör örgütleri ile aktif olarak savaşması ve Afganistan da halktan gelen sevgi yüzünden daha rahat hareket edebilmesi gibi etkenler NATO üyesi ülkelerin daha ılıman bir tavır takınmalarına neden oldukları düşünülmektedir. Ayrıca ABD yetkililerinin yaptıkları açıklamaların sertlik dozu Türkiye'nin S-400 hava savunma sistemlerini alma süreçleriyle birlikte artmaktadır. İlk bataryaların Türkiye'ye girmesiyle birlikte yumuşak ve ılıman düzeyde yapılan açıklamalar yerini sert ve tehdit edici açıklamalara bırakmıştır.

ABD tarafından yaptırım dilinin sürekli kullanılması ve F35 savaş uçaklarının şantaj malzemesi olarak ileri sürülmesi stratejik ortaklık ve müttefiklik kavramlarıyla uyuşmamaktadır. Sınır birliği olmadığı ülkelerde giriştiği savaşların küresel yansımalarını Asya ve Avrupa kıtası ülkeler hissetmektedir. Askeri savunma sistemleri üzerindeki hakimiyeti ve Türkiye pazarını kaybetmek istememesi bu açıklamaları yapmalarına neden olan başka bir etkidir. Amerikalı yetkililerin kullandığı söylemler görünüşte müttefiklik olgusuna ters ve entegrasyon problemleriymiş gibi görünse de gerçek manada ABD çıkarlarına hizmet etmediği için ortaya çıkmaktadır. Söylemlerin sertliği S-400 hava savunma sistemlerinin alınma sürecinin başlamasından alınmasına kadar kademeli olarak artmaktadır. Türkiye'nin bu sistemleri almasıyla birlikte yaptırımların açıklanmaya başlaması ileriye dönük olarak başka problemlerin de ortaya çıkabileceğini göstermektedir

SONUÇ

Ulusal güvenliğin korunabilmesi bir toplumun devamlılığını sağlayabilmesi ve toplum içerisinde her bireyin huzurlu ve güvenli olarak yaşayabilmesi bakımından bir devletin temel yükümlülüklerindedir. Bu kapsamda NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg 4 Nisan 2019 tarihli açıklamasında “*Silah alım kararları her NATO üyesinin kendi ulusal kararlarıdır*” söylemi Türkiye’nin S-400 alımları kapsamındaki tavrını destekler niteliktedir. Türkiye konumlandığı topraklar bakımından daima terör ile mücadele etmek zorunda olan bir devlettir. Milli güvenlik olgusu sadece iyi donatılmış bir ordudan ibaret olarak algılanmamalıdır. Gelişmiş bir sanayi, kendi kendine yeten üretim mekanizmaları, güçlü bir ekonomi, kaliteli sağlık ve eğitim sistemi gibi toplumsal yaşamın her alanıyla ilgili doneler ile desteklenmelidir.

Devletin ulusal güvenlik stratejilerinin kendi ulusları tarafından doğru algılanması, alınacak olan güvenlik tedbirlerinin, ulusal güvenlik stratejilerinin toplum tarafından doğru okunabilmesi için medya okuryazarlığının doğru bir şekilde topluma kazandırılması gerekmektedir. Özellikle uluslararası basında politik baskı oluşturulabilmek için kurgulanan haberlerin doğru analizlerinin sağlanması ve yerel kaynaklar üzerinden uluslararası basına enformasyon akışının sağlanması gerekmektedir. S-400 Krizi süreci boyunca özellikle ABD tarafından uluslararası kamuoyuna karşı yapılan açıklamalarda ki NATO üyeliği üzerinden “entegrasyon” ve “güvenlik endişeleri” çerçevesinde yapılan açıklamaların daha doğru okunabilmesi için medya okuryazarlığının geliştirilmesi Türk vatandaşlarının kendi milli çıkarlarını ilgilendirecek daha doğru analizler yapabilmelerini kolaylaştıracaktır.

Ulusal güvenlik stratejileri uluslararası yapılardan bağımsız bir şekilde geliştirilen politikalar ile yürütülmelidir. Yerli savunma sanayi sistemleri üzerinden devletin ihtiyaçlarının giderilerek dışa bağımlılığın azaltılması ve NATO ile ilişkilerin devamlılığı Türkiye devleti için faydalı olacaktır. NATO savaştan kaçış şemsiyesi değil savaşların önlenmesi için kullanılması gereken bir koruyucu kalkan durumunda olmalıdır. Devlet yönetimi milli güvenlik konusunda siyaset ve diplomasi ile çözülemeyen problemleri askeri güç kullanarak bastırma ve çözüme kavuşturma yöntemine gidebilirler. Bu yöntemler hukuki bir altyapıyla yürütülmesi uluslararası baskı unsurlarının

azaltılmasında yardımcı olacaktır. ABD tarafından çeşitli kitle iletişim araçları aracılığıyla duyurulan yaptırımların gerek yerli gerekse yabancı kamuoyunda bir kaygı oluşturmaması için ulusal medya araçlarının da doğru bilgi akışına destek vermesi ve yerli savunma sistemlerinin tanıtılması faydalı olacaktır.

Terörizm sorunu yaklaşık yarım asırdır Türkiye Cumhuriyeti'nin gündemini meşgul etmektedir. Terörizm, terörist gruplar için fazla bir maliyeti olmayan ucuz bir eylemdir. Düşük maliyetli saldırı araçlarıyla büyük zararlara neden olan eylemler yapılabilir. Maddi yükler toplumsal elbirliğiyle giderilebilir ama insan hayatlarına mal olması ve toplumdaki huzur olgusunun sekteye uğratması telafisi zor olan sonuçlar doğurmaktadır. Bu zararların oluşmasını engellemek için proaktif ve reaktif güvenlik sistemlerinin kolluk kuvvetleri tarafından başarıyla uygulanması gerekmektedir. Terörle mücadele kapsamında yürütülene etkinliklerin uluslararası kamuoyuyla birincil ağızdan paylaşılması ve S-400 alım sürecinin yabancı medya kuruluşlarıyla paylaşılması Türkiye'nin S-400 krizi çerçevesinde maruz kaldığı sert açıklamaların da altyapılarını boşa çıkarmada yardımcı olacaktır. Ayrıca Türkiye'nin terör örgütü olarak adlandırdığı gruplara yapılan yardımların kullanım alanları uluslararası basın ile paylaşılması S-400 krizi çerçevesinde ortaya çıkan söylemlerin kamuoyundaki sertlik ve etkileme derecesini düşürecektir

ABD'nin Afganistan ve Irak savaşları daha sonrasında ortaya çıkan Arap Baharı ile çeşitli devletlerin siyasal yapılarındaki değişiklikler küresel çapta sonuçların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Suriye iç savaşı sonrası Türkiye sınırlarında kurulmak istenen terör devleti için terör örgütü PKK ve uzantılarının rahat bir şekilde kendi yapılarını güçlendirme imkanı bulmasını sağlamıştır. Bölge halkı zorunlu göçe tabi tutularak bölgedeki demografik yapıda değişiklikler oluşması sağlanmıştır. Aynı şekilde DAESH terör örgütü yaptığı eylemler ve yaptığı eylemleri dijital platformlarda yayınlamaları ile bir korku imparatorluğu kurmuş ve bölge halkının göç etmesine neden olmuştur. Milyonlarca insanın göç etmesi küresel düzeyde eğitim, sağlık, beslenme gibi birçok alanda sorunların oluşmasına ve bu sorunlarla mücadele edebilmek için yüklü miktarda paraların harcanmasına neden olmaktadır. ABD yönetiminin DAESH ile mücadele gerekçesiyle terör örgütü PKK ve uzantılarına yaptığı askeri sevkiyatlar Türkiye'ye karşı da terör örgütleri tarafından kullanılmaktadır. Sınır illeri Mardin, Şanlıurfa, Kilis'e yapılan roket ve havan

saldırıları Türkiye’nin daha etkin bir şekilde terörle mücadele etmesini gerekli kılmıştır. Bu saldırılarda ölen ve yaralanan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının güvenliğini sağlamak devletlerinin en temel görevidir. Türkiye devletinin güney sınırlarındaki iç savaş hali ve terörist olarak aldandığı gruplara yapılan askeri teçhizat yardımları S-400 krizinin ortaya çıkmasında ki etkenlerdendir. Hava savunma sistemlerini güçlendirerek daha güvenli sınırlara sahip olmak ve yıllardır maruz kaldığı göç problemini tersine dönmesini sağlamak için yaptığı alımların ABD tarafından tepki görmesinin alt yapısındaki nedenlerden biri de satamadığı Patriot hava savunma sistemleri üzerinden uğradığı ekonomik kayıptır. Rus yapımı S-300 sistemlerini kullanan NATO üyesi ülkeler mevcuttur. Bu yüzden bu S-400 krizi çerçevesinde ortaya çıkan söylem ve yaptırımların Rus sistemlerini kullanan diğer NATO üye ülkeleri de etkileyebileceği ihtimali NATO’ya üye ülkelerinin kamuoylarıyla paylaşılması faydalı olacaktır.

Suriye’nin siyasi otoritesini sağlayamaması ve terör örgütlerinin yuvası haline gelmesi Türkiye Cumhuriyetinin Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtlarını düzenlemesini zorunlu kılmıştır. Sivillerin korunması, göç dalgalarının önlenmesi ve terör örgütlerinin yok edilmesi amacıyla düzenlenen bu operasyonlar müttefik olarak adlandırılan çeşitli devletlerin tepkisiyle karşılanmıştır. Çeşitli silah ambargolarıyla Türkiye bu operasyonlardan vazgeçirilmeye çalışılsa da başarılı olunamamıştır. Halen TSK unsurları sınır dışında görev alarak bölgenin yeniden inşa edilmesi ve tersine göçün sağlanabilmesi için görev yapmaktadır. Siyasi söylemler ve silah ambargoları ile desteklenen tepkiler milli güvenlik olgusunda üretim mekanizmalarının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Yunanistan ile deniz sularında, Ermenistan ile doğu sınırlarında zaman zaman sürtüşmelerin olduğu, güney sınırlarındaki ülkelerde siyasal düzenin tesis edilememesi ilerleyen zamanlarda Türkiye devletinin bir ateş çemberi içerisinde kalmasıyla sonuçlanabilir. Olası sonuçların önüne geçilebilmesi için uzun vadeli çalışmaların yapılması ve yerli savunma sistemlerinin geliştirilmesi ulusal güvenliğin korunabilmesi bakımından önemlidir. S-400 alımları çerçevesinde yapılan sert söylemlerin varlığı kara, deniz ve hava sınırlarını koruması bakımından Türkiye için alternatif güvenlik tedbirlerinin de oluşturulması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Gelişen teknolojiyle birlikte savunma sistemleri üzerindeki yeniliklerin artmasıyla piyade savaşları giderek önemini azaltmaktadır. İleri teknoloji ürünü askeri ekipmanlar, atış hattına girmeden müdahale imkanı sunan sistemler can kayıplarının azalmasına ve tahrip güçlerinin artmasına imkan tanımaktadır. Olası hava saldırılarına karşı mevcut sistemlerini güçlendirmek isteyen Türkiye, ABD'den Patriot almak istemiş ama bilgi transferinin yapılması taahhüt edilmediği ve fiyatları yüksek bulunduğu için bu alımdan vaz geçerek Rusya'dan S-400 sistemleri üzerinde anlaşma sağlamış ve bilgi transferi hakkını da alabilmiştir.

Karmaşık yapılı sistemlerde bilgi transferlerinin yapılması milli güvenlik açısından oldukça önemlidir. Daha önceki zamanlarda İsrail devletinden alınan Heron'larda bilgi transferleri bakımından sorunlar yaşayan Türkiye bakım onarım hizmetlerini de dışarıdan aldığı için hem verim alamamış hem de maliyet yükü artmıştır. Rusya'nın bilgi transferine onay vermesi bakım onarım hizmetlerinin iç sistemler aracılığıyla giderilebilmesi bakımında ekonomik olarak kazanç sağlayacak ve sistemler yerel noktalarda tamir edileceğinden tamir süreleri de daha kısa olacaktır. Ayrıca dışarıdan müdahalelerin önüne geçilebilecek ve sistemler yerel amaçlar doğrultusunda daha rahat bir şekilde kullanılabilirlerdir.

Amerika'nın Rusya ile olan gerilimleri uzun yıllara dayanmaktadır. Sovyetler Birliği'ne karşı NATO kurulmasına öncülük eden ABD soğuk savaş sonrası dönemde de Rusya ile olan ilişkilerini düzeltmemiştir. Silah Ticareti resmi olarak sadece devletlere yapılır. Bu ticaret yüklü miktarda paralar ile işlediği için pazarı kaybetmek doğal olarak gelir kaynaklarından birini de kaybetmek anlamına gelmektedir. Türkiye Rusya'dan S-400 alarak Amerika'nın gelir kaybına uğramasına neden olmaktadır. NATO üyesi olması Türkiye'nin bu sistemleri ABD'den başka bir devletten alamayacağı anlamına gelmemektedir. NATO üyesi Yunanistan, Bulgaristan da Rus yapımı S-300 Sistemlerini kullanmaktadır. Türkiye pazarını kaybetmek istemeyen ve müttefikinin Rusya ile yakınlaşmasını istemeyen ABD, bu alım sürecinin devam etmemesi için çeşitli yumuşak güç unsurlarını kullanmıştır. ABD yönetimi Türkiye'nin bu alımdan vaz geçmesi için söylem dilini yumuşaktan sertte doğru giderek arttırmış ve yaptırım dilini kullanarak siyasal üslubunu farklı bir boyuta taşımıştır. Yapılan açıklamalar silah sistemlerinin NATO sistemleri ile entegre olamayacağı ve NATO üyesi bir ülkenin müttefiklik olgusuyla bağdaşmayacak

bir hareket olduğu şeklinde başlamıştır. Daha sonra F35 programından çıkarılma tehdidi kullanılmış ve bu uçakları almak için Türkiye’nin ABD’ye muhtaç olduğu mesajı verilmiştir. İlerleyen süreçlerde “derin kaygı, müttefiklik, entegrasyon ve yaptırım” söylemleriyle Türkiye bu davranışından vazgeçirilmeye çalışılsa da Türkiye bu alımları gerçekleştirmiştir. NATO üyeleri bu konuya daha ılımlı yaklaşmaktadır. Bunda güçlü Türk ordusunun NATO bünyesinde aktif görevler üstlenmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Her ulusun kendi güvenliğine karar verme hakkı vardır söylemiyle daha ılıman açıklamalarda bulunmuşlardır. Rus askeri sistemlerinin varlığı NATO bünyesindeki askeri sistemlerin çeşitliliğini de arttıracaktır. Terörizmin küresel bir hal aldığı günümüzde farkı sistemlerin varlığı askeri gücün bünyesinde barındıracağı saldırı gücünü yükseltecektir.

NATO üyeleri birbirlerinin güvenliklerinden sorumludurlar. Türkiye Cumhuriyeti NATO’nun varlığını sürdürdüğü alanlarda etkin bir şekilde görev almaktadır. Savaş tecrübesi yüksek iyi donanımlı bir ordu NATO için önem arz etmektedir. Nitekim yakın zamanda Afganistan da Taliban yönetiminin siyasal hakimiyet kurmasıyla ortaya çıkan ve kimi ülkelerin bölgeyi terk etmesiyle sonuçlanan süreçte tahliyeler ve güvenlik konularında Türkiye’nin başarılı çalışmalarıyla büyük problemlerin önüne geçilmiştir. Türkiye devletinin NATO bünyesinden ayrılması faydasına olmayacaktır. Kuruluş yapısı gereği kendi istemediği süreçte üyelikten çıkarılmanın mümkün olmadığı sistemden ayrılmak Türkiye için küresel bir yalnızlaşmanın ortaya çıkmasına neden olabilir.

Suriye iç savaşı sonrası ortaya çıkan terör örgütleriyle mücadele etmede de etkin rol oynayan Türkiye göç dalgalarının önüne geçmek için operasyonlar düzenlemiş, mültecilere ev sahipliği yaparak Avrupa’ya doğru göç dalgalarının önüne geçmiştir. NATO üyesi ülkelerin çoğunluğunu Avrupa kıtası ülkeler oluşturmaktadır. Bu ülkelerin Ortadoğu ile tampon olan NATO üyesi bir Türkiye’yi terk etmeleri şimdilik pek mümkün gözükmemektedir. Türkiye’nin jeopolitik konumu NATO için önemli bir üs olmasını sağlamaktadır.

ABD’nin vadettiği toplumsal huzur ortamı Suriye ve Irak devletlerinde daha da kötü ortamların oluşmasıyla sonuçlanmıştır. Ayrıca müttefiklik olgusu üzerinden yapılan açıklamaların aksine PKK ve uzantı terör örgütlerine 900 tırı aşkın yaptığı silah yardımları Türkiye’nin stratejik ortaklık ve müttefiklik

kavramlarında farklı bakış açılarının ortaya çıkarmasına ortam hazırlamıştır. ABD'nin askeri teknolojilere hâkimiyeti, bunu bir baskı aracı olarak kullanabilmesine olanak tanımakta ve var olan gücü sayesinde diğer devletlerin de kendi amaçları doğrultusunda hareket etmelerine neden olabilmektedir. Bu gücünü kullanarak silah satışları üzerinden ekonomik kazanımlar hedefleyen ABD'nin bu alandaki pazar kayıpları çeşitli söylemler ile telafi edilmeye çalışılmaktadır. S-400 krizi bünyesinde Türkiye pazarının bir kısmının kaybedilmiş olması ve ABD'nin düşman olarak tanımladığı bir devletten (Rusya) alımın yapılması ABD politikasını yansıtmaması bakımından krizin müttefiklik ve entegrasyon sorunları üzerinden medyada işlenmesine neden olmuş ekonomik boyutları gündeme getirilmemiştir.

İhtiyaçlar icatlara neden olmuştur. Askeri teknolojiler bağlamında yakın zamana kadar dışa bağımlı olan Türkiye iç üretim mekanizmalarını aktifleştirerek tedarik zincirini iç kaynaklara doğru yönlendirmiştir. Silah satımı konusunda ambargo uygulayan devletler dolaylı şekilde Türkiye'ye yardım etmiş yerli silahların üretilmesine olanak tanımışlardır. Milli piyade tüfeğinden zırhlı personel taşıyıcılarına kadar askeri sistemleri hemen hemen her alanında üretimler Türkiye tarafından yapılmaktadır. S-400 krizinde olduğu gibi olası ambargoların önüne geçebilmek ve askeri sistemlerin tedariklerinde daha bağımsız bir hal alabilmek için yerli silah sistemlerinin üretimi önemlidir. Böylelikle kitle iletişim araçları aracılığıyla verilmek istenen mesajların kullanılabileceği alanlar daraltılmış olacaktır.

Türkiye son zamanlarda her alanda yerli üretim yapsa da SİHA ve İHA sistemleri daha öne çıkmaktadır. Sınır ötesi operasyonlarda oldukça aktif kullanılan bu sistemler uzaktan kontrol edilebilir olması ve silah sistemlerinin entegre edilebilmesi bakımından operasyonlarda başarılı sonuçlar alınmasına imkan tanımıştır. Bu başarılı operasyonları dikkat çekmiş ve yabancı devletlere satışı konusunda da anlaşmalar imzalanmaya başlamıştır. Böylelikle hem ulusal güvenliğin korunması için kullanılmış hem de ekonomik bir kazanç sağlanmıştır. Aynı şekilde ABD tarafından sıklıkla medya da gündeme getirilen F35 savaş uçağı protokolünün olumsuz etkileri azaltılmıştır.

Tüm bu olaylar çerçevesinde ABD-Türkiye ilişkileri yeni bir boyut kazanmaktadır. Birbirini kaybetmek istemeyen iki müttefik aynı zamanda birbirinin yapılarında ters ilişkiler ile hareket etmektedir. Mevcut problemlerin çözülememesi durumunda ABD'nin yeni arayışlar içinde olacağı hatta incirlik

üssünü taşıyabileceği olası durumlar arasındadır. Bu bağlamda Türkiye’nin yerli savunma sanayiye desteklemesi ve tedarik zincirlerini iç kaynaklar üzerinden gerçekleştirmesi faydalı olacaktır. Lise düzeyinde eğitimler ile başlanarak yetişmiş insan gücü ihtiyacı temelden verilmeli ve üniversiteler düzeyinde üretim sistemleri desteklenmeli ve üniversiteler proje üretim merkezi olarak yeni savunma sistemlerinin hayata geçmesine katkı sağlamalıdır. TSK’nın operasyonlarda kullandığı yerli silah sistemleri uluslararası düzeyde bir reklam değeri taşıdığından bu ürünlerin yurt dışına da ihraç edilebilmesi için gerekli tanıtımların yapılması da ekonomik kazanımlar açısından Türkiye için önemlidir.

Müttefiklik ve stratejik ortaklık beraber hareket etmeyi gerektirmektedir. NATO bünyesinde olan Türkiye gerekli hallerde NATO güçlerinin aktif olarak kullanılmalıdır. Rus hava savunma sistemlerinin alınmış olması problemin çözüldüğü anlamına gelmemelidir. Yerli hava savunma sistemleri üretilmelidir. ABD’nin F35 savaş uçaklarını kullandığı gibi şantaj olarak kullanılacak her şeye karşı önceden tedbir alınmalıdır. Ayrıca üretilen yerli silahların saha araştırmaları iyi yapılmalı ve düzenli olarak kullanan personellerden raporlar alınarak iyileştirilmeler yapılmalıdır. Yerli silah sistemlerinin üretilmesi iç istihdam olanaklarını da arttıracaktır. Bu sistemleri üzerinde çalışan personellerin kişisel güvenliği özenle korunmalıdır. Olası casusluk ve suikastların önüne geçilebilmek için istihbarat faaliyetleri yapılmalı ve milli sır olarak paylaşılmaması gereken bilgilerin özenle korunması gerekmektedir. Milli güvenlik bir devletin koruması gereken en temel değerlerdendir.

S-400 hava savunma sistemleri çerçevesinde meydana gelen kriz sürecinde ortaya çıkan söylemler kademeli olarak sertleşmiştir. ABD ekonomik ve politik gücünü bir baskı aracı olarak kullanmış ve yetkilileri aracılığıyla ortaya koyduğu söylemlerle Türkiye’yi etki altına alarak istendik davranışların ortaya çıkmasını istemiştir. Söylemler çerçevesinde sıklıkla vurgulana müttefiklik, silahların entegrasyonu, yaptırım açıklamaları gibi kavramların kitle iletişim araçları aracılığıyla ortaya konması kamuoyunu etkilemek ve bir yumuşak güç aracı olarak baskı oluşturmak için etkili bir yöntemdir. ABD’nin NATO üyeliği üzerinden sıklıkla ortaya koyduğu açıklamaların NATO yetkilileri tarafından daha az olarak kullanılması S-400 krizinde ABD’nin NATO’dan daha fazla rahatsız olduğu ve çıkar çatışmalarının daha fazla olduğu izlenimini oluşturmaktadır. ABD bulundurduğu teknoloji ve etki alanının

genişliği bakımından dünyanın bir numaralı silah tedarikçisi olan ülke konumundadır. Bu alandaki ekonomik pazarın kaybedilmesi ABD yetkilileri tarafından dile getirilmese de S-400 krizinin ortaya çıkmasındaki etkenlerden bir diğeridir. Söylemlerin kademeli olarak arttırılması ve S-400 bataryalarının alınma süreçleriyle paralel olarak iyice tehdit edici bir hal alması stratejik ortaklıkların ve müttefiklik ilişkilerinin kolaylıkla etkilenebilen kavramlar olduğunu ve her ulusun kendi çıkarları söz konusu olduğunda bu ilişkileri farklı yönlerde çıkarabileceğini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde dışa bağımlılığın azalması ithal edilen ürünler ve hizmetler üzerinden uygulanabilecek ambargoların da önüne geçecektir. Medya aracılığıyla yerli ve yabancı kamuoyunun ikna edilmeye çalışılması ve ortaklıklar üzerinden gerekçelendirilen açıklamaların doğru okunabilmesi kriz yönetiminin başarılı şekilde yürütülebilmesine imkan tanıyacaktır. Kitle iletişim araçları aracılığıyla kamuoyunun doğrudan bilgilendirilmesi çıkar çatışmalarının doğru okunabilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıklan, Ş. N., Dağhan, G., & Olgun, Z. (2021). Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonunda Yaşam Boyu Eğitim. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 395-412.
- Aksoy, O. (2021). Suriye İç Savaşı’nda Çatışma Yönetimi Perspektifinden Üçüncü Taraf Müdahaleleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 101-128. doi:<https://doi.org/10.47140/kusbder.1014298>
- Akyol, İ. (2021, 4 29). *Democratic Progress Institute*. <https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2021/12/01-A-Regional-Perspective-resimsiz-1.pdf> adresinden alındı
- Altındış, M. (2013). Türkiye’deki Mülteciler, Salgın Hastalıklar Ve Korunma. *Sağlık Düşüncesi Ve Tıp Kültürü Dergisi*, 28, 64-67.
- Anadolu Ajansı*. (2021, 12 26). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-basini-turkiyedeki-multeci-kamplarini-ovdu/182475> adresinden alındı
- Anadolu Ajansı*. (2021, 12 17). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/savunma-sanayi- ihtiyaclarinin-mill-i-ve-yerli-uretilmesi-tercih-degil-zorunluluktur/1376946> adresinden alındı
- Aras, İ. (2019). Arap Baharı:Avrupa Kışı. *EURO Politika Dergisi*, 3(2), 31-32.
- Aslan, A. (2022, 01 15). *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/teror-orgutu-pkk-hain-saldirilariyla-36-yildir-kan-dokuyor/1941558> adresinden alındı
- Aydemir, E. (2016). *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*. İstanbul: Kalkedon.
- Aydemir, E. (2018). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Kalkedon.
- Baltaş, Z. (2003). Şiddet Filmlerinde Çocuk Reklamları, 1. Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı: Milenyumda Çocuk ve İletişim, (s. 88-97). İstanbul.
- Baykar Makina*. (2022, 01 14). <https://baykartech.com/tr/> adresinden alındı
- BBC*. (2021, 12 15). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47809807> adresinden alındı
- BBC*. (2022, 12 14). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56400050> adresinden alındı
- BBC*. (2022, 01 16). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50180068> adresinden alındı
- BMC*. (2022, 01 01). <https://www.bmc.com.tr/savunma-sanayi/vuran> adresinden alındı
- Bozkurt, Ö. (2021). Sınır ve Göç Yönetimi. *İdarecinin Sesi Dergisi*. http://www.tid.web.tr/kurumlar/tid.web.tr/tid/%C4%B0darecinin%20Sesi/185/onder_bozkurt.pdf adresinden alındı

- Bulut, E. (2011). *Birinci Ve İkinci Körfez Savaşı'nda Abd Politikası*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Bulut, E. (2011). *Birinci Ve İkinci Körfez Savaşı'nda Abd Politikası* . Konya: Selçuk Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Cengiz, G. (2021). Siber Suçlar: Sosyal Medya ve Siber Etik. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7(3), 407-424. doi:10.17932/IAU.ICD.2015.006/icd_v07i3001
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. (M. Harmanca, Çev.) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Çalıküşu, V. C. (2021). *Arap Baharı'nın Suriye'ye Etkisi Ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin Uluslararası Suriye Konferansı: "Barışa Açılan Kapı" Ekseninde Suriye Politikası*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çam, Ö. T. (2021, 12 07). *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-69-yildir-natonun-en-kiymetli-ve-essiz-muttekiflerinden/2148017> adresinden alındı
- Çaycı, S. (2016). Türkiye'nin Milli Güvenliği. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), 3328.
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2013). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99-117.
- Çimen, M. (2016). *Milli Güvenlik Stratejisi Açısından Hafız Esad Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri (1970-2000)* . İstanbul: Yeditepe Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Dışişleri Bakanlığı*. (2021, 12 05). <https://www.mfa.gov.tr/nato.tr.mfa> adresinden alındı
- Durna, T. (2010). *Medyadan Söylemler*. İstanbul: Libra Yayıncılık.
- Erbaykal, E. (2007). *Türkiye'de Savunma Harcamaları Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Erdin, Ç. (2017). Radikal Selefi Örgütlerin Sosyal Medya Kullanımı: IŞİD Örneği. *Bilge Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 124-130.
- Erdoğan, İ. (2013). Terörle Mücadele Stratejileri Bağlamında "Müzakere": Türkiye Örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(2), 347-392.
- Erol, H., & Aytur, G. (2017). Türkiye'de İşsizlik ve Sendikalaşma İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 116-127.
- Eryücel, E. (2020). Türkiye'de Militer Devlet Anlayışının İnşasında Jeopolitik Söylem. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(8), 466-476.

- Eser, U. (1995). *Küreselleşme: Tehdit mi Yoksa Fırsat mı?*, Ekonomik Yaklaşım. Ankara: Kavram Yayınları.
- Euronews. (2021, 12 04). <https://tr.euronews.com/2019/10/15/hangi-ulkeler-turkiyeye-silah-satisini-durdurdu-bu-ulkeler-ne-kadar-silah-ihrac-edi-yordu> adresinden alındı
- Frontier Economics , & World Vision. (2021). *Syria 10th Anniversary Global Policy Report*. Frontier Economics ; World Vision;. https://www.wvi.org/sites/default/files/2021-03/090321_Syria%2010th%20Anniversary%20Global%20Policy%20Report.pdf adresinden alındı
- Global Firepower*. (2022, 01 01). <https://www.globalfirepower.com/> adresinden alındı
- Global Firepower*. (2022, 01 01). <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.php?country1=united-states-of-america&country2=russia> adresinden alındı
- Global Firepower*. (2022, 01 03). <https://www.globalfirepower.com/countries-listing-middle-east.php> adresinden alındı
- Güçdemir, Y. (2010). *Sanal Ortamda İletişim "Bir Halkla İlişkiler Perspektifi"*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Heywood, A. (2014). *Küresel Siyaset*. (N. Uslu, & H. Özdemir, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- Hürriyet*. (2021, 12 05). <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/rusya-s-400ler-icin-odeme-tamamlandi-41682544> adresinden alındı
- Hürriyet*. (2021, 12 07). <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdden-ypgye-silah-destegi-900-tiri-gecti-40536539> adresinden alındı
- Hürriyet*. (2022, 01 03). <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/suriyede-hangi-ulke-nerede-40747383> adresinden alındı
- İnanç, H., & Yazıcı, B. (2021). Soğuk Savaş, Bölgesel Sorunlar ve Türkiye-ABD İlişkileri. *UPA Strategic Affairs*, 2(1), 29-46.
- İyikan, N. (2009). ABD'nin Azerbaycan İlişkilerine Etki Eden Parametreler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(22), 255-267.
- Kapani, M. (2008). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kara Kuvvetleri Komutanlığı*. (2022, 01 14). <https://www.kkk.tsk.tr/baris-pinari.aspx> adresinden alındı
- Kaya, F. (2017). Coğrafi Potansiyelleri Temelinde Türkiye Jeopolitiği ve Dünya Siyasetindeki Yeri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 3.
- Keskin, C. (2009). *Soğuk savaş sonrası dönemde Rusya'nın güvenlik politikaları bunun ABD ve Türkiye'ye etkisi* . İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler

- Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kiraz, O. Z. (2021). *Siber Güvenlik Bağlamında Yeni Tehdit Algulamalarının Türkiye'nin Güvenlik Politikalarına Etkileri*. Batman: Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Köker, İ. (2022, 01 15). *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38365351> adresinden alındı
- Lamborg, B. (2022, 01 15). *NATO Review*. <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2008/04/08/teroerle-mucadelede-yapilan-masrafin-karsiligi-aliniyor-mu/index.html> adresinden alındı
- Machiavelli, N. (2018). *Prens*. (H. Mutluay, Çev.) İstanbul: Bordo Mavi Yayınları.
- MGK. (2021, 10 05). <https://www.mgk.gov.tr/> adresinden alındı
- Milburn, M. A. (1998). *Sosyal ve Psikolojik Açından Kamuoyu ve Siyaset*. (A. Dönmez, & V. Duyan, Çev.) Ankara: İmge Yayınevi.
- Milliyet . (2022, 01 03). <https://www.milliyet.com.tr/gundem/firat-kalkani-harekatinin-216-gunluk-bilancosu-2423279> adresinden alındı
- NATO Türkiye. (2021, 12 06). https://www.nato.int/nato-welcome/index_tr.html adresinden alındı
- NTV. (2021, 12 03). https://www.ntv.com.tr/galeri/teknoloji/ruslar-s-400e-ulasamayacak-iste-s-400un-ozellikleri,v4en_GGJ10CYErtcPJ4aaQ/T6QFAfndW02nTOFvi5A9vw%20e.t adresinden alındı
- NTV. (2022, 01 15). https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/afpden-turk-iha-ve-sihalari-analizi-hangi-ulkeler-satinaldi-hangi-ulkeler-almak-istiyor,Jh9yY9EyTkGPyE-qPSI_IQ/RMm1vUA8jkCeQ2wS-LoY7A adresinden alındı
- Oğuz, Ş. (2016). Ukrayna Krizi ve NATO. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 13(50), 207-221.
- Oran, B. (2003). *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özay, N. (2019). *Suriye İç Savaşı ve Devlet Dışı Silahlı Aktörlerin Sorumluluğu* . Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Orta Doğu ve Afrika Çalışmaları Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Polat, D. Ş. (2020). Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 53-96.

- Rıfat, M. (2001). *Homo Semioticus*. İstanbul : OM Yayınevi.
- Roskin, M. G., & Berry, N. O. (2014). *Uluslararası İlişkilerin Yeni Dünyası*. (Ö. Şimşek, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- Sakar, Z. M. (2020). Türkiye'de Ekonomik Anlamda Kaçakçılık Suçları ve Güvenlik Uygulamaları. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 239-265.
- Saraçöz, Y. (2018). *Savunma Sanayiinin Önemi Ve Savunma Harcamalarının Ülke Ekonomisine Etkileri*. İzmir: TOBB Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Savunma Sanayi Başkanlığı. (2022, 01 14). *Türk Savunma Sanayi Ürün Kataloğu*. <https://www.ssb.gov.tr/urunkatalog/tr/250/#zoom=z> adresinden alındı
- SIPRI. (2022, 01 02). https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php adresinden alındı
- Sözen, E. (1999). *Söylem. İstanbul: Paradigma Yayınları*.
- Sümer, G. (2010). Stratejik İşbirliği Ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 10(2), 671-698.
- Şenesen, G. (2002). *Türkiye’de Savunma Harcamaları Ve Ekonomik Etkileri 1980-2001*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- T.C. Göç İdaresi Başkanlığı. (2022, 01 03). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- T.C. Göç İdaresi Başkanlığı. (2022, 01 13). <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> adresinden alındı
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2022, 01 15). <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/hakkri-ili-sinir-fiziki-guvenlik-sistemi-projesi-degerlendirme-toplantisi> adresinden alındı
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021, 11 10). <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr> adresinden alındı
- T.C. Savunma Sanayi Başkanlığı. (2021, 12 29). <https://www.ssb.gov.tr/Website/ContentList.aspx?PageID=379> adresinden alındı
- T.C. Savunma Sanayi Başkanlığı. (2022, 01 01). <https://www.ssb.gov.tr/Default.aspx?LangID=1> adresinden alındı
- T.S.K. (2021, 12 30). <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=BarisiDestekleme> adresinden alındı
- Takvim . (2021, 12 27). <https://www.takvim.com.tr/guncel/2017/12/28/sinir-kalkani-icin-geri-sayim> adresinden alındı
- Taner, B. (2000). Terörizm ve Turizm. *Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi*, 93-98.
- TDK. (2021, 09 08). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TPAO. (2022, 01 03). <https://www.tpao.gov.tr/file/2110/tpao-sektor-raporu-2020-sunum-191021-596616ff74617f07.pdf> adresinden alındı

- TRT Haber. (2022, 01 14). <https://www.trthaber.com/haber/dunya/nato-uyesi-3-ulke-s-300leri-kullaniyor-411596.html> adresinden alındı
- Tübitak. (2021, 12 31). <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/turkiyenin-derin-deniz-sondaj-gemileri> adresi nden alındı
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2022, 01 14). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkiye Raporu. (2021, 10 11). <https://www.turkiyeraporu.com/arastirma/turkiyenin-en-buyuk-sorunu-nedir-1797/> adresinden alındı
- UNHCR. (2022, 12 30). <https://www.unhcr.org/syria-emergency> adresinden alındı
- Ünal, A. N., & Ergen, A. (2018). Siber Uzayda Yeterince Güvenli Davranıyor muyuz? İstanbul İlinde Yürütülen Nicel Bir Çalışma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 191-216.
- VOA. (2021, 12 19). <https://www.amerikaninsesi.com/s?k=s-400&tab=all&pi=1&r=any&pp=10> adresinden alındı
- VOA Türkiye. (2022, 01 15). <https://www.amerikaninsesi.com/p/3781.html> adresinden alındı
- Yiğittepe, L. (2018). Nato Ve Rusya Arasında Türkiye'nin Güvenlik Algılaması: S-400 Krizi Örneği. *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 276-289.
- Yıldırım, G. (2022, 01 15). *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-zirhli-araclarla-yeni-ihracat-kapilari-aciyor/2328127> adresinden alındı
- Yılmaz, S., & Arıca, F. A. (2020, 12 4-5). Hayvana Yönelik Haberlerin Karşılaştırmalı Söylem Analizi: Pandemi Dönemi Ve İzmir Depremi Sonrası. *International Marmara Social Sciences Congress (Autumn) 2020, Abstracts & Proceedings E-Book*, 255-259. Kocaeli. https://www.researchgate.net/profile/Hazal-Sen/publication/348167292_International_Marmara_Social_Sciences_Congress_Autumn_2020-_Ozet_Bildiri/links/5ff1ca05299bf1408868a02e/International-Marmara-Social-Sciences-Congress-Autumn-2020-Oezet-Bildiri.pdf#page= adresinden alındı
- 2945 Sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu. (1983, 9 11). *Madde2*, 22(18218). Resmi Gazete. 12 15, 2021 tarihinde alındı
- 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu. (1991, 4 12). *Madde 1*, 30(24830). Resmi Gazete. 12 15, 2022 tarihinde alındı

ISBN: 978-625-378-212-2